

GRAMOFON

Klasszikus és Jazz

2015. NYÁR

2015. NYÁR

DEE DEE BRIDGEWATER

Gyökerek után kutatva

PÁL ISTVÁN SZALONNA

Útravaló Kárpátaljáról

BARÁTI KRISTÓF
VÁRDAI ISTVÁN

XX. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

ISSN 1416-1109

9 1771416 110003

ÁRA:
900 Ft

Főtámogató

Az MVM bemutatja VeszprémFest

2015.
JÚLIUS
15-18.

**Roger
Hodgson**
a SUPERTRAMP
egykori énekese

**Kool &
the Gang**

**Dee Dee
Bridgewater |
Irvin Mayfield, Jr.**
and the New Orleans Jazz Orchestra

**Emeli
Sandé**

**Mike Stern & Didier Lockwood • Jack DeJohnette /
Made in Chicago • Carmen Souza & Theo Pascal**

veszpremfest.hu
jegy.hu - jegymester.hu

A VeszprémFest bankja:
KINIZSI BANK

MAGYAR NEMZETI TÁNCGYÜTTES

MŰVÉSZETI VEZETŐ: ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

SZARKA-VINCZE-ZSURÁFSZKY:

BENYÓVSZKY

TÁNCJÁTÉK BENYÓVSZKY MÓRIC KALANDOS ÉLETÉRŐL

Rendező-koreográfus: **Zsuráfszky Zoltán**

Margitszigeti Szabadtéri Színpad

Erkel Színház

2015. 08. 14. | 20 óra

2015. 11. 27., 28. | 19 óra

Design: Lerch Péter Grafoid Studio | Fotón: Archiv és Dasa Gábor

WWW.HONVEDART.HU | WWW.SZABADTER.HU | WWW.OPERA.HU | WWW.MNTE.HU

HONVÉD
EGYÜTTES

Partnerek:
OPERA

Budapesti
Nyári Fesztivál

Támogató:
nca

Fenntartó:
Magyar Nemzeti Táncszínház

FISCHER ÁDÁM A WAGNER-NAPOKRÓL (22–23. oldal)

INTERJÚ DEE DEE BRIDGEWATERREL (48–50. oldal)

PÁL ISTVÁN SZALONNA ÚJ LEMEZÉRŐL (58–60. oldal)

D OSSZIÉ

Senki se így csinálja

Claus Guth szimbólum- és metafora-rendszere a Cosí fan tuttében
Kozár Alexandra esszéje 6

KLASSZIKUS

„Ránk hárul a hidépítés feladata”

Beszélgetés Baráti Kristóffal és Várdai Istvánnal 14

Goldmark-ritkaság az operavizsgán

20

„Meg akarom védeni Wagnert saját magától”

Találkozás Fischer Ádámmal 22

„Nem kerül többre jól játszani”

Hollerung Gábor a Zempléni Fesztiválról és a Dohnányi Zenekarról 24

Fesztiválkörkép 2015

Zempléni Fesztivál, Nemzetközi Bartók Szeminárium és Fesztivál, Régi Zenei Napok, Crescendo Nyári Akadémia, Bartók Plusz Miskolci Operafesztivál, Kaposfest 26

Lucia, Traviata és Fidelio

Lindner András zürichi zenei élménybeszámolója 32

Zenekari körkép

Nemzeti Filharmonikusok, Budapesti Fesztiválzenekar, Concerto Budapest, Budafoki Dohnányi Zenekar, Miskolci Szimfonikus Zenekar, Pannon Filharmonikusok, Kodály Filharmónia, Szegedi Szimfonikus Zenekar, Honvéd Együttes, Duna Szimfonikusok 36

JAZZ

Gyökerek után kutatva

Beszélgetés Dee Dee Bridgewater-rel 48

Programajánló a 12. VeszprémFest kínálatából

51

Ifjú tehetség – Várallyay Petra

53

Nyári koncert- és könyvajánló

54

VILÁGZENE

„Szolgálni azt a közösséget, amelyiknek a kenyerét eszem”

Bencsik Gyula interjúja Pál István Szalonnával 58

GRAMOFON-HANG

A Magyar Rádió 6-os stúdiója

Nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában
Ujházy László tanulmánya 62

GRAMOFON ZENEKRITIKAI MŰHELY

Klasszikus zene, opera, jazz, népzene és világzene 65

Terjesztési pontok 82

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

Főszerkesztő: **Retkes Attila** Főszerkesztő-helyettes: **Bérecsi Barbara** Főmunkatársak: **Réfi Zsuzsanna, Ujházy László, Várkonyi Tamás, Zipernovszky Kornél**
Lapterv: **Práczky István** Tervező szerkesztő: **Kondor Anna**

Címlapon: **BARÁTI KRISTÓF ÉS VÁRDAI ISTVÁN**. Fotó: Németh András Péter

A szerkesztőség levelezési címe: Gramofon – H-1282 Budapest, Pf. 68 Telefon: +36 20 998 1499 E-mail: retkesattila@retkesattila.hu; zene@gramofon.hu • **Internetes folyóirat: www.gramofon.hu** • Kiadja a **Retkes Attila Kulturális Értéktéremtő Kft.** H-1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 54. V. ép. Felelős kiadó: Retkes Attila • Előfizetés, terjesztés, hirdetés: 06 20 998 1499, e-mail: retkesattila@retkesattila.hu

Nyomás és kötés: Kapitális Nyomdaipari Kft. 4002 Debrecen, Balmazújvárosi út 14. Felelős vezető: ifj. Kapusi József

Megjelenik évszankonként. Előfizethető a kiadó címén; postai úton, telefonon vagy e-mailben.
Az éves előfizetés ára 2015-ben: 3000 forint

A Gramofon az ICMA nemzetközi zsűrijének tagja

Élmény!
Minden
tekintetben.

Művészetek
Palotája
Budapest

2015
BUDAPESTI
**WAGNER
NAPOK**
június 11-24.

Wagner: A bolygó hollandi

2015. június 20., 22., 24. / 18.00

Művészeti vezető és karmester: **Fischer Ádám**

Közreműködik a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekkara,
valamint a Nemzeti Énekkar.

mupa.hu

Stratégiai partnereink

Stratégiai médiapartnereink

A Múpa támogatója az
Emberi Erőforrások Minisztériuma

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztáraiban, valamint online a www.mupa.hu oldalon. További információ: **+36 1 555 3300, +36 1 555 3310**

ISO 9001:2000

Senki se így csinálja

– avagy Claus Guth szimbólum- és metaforarendszere
a *Così fan tutte*ban

Kozár Alexandra esszéje

A Gramofon gyakorlatias szemléletű szakfolyóirat, ami azt jelenti, hogy precíz és igényes, de közérthető cikkekkkel igyekszik bemutatni, közelebb hozni az értékteremtő zenei műfajokat: a klasszikus zenét, az operát, a jazzt, a népzene és a világzene. Most bizonyos szempontból kivételt teszünk, amikor közöljük Kozár Alexandra terjedelmes esszéjét a *Così fan tutte* című Mozart-opera Claus Guth-féle rendezői interpretációjáról. Tesszük ezt azért, mert kolléganőnk olyan szeretettel, empátiával, hozzáértéssel, s olyan sokféle aspektusból elemzi a produkeciót, ami megítélésünk szerint páratlan a magyar sajtóban. (Retkes Attila főszerkesztő)

Mindenekelőtt szögezzük le, hogy van a világon néhány mű, legyen az regény, zenemű vagy képzőművészeti alkotás, melyről elmondhatjuk, hogy az egész élet benne van, a létezés kereteit kitölti. Ilyen Thomas Mann-tól a Buddenbrook-ház vagy Mozarttól a Così fan tutte.

Mozartnak több operája is (Don Giovanni, A varázsfuvola) az élet teljes spektrumát öleli fel mind zeneileg, mind eszmeileg, mégis azonban a Così fan tutte az, amely úgymond a mindennapi emberhez a legközelebb állhat, mert az ő problémáival, életkereteivel, horizontjaival, annak határaival és határtalanságával foglalkozik, hisz a legtöbb ember megházasodik vagy párt választ, illetve átélte vagy átéli a szenvedélyes, felkavaró, az ember egész valóját betöltő nagy szerelmet, és azt is, hogy ez a kettő nem feltétlenül esik egybe.

Fodor Géza esztéta, Mozart-kutató szerint Mozart operája, a Così fan tutte erre tulajdonképpen magyarázatot is ad, nevezetesen, hogy a szerelem problémájára a mindennapi élet, illetve a konvenciók nem tudnak feleletet adni, nem az ember gyengesége, hanem az élet természete miatt, a mindent elsöpítő nagy szerelmet vagy nem lehet beleilleszteni az életbe, vagy ha álmainkat követve mégis megpróbáljuk, gyakran úgy tűnik, nem sikerülhet, illetve ha mégis, akkor ezt a konvenciók keretein belül tesszük. Tehát szerény, általunk ismert, korlátozottabb eszközökkel, márpedig a mindent elsöpítő szerelmet annak természete miatt korlátozott eszközökkel nem lehet megélni vagy megközelíteni, illetve semmilyen eszközzel nem lehet korlátozni.

A Così fan tutte tehát filozófiai problémát is felvet, és nemcsak felveti, de meg is adja rá a választ, mely válasz azonban cseppet sem letargikus vagy kiábrándító, inkább józan, belátó, humánus és elfogadó. Mindazonáltal Mozart megmutatja a szenvedélyek átélésének azon fokát is, amely ugyan csak pillanatokra ér el minket, de amely nélkül valószínűleg a konvenciókkal berendezett mindennapi életnek sem lenne sok értelme. (Bár ugyanezzel a lendülettel mondhatnánk azt is, hogy azt megismerve viszont így nincs értelme, de Mozart azért nem ezt mondja, noha rendezői interpretáció kérdése, hogy a józan, kiábrándult, mégis mélyen humanista, empátiás és ünnepélyes finálét hogyan értelmezzük.)

A Così fan tutte Mozartnak nemcsak azért a legkomplexebb operája, mert ezt a minden embert szenvedélyesen foglalkoztató kérdéskört feszegeti, s mert a szerelmet helyezi középpontjába, de azért is, és főleg azért, mert az a válasz, amit erre a kérdésre ad, illetve az ide vezető út teljes gazdagsága mindenhol értelmezhető: minden erre a kérdésre adott válasz, meglátás és érzés igaz, ugyanakkor mindennek az ellenkezője is, amely két tény nem kioltja egymást, a végén tehát nem a nullára érkezünk, hanem a lehetőségek teljes tárházához, és ez benne a csodálatos.

Az általam látott számos Così fan tutte rendezés közül Claus Guth a Salzburgi Ünnepi Játékokon bemutatott verziója a legkomplexebb, legeredetibb és messze a legizgalmasabb, az osztrák rendező az, aki a leginkább kiaknázta és továbbgondolta Mozart legösszetettebb operáját, és aki olyan önálló alkotást hozott létre, amely nemcsak interpretálja, de hihe-

telen módon gazdagítja is a zeneszerző zseni zenei és dramaturgiai anyagát, méghozzá úgy, hogy mindvégig hű marad hozzá, a hűségnek abban az értelmében, mely a szabadságot megértve újabb szabadságot szül.

Ez a tanulmány tehát Guth mozarti világlátásáról, konkrétan a Così fan tutteban alkalmazott metafora- és szimbólumrendszeréről kíván szólni, arról az önálló, utánozhatatlanul egyedi és zseniális színpadi rendszeréről, amely a zenét és a librettót leszámítva, mégis azokhoz nagyon szorosan, elválaszthatatlanul kapcsolódva, pusztán mint rendezés is önállóan funkcionál. Véleményem szerint Guth a legkomplexebb, leg-sokrétűbb és legzseniálisabb operarendező, és nem azért, mert formabontó, hisz formabontó mindenki tud lenni. Guth nem formabontó, hanem formateremtő, ráadásul nemcsak formát teremt, de tartalmat is, formái által megsokszorozza a jelentésrétegeket, az értelmezési síkokat, a lehető legteljesebb módon aknázva ki mindazt, ami ebben az operában zeneileg és eszmeileg benne van. Guth éppen azért Mozart leghűségesebb interpretátora, mert nem egyet választ ki az értelmezési síkok és lehetőségek közül, hanem az összeset egyszerre bemutatja, egymás mellett, egymásba fonódva, aminek következtében sok mindent csak a negyedik, ötödik vagy ki tudja, hányadik megnézés során veszünk észre. S érzésem szerint Guth épp erre apellál. Arra, hogy mindent, de mindent észrevegyünk, ez azonban nem lehetséges rögtön, egyszerre, mert az általa fölépített szimbólumrendszer oly komplex.

Guth továbbá komoly partnernek tekinti a befogadót, ami nem azt jelenti, hogy szabadon hagy bizonyos értelmezési mezőket, semmit nem hagy szabadon, épp ellenkezőleg, a legapróbb gesztust, tekintetet, mozdulatot, sóhajt is megkomponálja, megtölti guthi értelemmel, azonban minuciózusan felépített és átgondolt szimbólum- és metaforarendszerét nekünk kell megfejtenünk, ami nem feltétlen azonnal evidens, egyrészt mert a zenei szépség mindent magával ragad, másrészt mert az intellektuális heuréka-élmény érzelmeket is kivált a szellemi megközelítést megelőzően.

De nézzük akkor konkrétan 2009-es, azóta a világot bejárta rendezését a Salzburgi Fesztiválról, mely megjelent DVD formában és melyet a Mezzo Televízió előszeretettel és szerencsére gyakran sugároz, nem mellesleg mind színészilag, mind zeneileg, mind pedig esztétikai értelemben kivételes szereposztással, mely nyilván ha nem is a koncepció, de a rendezői kiindulópont része.

Miss Opera

A két legfontosabb szereplő, Fiordiligi és Ferrando például esztétikailag is olyan élményt nyújt, mint kevés előadás az operairodalomban. A svéd Miah Persson olyan szoprán, akinél szebb, bájosabb és vonzóbb nincs ma az operaénekesi gárdában, a finn Topi Lehtipuu pedig az a tenor, aki kivételes és azonnal felismerhető hangja mellett olyan fizikai és esztétikai adottságokkal rendelkezik, amit Nicolas Hyntertől Guthig minden rendező előszeretettel használ ki, s ha semmi mást nem nyújtana, már ezért megélné megnézni a pro-

dukciót. De persze nyújt: mozgásban, színészi alakításban, hangban és kifejező erőben is páratlan.

Miah Persson átélőképességét külön ki kell emelni, ő nem játssza, átéli Fiordiligit. Amikor a Come scoglio áriát vagy a Fra gli amplessit, az opera legdrámaibb részét énekli, egyetlen pillanatra sem gondoljuk azt, hogy ő most egy svéd szoprán, aki Fiordiligi szerepét játssza, azt gondoljuk, ő Fiordiligi, már ha egyáltalán bármire tudunk gondolni átélésnek ezen fokát látván. Természetesen akadnak pillanatok, amikor úgymond játszik, mozdulatai, grimaszai, gesztusai vannak, ez persze nem baj, hisz igen komplex szerepről van szó, melynek vannak felszíni rétegei is, illetve az egész moztartalmifilozófia, a mű kettős, buffa és mélyrétege ezt teljesen indokolja. Az ember a buffát nyilván nem átéli, hanem játssza, attól buffa.

A Guthi koncepció egyértelműen Ferrandót és Fiordiligit helyezi az opera középpontjába, az ő alakjuk, találkozásuk, Fiordiligi Ferrando általi meghódíttatása, illetve Fiordiligi Ferrando iránti szerelme a tétje nemcsak Guth rendezésének, de Mozart operájának is. Ilyen értelemben tehát a kiindulópont közös. (Fischer Iván, a 2006-os, legendás Glyndebourne-i előadás karmestere nyilatkozta, hogy az egész opera zenei tétje az a dallam, amelyet Ferrando akkor énekel Fiordiliginek, amikor az a többszörös elutasítás után meghódíttatik. Azt a dallamot olyan szépre kellett komponálni, hogy ne legyen érző lélek, aki annak ellen tud állni. Azt már én teszem hozzá, hogy itt a szöveg is oly gyönyörű, hogy nem tudok nőt, aki ilyen ajánlatnak ellenállna. Itt ugyanis azt énekli Ferrando, tudva, hogy szerelmének kedvese van, akihez hűséges, vagy legalábbis szeretne hűséges lenni, hogy: egyedül bennem találsz meg mindent, szeretőt, hitvest, és még többet is, ha akarsz. És a hangsúly ezen a többet-en van. A többet itt a mindenséget jelenti, mindent, amit csak ő kíván. In me sol trovar tu puoi sposo, amante, e piu' se vuoi... De visszatérve a szereposztásra, a rendkívül magas, kétméteres, szándékoltan mesterségesen mozgó Don Alfonso (a dán Bo Skovhus) emelkedik a dráma harmadik főszereplőjévé, olyan ellenpontot képezve a két szerelmmel, mely megint csak egy komplexebb elemzést ér meg.

Guthot bizonyos operakedvelők, illetve kritikusok azzal támadják, hogy mindent kifordít, egyesek odáig menve, hogy meghamisítja, meggyalázza Mozartot azzal, hogy a szerelmek csipszet esznek, üvegből sört isznak az opera elején, hogy Donna Elvira a Don Giovanniban buszmegállóban énekli a megcsalás fájdalomáriáját, ahogyan Leporello is itt, a buszmegállóban adja elő a regiszteráriát, vagy a Cosinál maradva, hogy Despina tejesüveget két lába közé véve, abból férfi nemi szervet formálva tejet spriccel ki, aztán iszik az üvegből, majd kiköpi, vagy hogy Don Alfonso furcsán, irritálóan rángatózik. Ez igaz, és akkor mi van? Guthnál semmi sem véletlen. Ha minden l'art pour l'art volna, pusztán a modernizálás vagy a fiatalok meghódítása érdekében, akkor sem lenne probléma, de távolról sem erről van szó, mindennek nagyon is komoly jelentése van, persze meg kell fejteni.

Reggeli a pékségből

Alapvetően nem hiszem, hogy egy a műfaj által eddig meg nem érintett fiatal jobban az operába vonzana egy burgerkinges korona Don Giovanni fején (2008 Salzburg) vagy az, hogy Despina híres belépő recitativóját, melyben Leporellohöz hasonlóan arról panaszkodik, milyen nehéz is a szolga, a cseléd élete (si fa, si suda), nem két csésze csokoládé, vagyis a hölgyek reggeli kakaója kíséri, hanem zörgő papírcsacskóban hozott péksütemények és a motoros sisakjára látványos mozdulattal odaragasztott rágógumi. És persze így a recitativónak ez a része (mert Guth természetesen odafigyel a rendezői modernségből fakadó, a szövegkönyvvel olykor összeütközésbe kerülő apró meg nem felelésekre), amelyben Despina titkon beleiszik a csokoládéba, ki is marad, de ez olyan apróság, hogy se zeneileg, se dramaturgiailag nem veszteség, viszont rendezőileg a modern világra adaptálva újabb, adekvátabb kontextust nyer.

Mint ahogy Don Alfonso rángatózásának is megvan az oka. (Ő ugyan a filozófus, a józan, két lábbal a földön járó tanácsadó, a megmondóember, aki osztja az észt, ám ezt a bizonyos észt nem egy morális piedesztálról vagy nem is tudom milyen magaslatokból osztja, hanem egyfajta jól bevált, gyakorlati, aprópénzre váltható, mindennapi filozófiát képvisel, amely a mű későbbi részeiben kibontakozó emberi és morális mélységekhez képest igen földközeli és eborizontú, így ez mozgásában is leképeződik. Don Alfonso darabosan, teátrálisan, a groteskségig fokozott túzással, mesterségesen és mesterkélten mozog, gesztusaiban nem a harmónia, hanem az útmutatásjelleg, sőt, a színpadias póz uralkodik, illetve pont ettől a (koreográfus által megkomponált), egyébként impozáns és lehangoló mozgásrendszerrel válik alakja még inkább egyszerre bámulatra méltó és groteszk pozórré. És ez itt egy remek példa arra, miként válik a Guthi szimbolika plusz jelentéshordozóvá, ez esetben Don Alfonso figurája a zord maszkalatt tulajdonképpen esendő figurává.

A pozór könnyeit sose lásd meg!

Az egyik kedvenc észlelésem Guth rendezésében éppen az, hogy mind Don Alfonsónak, mind az ideológiai síkon párját alkotó Despinának bizonyos lírai, zeneileg is emelkedettebb részekenél, amikor (egyáltalán nem véletlenül) rájuk téved a kamera, mélyen szomorú az arckifejezésük, ami egyértelműen elárulja, hogy érző, sőt bizonyos humánusabb értelemben szánandó emberekről van szó, akik felöltötték a védekezés filozófiáját és kidolgozták a gyakorlati élethez simuló felszíni érzésvilágot maguknak, na de miért?

Despina esetében minden valószínűséggel korábbi, szerelmi vagy emberi sérülései miatt (erre szövegi utalás történik a második felvonásban annál a recitativónál, amikor Dorabella Guglielmóval történő szerelemben esését újságoló vallomását követően azt mondja, hogy a nőknek bizony meg kell ragadniuk az életben azt a néhány lehetőséget, amelyet a sors eléjük sodor, hisz ebből oly kevés adódik), Don Alfonsónál pedig azért, mert ő egész egyszerűen nem annyira tapasztalatai, mint lelki alkata folytán nem képes ilyen hőfokon érezni,

nem képes szerelembe esni. (Van ilyen ember.) Ugyanakkor ezt belátja, és amikor Ferrando az Un' aura amorosát énekli, olyan mély szomorúságot árul el tekintete azt az embert nézőn–hallgatván érzéseiről, akit épp ő kíván megóvni ezektől a mélyebb érzésektől, hogy az egyértelműen leleplezi. Ebben az egy nézésben, vagy Despina azon fájdalmasan romantikus, álmodozó tekintetében, amikor a lépcsőn ül, miközben a két maszkos, álruhás albán lovag meglehetősen őszintétlen, manírokkal teli módon teszi a szépet – neki még ez se jut, az álnok széptevés, nemhogy a mély, felkavaró szerelmi vallomás, hiszen nem hisz benne, távol tartja magát tőle – az egész opera dramaturgiai kiindulópontja és Don Alfonso praktikus filozófiája egyetlen pillanat alatt lelepleződik, és ez a lelepleződés cseppet sincs Mozart ellenére. Az ő alakjai, Despina és Don Alfonso nem immorális alakok, csak épp empirikus, tapasztalati úton közelítik meg az életproblémákat, s eddigi életük vagy lelki habitusuk arra predesztinálja őket, hogy az általuk adott válaszokat adják az élet legfontosabb kérdéseire, szerelemre, elköteleződésre, párkapcsolatra és hűségre. Olyan alakok ők, mint a modern szinglik, akik nem hisznek már a romantikus érzelmekben, nem is keresik a szerelmet, egyedül vannak az életben, magányosak és boldogtalanok, ebből azonban erényt kovácsolnak, és ez a kreált erény válik életfilozófiájukká és cselekedeteik mozgatórugójává.

Don Alfonso és Despina a saját maguk teremtette koordináta-rendszerben ezzel a védekező mechanizmussal el is boldogulnak, sőt, még arra is felhatalmazva érzik magukat, hogy barátait, ismerőseiket, környezetük szereplőit tanácsokkal, életfilozófiával lássák él, és még csak azt se lehet mondani, hogy ezt rossz szándékkal teszik. Különösen Don Alfonso nem, Despina inkább a pénzért csinálja, ő tehát az egész opera legopportunistább (mégsem ellenszenves) alakja, igaz, meg is bukik a végén, hiszen bármilyen furfangos, agyafúrt és az élet problémáit látszólag dalolva megoldó intézőnő, azt ő se veszi észre, hogy a két új albán lovag egyezik a két korábbival, csak fordított ruhában, tehát hogy Ferrando Guglielmo és Guglielmo Ferrando, ami abban az értelemben nem dramaturgiai probléma, hogy maguk a szerelmesek se veszik észre, miként lenne tehát tőle elvárható, csakhogy ő pénzben fogad arra, hogy orruknál fogva vezeti, s ezáltal átveti úrnőit, miközben ő van megvezetve a legfontosabb ponton. Don Alfonso ugyanis csak terveinek egy részébe avatja őt be, abba, hogy az új fiatalemberek gazdagok, szépek és fiatalok, és az ő legjobb barátai, de azt nem árulja el, hogy egymás között ruhát és szerepet cserélnek, ezért amikor ez kiderül, akkor az új nász persze nem valósulhat meg, így az ő fogadásának tárgya, a venti scudi, vagyis a húsz garas is odavész, ő pedig megbukik. (Azért persze a közreműködésért fájdalomdíjat kap, hisz ha a hűtlen kedveseknek, akkor neki is meg kell bocsátani.)

Ruha teszi az embert?

Guth rendezése egy tágas, modern, igen impozáns, minimalista, amerikai stílusú lakásban játszódik, ahol a házigazdák, a két pár épp partit ad barátainak: isznak, koccinta-

nak, nevetnek, kezet fognak, búcsúzkodnak, zajlik tehát a modern társasági élet, amikor a Fischer Ádám által fenomenális tempóban és minden izgalmat, a kibontakozás összes titkát magában rejtő temperamentummal felcsendülő nyitány után Ferrando bevezető szólama (ez is milyen nehéz lehet, a semmiből elkezdni egy operát, megütni az alaphangot), mely Guglielmóval duetté válik (La mia Dorabella capace non e') megszólal. Ferrando halványlila, szinte már rózsaszín ingéhez sötétebb lila nyakkendő hord, ezzel fejezve ki összetartozását a ciklámen ruhás Dorabellával (a szintén gyönyörűséges, 28 éves argentin mezzoszoprán, Isabel Leonard alakítja), míg Fiordiligi élénk piros, csillogóan impozáns taft selyemruhájára és ehhez illő élénk piros rúzsára Guglielmo hasonlóan élénkpiros nyakkendője rímel. Versengésüket szívük választottjával kapcsolatban a luciferi fizikuskájú Don Alfonsónak fejtik ki, aki mindkét férfinál sokkal elegánsabb: tökéletesen szabott, pazar kiállítású fekete szmokingot visel különös szabású, felhajtott gallérú fehér inggel, alatta szintén fekete, mintegy az ördög bőrét jelképező garbóval. Ő nem lazult le a partin, nem vette le zakóját, mint az ingre vetkőzött, alkoholtól feloldódott fiatalemberek, hiszen ő a filozófus, a ceremóniamester, s számára a ceremónia, az élet nagy játékának, s nagy tételének bizonyítása, nevezetesen, hogy minden nő hűtlen, még csak most kezdődik. Alfonso az, aki nem öltözik át a darab során egyetlen egyszer sem, nem vetkőzik le, nem cserél ruhát, ő az állandó szereplő: az ördög, maga a megtestesült cinizmus.

A nők össze-vissza öltöznek, vetkőznek, hangulatuknak, érzelmi állapotuknak vagy szeszélyeiknek megfelelően hol hálóingben, kombinében, hol melegítőalsóban és trikóban, hol estélyi ruhában vagy csak egy szál frottírtörölközőben pompáznak, a férfiak ruhát cserélnek, mezítlábaskodnak, besározódnak vagy önként kenik be fájdalmukban sárral magukat (Tradito, schernito – Ferrando kitorően fájdalmas becsapottság áriája), ám Don Alfonso az elejétől a végéig kifogástalan eleganciát sugároz. Kell is neki, hisz ő irányítja az elkövetkező három óra húsz percben mindazt, ami történni fog, ő a leg tudatosabb szereplő, aki vezetője, sőt manipulátora, nem pedig nézője, szereplője, elszenvetője az eseményeknek. Ő maga a sors voltaképpen, s ehhez a szerephez kifogástalan eleganciára van szüksége. Ő nem hibázhat, nem tévedhet, nem engedhet meg érzelmi kilengést magának (igaz, ennek veszélye nem is igen áll fenn), minden pillanatban szalonképesnek kell lennie. (Egyszer azért rajtakapjuk. Amikor az álarcos álszerelmesek széptevése után Fiordiligi kegyetlenül visszautasítja az albán lovagokat, és hűségéről, Guglielmo iránt érzett szerelméről tesz gyönyörű szép áriában tanúbizonyságot (in tanta fede), arca, tekintete ellágyul, ekkor ő is hisz Fiordiliginek, a hatása alá kerül, majd gyorsan alfonsósrá rendezi vissza egy pillanat alatt vonásait, hisz ő az efféle ellágyulást szerepe szerint nem engedheti meg magának. Nem szólva a nem sokkal ezután következő jelenetről, amikor Ferrando első áriáját, az Un'aria amorosát énekli, az aria végén már Alfonsónak, vele szemben, az ő ellenében, őt meggyőzendő. Ekkor Alfonso a szerelmi ária végén leguggol, összegörnyed, még az arcát is magába temeti: nemcsak masi-

nériája, de filozófiája is megbukik: mégiscsak van igaz szerelem.) Egyelőre tehát a szív győz. Az ezt megelőző résznél az albán lovagok még eredeti kedvesüket simogatják erogén zónáikon az Alfonso által az első felvonás elején eszközül dobott madártollal, noha már az új szerepükben hódítják a mit sem sejtő, de még régi nőt.

Don Alfonso rendkívül reflektált figura, ő az, aki Guth mai brechti színházában a leginkább brechti, hiszen nem az érzelmeivel, hanem az agyával játszik, ezért őt lehet a leginkább elidegeníteni. Nála tehát nem beleélésre, hanem eltávolításra van szükség, és ez a dán basszus Bo Skovhusnak tökéletesen sikerül, valószínűleg a figura közel áll karakteréhez.

Mehr Licht!

Amikor a hölgyek bemutatkozására kerül sor, lekerülnek a fülbevalók, karkötők, magas sarkú cipők, gyűrűk és láncok, vége a partinak, a két nő megvitatja egymással, milyenek is az ő partnereik. Mindeközben a falon fekete-fehérben vetített nagyméretű, mozgó fotókat látunk, amint Fiordiligi Guglielmóval teniszezik vagy a nyakába borul, szóval életképek sorjáznak az együttlétükről és a kettősükről. Ez van kép helyett, hisz eredetileg a két nő szerelmesük fényképét mutogatja egymásnak, de hát ma már ki hord magával effajta képet? Az, hogy a koreográfiának, a mozgásnak végig nagy szerepe lesz a rendezés során, itt derül ki, ugyanis a két lány felpattan az óriási díványra és olyan modern, műfajilag be nem sorolható, diszkós, rázós táncot jár, ami cseppet sem illik se a zenéhez, se hozzájuk e percben, teljesen külön életet él. A mozgás a teljes rendezés alatt megtartja ezen tulajdonságát, tehát az egyéb effektek és kellékek mellett az egyik első számú elidegenítő tényező, ugyanakkor mégis szervesen illeszkedik mind dramaturgiaiailag a cselekményhez, mind a szereplők karakteréhez.

A mozgás mellett Guthnál nagyon nagy szerepe van a fény dramaturgiájának is. Az, hogy az opera épp a fényben, az árnyékban vagy a sötétségben játszódik, szintén önálló, ugyanakkor a dramaturgiai koncepcióhoz illeszkedő rendszert mutat. Az opera pohárcsörgéssel, csilingeléssel, jókedvvel és nagyvilági élettel kezdődik, ez az egyik legfényesebb része az esküvőt leszámítva a rendezésnek, ugyanakkor vannak olyan sötét részek, hogy szinte alig látunk valamit a szereplők arcából, vagy elemilámpával kell megvilágítani őket. A kórus dalánál, amely a katonaélet szépségeit hivatott ecsetelni (Bella vita militar) teljesen elsötétül a kép, csak árnyékok villóznak. Ez a sötét kép a halált vetíti elő, azt, hogy minden megtörténhet.

Az egyik legnagyobb fájdalom, hogy az opera abszolút csúcspontján, ami Ferrandónál van (ed intanto io mi moro), Topi Lehtipuu arcából semmit nem látunk, ami nagy kár, mert a három évvel korábbi, Hytner-féle Glyndebourne-i rendezésnek is ez a csúcspontja színészileg. Ami ott ebben a pillanatban az ő arcán mutatkozik, annak lélek nem tud ellenállni. Szerencsére azonban a hangja, mely az opera ezen pontján a zenébe és az alakításba sűrített érzelmek miatt a legexpresszívabb és a legdrámaibb, kárpó-

tol, ennyi érzelmet mindössze néhány ütemben én még operában nem hallottam.

Itala fel!

Sok a lakásban a pohár, minden helyiség tele van velük, hisz akár a társasági vagy nagyvilági életben, akár az elhagyott szerelmesnek bánatában innia kell (Dorabella első áriája: Smanie implacabili). Ráadásul Fiordiligi egy poharat el is tör a kandalló peremén dühében, amikor már szerelmes Ferrandóba, de még vívódik és haragszik magára, amiért ez a helyzet előállt. S persze koccintanak a nászkor is, ekkor hangzik el az E nel tuo, nel mio bicchiero, az a kulcsfontosságú kvartett, melyben a szerepet és szívet cserélt szerelmesek először néznek szembe múltjuk fényében azzal, hogy mit is tettek, és egy kicsit önmagukkal is. Ez a rész is nagyon érzékenyen áll fel, hiszen Fiordiligi nem tudja, hogy Ferrando tudhatja, milyen megbánás, lelkiismeret-furdalás villan a szemében, ami villanhat Ferrandóéban is, hisz ő is hajlandó egy új nászra, ő is beleszeretett másba, csak azt se az ő régi, se az új kedvese nem tudja. Ferrandónak akkor is innia kell, amikor szembesül azzal, hogy Dorabella megcsalta őt, méghozzá maga a kerítő manipulátor, Don Alfonso tölt neki vigaszként. Mint ceremóniamester, az általa manipulált nászkor is Don Alfonso hozza be az elegáns, hosszú szárú pezsgőspoharakat s adja a házasulandók kezébe. (Tocca, bevi) Az operában tehát szinte folyamatosan isznak, mind bánatukban, mind örömeikben a szereplők, s persze iszik Despina is, igaz, őt még Mozart itatja, amikor az úrnők csokoládéjába stikában beleiszik, ám ez a jelenet a fent említettek miatt Guthnál kimarad.

Baráti szellők, segítsetek!

A tér nagyszabású és impozáns. Három szintes a lakás, plusz még egy kert is van hátul, ami a lakás osztottsága miatt szintén kétszintes. Kétszintes kert persze nem létezik, de Guthnál miért ne létezhetne?

A függőlegesen hármas, vízszintesen (a színpad mélységében) kettős tértagolás miatt zeneileg is különös felállás keletkezik, a hangok eredője és iránya is maximálisan szét van dobva. Például a galantéria, vagyis az udvarlás megkezdése előtt Ferrando és Guglielmo a legmagasabb szintről énekel (Aurette amiche), más zenei rész innen nem is hangzik el. Talán arról lehet szó, hogy messziről indulnak, hogy hosszú utat kell bejárniuk ahhoz, hogy újdonsült választottjaikat meghódítsák, bár valójában nem. Ezek után magát a széptevést a legalsó szinten, Despina előtt fekvő kezdik el. De a Soave sia il vento búcsú terzettino is magasról hangzik el, bár ez a középső szintről, s itt a tercett tagjai szintén kéri a sors irányítóit, hogy kedvező szeleket adjanak a csatába indulóknak, a tengerre szállóknak. A fohász szintje lenne ez az éghez közeli szféra?

Mindazonáltal a térkialakítás és a térkihasználás is rengeteg invenciót rejt. Ennek egyik, szinte már-már akrobatikus magasságokba törő példája Dorabella fúriaáriája (Smanie implacabili), melyet a második szinten elhelyezett, tulajdon-

képpen korlátként vagy pohártartóként funkcionáló vékony pallóra felállva ad elő úgy, hogy közben még azt is eljátssza, hogy majd lezuhan innen dühében és bánatában. Meg is tapasztolja utána a közönség, ez az első ária, melyet taps követ (ezt a hősies, a tériszonnal viaskodó akrobatizmust nem lehet nem megtapsolni), s a továbbiakban nem lesz egyetlen ária, melyet ne kísérne taps. Mivel ilyenkor Dorabella alatt mintegy öt méternyi tér van, tériszonnal küzdő művész nem is lenne erre képes.

A másik ragyogó invenciója a térnek a színpad jobb oldalán elhelyezkedő hosszú, fehér, korlát nélküli lépcső, melynek szintén erős a szimbolikája és a funkciója. Ezen csúsznak le akrobatikus mozdulattal Ferrando és Guglielmo újdonsült szerelmeseikhez, miután megmérgezték magukat (illetve úgy tettek), ezzel érzékeltetve, hogy lám-lám, szívük választottjáiért ők még erre a halálos veszélyre is képesek. Ez se lehet könnyű, különösen a vékony Topi Lehtipuunak, egy hasat, bordákat erősen megnyomó akció, minek utána még énekelni is kell. És ez az évődés lépcsője is, ahol Dorabella és Guglielmo keze felfele menetelésük során sosem találkozik össze (hisz ők csak a felszínen, illetve érzékeik síkján, nem a lélek mélyén találkoznak), s ahol Fiordiligi örömeiben felfut, majd visszanyúl Ferrandóért, a lenti kanapén történő összeborulásuk után. És persze a szarkasztikus Don Alfonso is előszeretettel járkal rajta le-fel, többször a közepéről bele is ugrik (rendezői) jobbra oldalt a semmibe, látványos és elidegenítő effektusként. (Topi Lehtipuu nyilatkozta, hogy olyan nehéz a szerep, hogy itt nem énekel annyira jól, mint a Hytner rendezte Glyndebourne-i *Così fan tuttè*-ban, hisz anynyi mindenre kell koncentrálni. Szerencsére ez nem igaz, itt is kivételes énekesi teljesítményt nyújt.) Mindenesetre tény, hogy a gondosan megkoreografált mozgás, az akrobatikus elemek, pörgések, forgások, táncok, csúszások, ugrások, ugrások, földön fekvő történő éneklések nagyon megnehezítik a szerepeket, ugyanakkor sokat hozzátesznek a rendezéshez és a figurákhoz is.

Külön meg kell említenünk a mozgás, a koreográfia, a testek beállításának térszerűségét, térbeli viszonyát, mert ennek külön koncepciója van. Testekkel is lehet teret képezni, teret be-, illetve kitölteni, itt is ez történik. Rögtön a darab elején egy csodálatos ötös sort állít a rendező a színpad elejére (amikor a szerelmes katonáknak el kell menniük és a sor hívó szaváról értekeznek – *il destino*), melynek közepén természetesen Alfonso van, s a szerelmesek egymásnak teljesen szimmetrikusan esnek térdre nők előtt. Amikor Dorabella a fúriaáriát énekl, a szenvedésről szól nagy-nagy szenvedéllyel, Krisztusként kifeszíti karjait, hisz az ő szenvedései is ehhez hasonlóak. Amikor pedig a *Soave sia il vento*-ra kerül sor, szintén felénk áll a hármas, a nők közül egyikük balra, másikuk jobbra tesz egy fordulatot, hiszen kinek erre, kinek arra fordul majd a sorsa. S nagyon fontos a testek téralakítása az opera végén is, körbe-körbe járásuk, mellyel az örök szerelmi körforgást, a minden megtörténhet elvét alakítja térbe a rendező azt sugallva, hogy itt aztán nem lesz összeborulás, nem lesz béke, (férfi és nő) körbe-körbe járnak egy életen, egy örökkévalóságon át.

Egy nő tizenöt évesen, avagy az iPodos bejárónő

Despina figurája hordozza a legtöbb modernséget a rendezésben. Farmernadrágos takarítónő, bejárónő, mindenés, bizalmas ő, egy modern csaj, aki aztán nem szívbjajos. Ő is sokat öltözik, különösen a nőket kioktató nagyáriájában (*Una donna a quindici anni*) vagy három réteg ruhát, plusz egy lángvörös parókát vesz le magáról. Ő az a számító perszóna, aki nyakláncért, fülbevalóért, bundáért cserébe mindenre kész. Füléből iPod lóg ki, takarítás, rendrakás közben dohog, diszkózik, éli a maga világát, s pénzért mindenre képes. Mégis úgy érezzük, minden látszat ellenére fűzik azért érzelmi szálak is a két gazdag, előkelő dámahoz, akiket kiszolgál. Despina mozgása is beállított, kimódolt, akárcsak Don Alfonsóé, viszont ők a két szerelmessel ellentétben, illetve darabosságuk, érdekembességük vagy józanságuk dacára mégsem alkotnak egy párt, hisz párt nem az azonosság, főleg nem az elidegenítő tulajdonságok azonossága okán alkot két ember, hanem az egymástól való lenyűgözöttség által, s hát miként is lehetnének ők egymástól lenyűgözve, mikor senkitől, az egész világtól sincsenek. Ők egymáshoz képest csak két idegen, akik összehoznak a cél érdekében, ezért elidegenítő mozgásuk egymáshoz képest is idegen. Despináé filigránul, nőiesen ugárdozó, Don Alfonsóé robusztusan darabos. S bármilyen összehangolt, hasonló motivációk által mozgatott, s főleg céljaikban összekovácsolt kettősről van szó, azért van egy örületesen árulkodó jelenet, ahol látszik, egy összekovácsolódás mit sem ér, ha nem a szív, a lélek, hanem a cinizmus vagy az önző számítás mozgatja. Amikor Alfonso ráripakodik a két maszkos albánra, hogy most már aztán tessék a múlt századi retorikát, módit félretenni, Despina pedig a nőkre, hogy ami volt, elmúlt, tessék a jövőbe nézni, majd összehozzák a két új párt, mindössze azt a fatális tévedést követik el, hogy a két nőt nem a két megfelelő férfivel hozzák párba.

Szóval nem azzal, akikkel ők már maguktól is hajlandóak lennének elmenni, hiszen már mind magukban, mind egymás között döntöttek, kinek melyik kell (*Prendero' quel brunettino*). Céljaik kizárólag józan, racionális, mechanikus elérésétől fűtve érzéketlenségükben még csak azt se veszik észre, hogy tévedtek. A két nő egyszerűen átsétál a megfelelő partnerhez, s innen folytatódik a játék, amit azonban már ők, a nők irányítanak. (A Glyndebourne-i verzióban ez még úgy van megoldva, hogy Fiordiligi Ferrandóra mutat, mintegy Alfonso engedélyét kérve, itt azonban már semmiféle engedélyt nem kér senki senkitől, a nők veszik át a terepet. Persze megint csak a szív alapján.)

Alfonso és Despina kettőse mozgásban is néha mulatságos jeleneteket produkál, de épp ez a jó. A francia sztár szoprán, a franciák által igen kedvelt Patricia Petibon karakterénél fogva kiváló a szerepre. Egyáltalán, úgy érzem, hogy nem a szerephez választottak énekeseket, hanem az énekesek karakteréhez a szerepet, ami nagyon üdvös. Bo Skovhus mozdulatai, például amikor a hölgyek cipzárját fölráncigálja vagy Despina fülbevalóját fülébe teszi, karkötőjét karjára húzza, valószínűleg ösztönösen durvák, sietősek, ilyenek az életben is, nem rendezői utasításra születtek. Ahogy Topi Lehtipuu

finom gesztusai is Ferrandóhoz illenek, ahogy tollal simogatja a lányok különböző testrészeit vagy hajkoronájukat gyégeden kiemeli a lánc alól. A nők pedig alkalmazkodnak hol ehhez, hol ahhoz a férfiúi mozdulatokhoz. Profik. Despina és Alfonso között minimális erotikus kislülés, de még csak kémia sincs, Alfonso teljesen antierotikus lény. Ugyanez nem mondható el Despináról, akit például nőként szintén észrevesz a két albán lovag, teljes joggal.

Egy csók és más semmi – színe és fonákja

A jelmez, a díszlet, a tér és a fény koncepciója mellett az isteni dramaturgia, metafora- és szimbólumrendszer az, ami ezt a rendezést olyannyira megkülönbözteti a többtől, olyannyira eredetivé, érzékenyen szellemien zseniálissá varázsolja.

A legnagyobb dolog Guth rendezésében az, hogy bizonyos dolgokat kifordít, megfordít, s ezáltal egészen fantasztikus, provokatívan intellektuális csiki-csukit játszik. A legeklatánsabb példa erre az opera egyik dramaturgiai fordulópontja, a Stelle, un bacio, vagyis amikor a két új albán lovag kicseréli és újdonsült szerelmestől csókot kér (Dammi un bacio, o mio tesoro). Normális esetben, szokványos, hagyománykövető rendezés esetében ez úgy néz ki, hogy miután ez a szövegrész elhangzik, a nők felháborodottan és riadtan menekülnek a lovagok közelsége és testi kontaktusa elől, a maguk megfelelően felháborodott zenei választ adva erre. Itt már az első felvonás végéhez közeledünk, ez a rész tehát a felvonászáró szextetté formálódik. (Emlékezzünk, hogy a Don Giovanninál is ez a helyzet, ott is egy felháborodás sepietettel zárul az első felvonás, Mozartnál tehát a dühödt kirohanás, az érzelmi támadás jó felvonásvégnek bizonyul. Akár Molnár Ferencnél, ha eldördül a pisztoly.)

Mozartnak rendkívüli dramaturgiai, színházi érzéke is volt, hiszen úgy kell szünetre engedni a népet, hogy még véletlenül se legyen se zeneileg, se lelkiileg nyugodt, fel legyen kavartva, akár a szereplők, hogy akkor most mi is következik. Guthnál ez a rész úgy néz ki, hogy a csók hamarabb csattan el, mint ahogy a férfiak azt kérik, méghozzá a nők önszántából! (Sőt, nem is egy, hanem két csók csattan, hiszen Fiordiligi még a földön fekvő haldokló-lábadozó Ferrandó ennél is hamarabb megcsókolja.)

Frenetikus ötlet ez, mely mindent kifordít: egyfelől megmutatja, hogy ma már nemhogy a nő választ mindig, akárcsak a lovagok között (Scegliero' quel brunettino), de hogy az udvarlás, a kapcsolatalakítás tempóját is egyértelműen a nő diktálja, a nő határozza meg. Na de ez csak az egyik dolog. A másik az, hogy ezzel a kifordítással, hogy előbb csattan a csók és utána hangzik el zeneileg annak kérése, megváltozik az egész rész értelme. Itt ugyanis az eddig váltig tiltakozó, ám itt forrófejűnek bizonyuló nők magukra haragszanak meg végtelesen, magukat ostorozzák azért, hogy hogy tehettek ilyet, miközben dramaturgiailag a partnert szidják. Ez a jelenet egyszerűen frenetikus, mert látszólag követi azt a modellt, miszerint a két nő újdonsült lovagjuk túlzottan heves udvarlási gesztusain fakad ki, voltaképpen azonban magukat nem fogadják el itt, saját maguk új mivoltát, mely nem illeszkedik

az általuk követni, de épp annyira mutatni szándékolt, erkölcsös asszonyi képhez. A dupla felháborodást azonban, melyet a zene is oly szenvedélyes dühvel fejez ki, itt csak a nők érzik, a férfiak itt még nem sejtik, hogy ők is be vannak húzva a csóba.

Pietra mesmerica – Álruha nélkül

Aztán van egy másik szembeötlő dolog, itt inkább valami hiányzik, mintsem hozzá lenne adva. Érdekes módon Despina, amikor orvosnak öltözik, még csak köpenyt sem vesz fel, egyszerűen semmit, pusztán a fejére helyez egy sztetoszkópot. Ugyanolyan ruhában marad, mint eddig volt, tehát nem játssza el a nők előtt, hogy ő most egy orvos. Pedig a nők az orvost várják, nem őt. Mit jelentsen ez? Hogy ez nem számít? Hogy a nők ezen a ponton már úgysem az orvos kilétével vannak elfoglalva? Vagy hogy ennyire figyelmetlenek? A mágikus kő, a pietra mesmerica persze jön, a száz nyelvű hosszas orvosi litánia is, ahogy Despina magasra pozicionált hangtorzítása, a többi elem tehát mind megvan, de se szakáll, se bajusz, se kistáska, semmi. Ez nem az orvos, ez Despina. Mit jelentsen ez, ha nem azt, hogy ez egy figyelemfelkeltő jel (kéne hogy legyen) a nőknek, hogy hoppá, önök kérem itt át vannak verve, én nem orvos vagyok, hanem a maguk cselédje, ám ők ebből mit sem érzékelnek. (Másként nem tudom értelmezni Despina jelmeztelenségét, minthogy itt már a nők teljesen önmagukkal, önmaguk új érzelmeivel vannak elfoglalva, annál is inkább, mert Guthnál a legapróbb dolognak is jelentősége van, tehát nyilván ennek is.)

De amikor az albán lovagok érkeznek, először Despinához, ők is csak „civilben” jönnek, az álarcot csak utána, már Despina szeme előtt teszik fel. Ezt a qui pro quo-t is lehetne tehát látni. Vagy mire jó ez? Hogy Despina lássa, de a nők nem? De hisz Despina se látja. Amikor Despina a végén jegyzőnek öltözik, már van jelmez. A ceremóniát, a konvenciót már komolyan kell venni. Meg aztán itt muszáj, hisz ez a jegyzői jelmezt mindannyiuk előtt zeneileg-librettóilag is leveszi.

Külön tetszik az, amit egyesek biztosan teljes felháborodással kísérnek: két helyen Guth a zenébe is beleszól, a recitativók-nál kétszer apró változtatás történik. Amikor Alfonso legelőször megszólítja Despinát (Despina mia), ezt kétszer kezdi el énekelve is, hisz Despina először nem hallja, mert lóg ki a füléből az iPod. Mászor pedig, a csodás kónél, a pietra mesmericánál Despina szakítja meg többször dallamilag mondanivalóját, ekkor viszont Alfonso az órájára nézve sürgeti őt, hisz megy az idő, és az ő fogadása is időre megy.

Sztanyiszlavszkij brechti módra

Az is csodálatos, amikor egyszerre kettős értelmezés, kettős játék folyik, egy sztanyiszlavszkiji beleélős és egy brechti leképező-elidegenítő, mert miközben az előtérben Fiordiligi az opera csúcspontján vívódik, hogy mindez az első próba szerelem nem fog kiderülni, ő bűnös és visszamegy Guglielmóhoz, aki ennél sokkal jobbat érdemel, a háttérben

Guglielmo kézjátékkal képezi le azt, amit ezt hallva reagálna. Amikor még a nő ellenállás győz, simogatja fejét (persze a háttérben lévén a levegőt simogatja), amikor viszont a következő áriában előtör Ferrando és ezzel Fiordiligi minden igyekezete egyetlen tizedmásodperc alatt odavész, szégyennel telve elsunnyog a színről, kilép a térből és a létezésből, ő itt végzett.

Egy fekete, egy szőke

Többször megfigyelhető az előadásban a két nő finoman erotikus egymáshoz vonzódása. Rögtön az opera elején, bemutatkozásukkor olyan érzéki közelségbe kerülnek egymással, hogy partnereik csodálatos tulajdonságait sorolva (*felice son io*) kis híján örömben szájon csókolják egymást. Ha azonban ezt még úgymond a véletlen szeszélyének tekintenénk, már semmiképp se tudjuk annak tekinteni azt, amikor abban a gyönyörűségekre komponált jelenetben, mely szintén a boldogságukat hivatott kifejezni, szép lassan, centiről centire álló helyzetből leereszkedve a földre ülnek (*che diletto, che spassetto io provero*). Ebben a képben a vezető operatőr, illetve a DVD szerkesztője is csúcstot alkot, mert csak a nők arcát látjuk, mégis érzékeljük a mozgást, a leülést, a kép pedig egyszerűen gyönyörű, dús, szenvedélyes. Egy fekete és egy szőke szépség, boldogságtól, örömtől áradozva egymás mellett érzéki zenével, kell-e ennél szebb, erotikusabb kép? S Guth jól látja, s jól kihasználja ezt, hisz az előadás nemcsak az elidegenítés módszerével él, de emellett olyan összerotikus hatása van, hogy az túlmegy a nemeken, a zenéből, a helyzetből és a látványból indul ki.

Ezen a ponton térjünk ki a két lány ruhaszín szimbolikájára. Első nézéskor azt mondtam, a jelmeztervezőnek nincs ízlése vagy egyszerűen csak elszúrta, mert két önmagában gyönyörű színbe öltöztette a nőket, Fiordiligit élénk cseresznyepirosba, Dorabellát élénk ciklámenbe, de mivel egymáshoz közeli színekről van szó, ezek ütnek egymást, nem illenek össze. Aztán rájöttem, ahogy semmi, ez sem véletlen. Fiordiligi azért piros, mert mégiscsak ő a legszerelmesebb az egész operában. Dorabella pedig azért lila, vagy ciklámen, mert a testvére, mert nagyon közel áll hozzá, mégis teljesen más. Karakterében, jellemében, sorsában, mindenben. (A színszimbolikában a lila a kielégületlen-kielégíthetetlen nő színe, s valóban Dorabella az, akit a testi szenvedélye sodor inkább, nem pedig a szerelme.) Közeli színekről van tehát szó, amelyek nem kiegészítik egymást, s ezáltal harmonizálnak, hanem ütnek egymást, diszharmóniát keltenek, noha önmagukban külön-külön rendkívül vonzóak. Csak hát tűz és víz. És ha már a ruhaszín szimbolikánál tartunk, nem kerülheti el a figyelmünket, hogy a tetőtől talpig fehér gúnya, fehér öltöny, fehér ing akkor kerül a férfiakra, amikor a legpiszkosabb játékot kezdik el úzni és akkor vannak még feketében, illetve színesben, amikor önmagukat adják. Minden a feje tetején áll tehát. Ahogy azt se lehet nem észrevenni, hogy a két új menyasszony nászruhája bár elegáns, olyan érzékeny csábító, egy esküvőhöz nézve inkább ledér, akár a korábbi jelenetek hálóinge, amivel valószínű az hangsúlyozza a rendező, hogy itt tulajdonképp az ágyból történik a házasság,

hirtelen, forrófejűen, szerelmesen, szenvedélyesen, még akkor is, ha igyekeznek neki formát adni.

A tét: hűség vagy szerelmi szenvedély?

Aztán itt van a legfontosabb dolog. Az a kérdés, hogy mi lesz a végül. Minden *Così fan tutte* előadásnak ez a legnagyobb rendezői tétje. Hogy a párok hogyan rendeződnek. Hogy visszarendeződnek-e. Hogy a balsikerű, s meg nem történt (?) nász után, az opera végén hogyan ülnek le a szereplők. Középen van Fiordiligi és Ferrando. Ők házasodtak volna össze? Hisz nem. Bár Don Alfonso azt mondja a mű végén a szerelmeseknek, hogy béküljete ki, hiszen házások vagytok, ezt azonban csak az új pároknak mondhatja, hisz papíron a régiek nem házások, maximum csak jegyesek vagy egymás kedvesei. De formailag az újak se, hisz áljegyző hitelesítette házasságukat, amit a férfiak alá se írtak, csak a nők. Tehát nincs érvényes házasság.

Guth a mű legnagyobb problémáját, nevezetesen, hogy megtörténik-e a párok visszarendeződése vagy sem, tulajdonképpen nyitva hagyja. Mert mi történik? Az énekesek felállnak a végső szextetthez a rendező által nekik szánt helyre, voltaképp egy körbe, s körbe-körbe menetelnek. Nem párosodnak tehát újra se így, se úgy, mindenki maga elé, a levegőbe, a közönségnek énekel. Egyedül végső kanapéra huppanásuk-ülésük igazíthat el arról, most akkor mi a helyzet, de még ez sem, hisz Guth nem kettő-kettőbe, hanem (az eredeti felállást tekintve) egy-kettő-egybe ülteti le a párokat. Ferrando és Fiordiligi egymás mellé ül baloldalt, de Dorabella is, aki a jobb szélen ül, előredől, hogy a finálé képben Ferrando arcába nézzen, hisz ők is összetartoznak, egyedül Guglielmóval nem történik semmi, ő már annyira csalódott, hogy senkire nem néz, senkihez nem tartozik. Neki már nem jut se boldogság, se pár. Ő csak fizikailag van jelen a kanapé négyesében, lelkileg már nem. Ő az egész játék legnagyobb vesztese, s ezt az osztrák bariton, Florian Boesch kiválóan érzékelteti. (Számomra már túlságosan hamar, hiszen az elején még nincs oka a búskomorságra.)

Ebből látszik, hogy Guth a mozarti opera legnagyobb problémáját, a lényegét értette meg azzal, hogy nem foglalt állást a párok visszarendezésének kérdése ügyében, de a lelki összetartozást persze jelezte. És voltaképpen ez a lényeg, a többi mindenki magának megoldja, megmagyarázza. Ő minden elénk tett, sugallt, megmagyarázott a legapróbb részletekig, de a legfontosabbat, a szerelem kontra hűség, szenvedély kontra szerelmi kapcsolat kérdésébe nem fog beleszólni. És jól teszi. Az ő operavége nem keserű, mint oly sok interpretáció, de nem is boldog. Az ő operavége aktív. Ezt, kedves néző, te töltsd ki magadnak lelked, vágyaid, szocializációd, szíved, pórusaid és sejtjeid alapján. Mert nem igaz, hogy mindenki ugyanúgy csinálja. Annyiban csak, hogy mindenki másképp.

A *Così fan tutte* kiaknázhatatlan, végtelen, s bárki bármit lát bele, az nem véletlen, mert benne van. És ezt a mindenséget Guth a maga végtelenségében tárja elénk. ■

„Ránk hárul
a *hídépítés* feladata”

Beszélgetés Baráti Kristóffal és Várdai Istvánnal

Idén hatodik alkalommal rendezik meg a Kaposvári Nemzetközi Kamarazenei Fesztivált, avagy ahogyan már mindenki ismeri, a Kaposfestet. Öt évnyi művészeti vezetői munka után Kokas Katalin elbúcsúzott az általa megálmodott fesztiváltól, helyére a világ legfoglalkoztatottabb hegedűművésze, Baráti Kristóf és második legfoglalkoztatottabb gordonkaművésze, Várdai István került. De vajon mi mindenben hoz változást a fesztivál életében az új vezetés? Erről is beszélgettünk a két művésszel.

◆ Tóth Endre

Fotók: Németh András Péter

Gramofon: *Egyikötök sem arról híres, hogy rengeteg szabadideje lenne. Hogyan tudtátok elvállalni a fesztivál vezetését?*

Várdai István: Természetesen nagyon kevés időnk van és szoros időbeosztásban élünk. De ha egy jól működő, értékes kulturális rendezvény tovább élése a kérdés – főleg amikor Magyarországon egyre kevesebb pénz fordítható a kultúrára –, akkor azt minden erővel meg kell menteni. Nem kérdés, hogy bármi áron szorít az ember időt arra, hogy műsorokat tervezzen, hogy azt a zenei környezetet, amiben a kollégáinkkal együtt élünk, megmutathassuk itthon is.

Baráti Kristóf: Annyit tennék még hozzá, hogy a kamarazene a mi életünkben sajnos nem képez prioritást, már csak azért sem, mert nehezen lehet összeegyeztetni több művésszel a próbákat, koncerteket. Noha Pisti nagyobb rutinnal rendelkezik a külföldi fesztiválok terén, mint én, mindkettőnk nevében mondhatom, hogy mindig örömteli számunkra a kamarazenélés. Az, hogy ezen a fesztiválon ezt szinte éjjel-nappal megélhetjük majd, másfelől művészbáratainkat is be tudjuk vonni ebbe, nagyon szép lehetőség. Nem sok olyan vidéki esemény van a klasszikus zenében, ami ennyire rangos, úgyhogy ez többszörösen is érdekessé teszi a fesztivál ügyét.

G.: *Mit jelent számotokra a kamarazene? Mi lehet az oka annak, hogy Magyarországon, ahol a kamarazene oktatásban Weiner Leónak, Kurtág Györgynek, Mihály Ádrásnak és Rados Ferencnek is elévülhetetlen érdemei voltak, kisebb számú közönséget érdekel egy kamarakonzert, mint egy zenekari hangverseny vagy egy szóló zongoraest?*

B. K.: Egyrészt szeretném elkerülni azt a látszatot, hogy a kamarazene egy burokba zárt valami, ami mondjuk csak trió vagy vonósnégyes formájában létezhet. A kamarazene a zenében – talán a szólóhangszeres műfajt leszámítva – az előadóművészi attitűd esszenciáját képezi, és ilyen szempontból téveszme, hogy ha nem zenekari produkciót hall a közönség, akkor az már nem lehet olyan hatásos és értékes. Meggyőződésem, hogy a kamarazenében a legkompromisszum-mentesebb formában tud megjelenni egy zeneszerző. Örömdetes, hogy a Zeneakadémia kifejezetten ezt tette fő profiljává, de a Műpában is egyre nagyobb nyilvánosságot élvez. A kérdésnek arra a részére, hogy ez miért alakult így, biztos sok választ lehetne adni, de az a fontos, hogy a téveszme kezd eloszlani, és a közönség számára is egyre vonzóbb a műfaj.

V. I.: Egyre jobban visszatér a kamarazenélés azokhoz a gyökerekhez, amelyeket említettél. A Weiner-féle iskolához, ami az elmúlt húsz-harminc évben kicsit háttérbe került, de azoktól, akik még ebből részesülhettek, szerencsére mi is tanultunk, így most ránk hárul a hídépítés feladata, nekünk kell a műfajt még vonzóbbá tennünk.

G.: *Művészeti vezetéseketnek köszönhetően változik-e a fesztivál struktúrája?*

V. I.: Azon nem kell változtatni, ami eleve jól működik. Annyiban módosul egy kicsit, hogy az Erkel Ferenc Kamarazenekar rezidens együttese lesz a fesztiválnak.

B. K.: Azért is örülünk ennek, mert a kamarazenekar jelenléte olyan produkciókat is meg fog engedni a művészeknek, amelyek inkább a versenymű műfajába sorolhatók, és ez szerintem nagyon jól ki tudja egészíteni a kamarazenének nevezett kategóriát.

V. I.: A kollégák, akiket hívunk, erősen szólista típusok is, viszont éheznek arra, hogy kamarázhassanak, és így meg tudják mutatni mindkét oldalukat.

B. K.: Sok esetben próbáltunk összetartást mutató szerkesztési elvet keresni, persze ez nem jelenti azt, hogy homogén műsorstruktúra lesz minden koncerten. Így lesz például orosz est, Bach-koncert. Nem feltétlenül tematizálni akartuk a hangversenyeket, de arra törekedtünk, hogy a közönségnek legyen alkalma egy adott zenei világra vagy témára ráhangolódni, és ezen belül próbáltunk sokszínűek maradni.

G.: *Azért mégiscsak az eddig jól ismert „élvezet szabadsága” mottó szellemében zajlik tovább a fesztivál, hiszen a legtöbb koncerten, ahogy eddig, szinte komolyzenei wurlitzer módjára következnek majd egymás után a különböző korszakok zeneművei. Milyen fő csapások mentén alakítottátok ki a programot?*

B. K.: Egy új művészeti vezetésben óhatatlanul egy kicsit más szempont fog uralkodni, de ez csak az ízlésünket tükrözi jobban. Az a fajta szabadság, ami majd a jövő évi műsortervezést fogja jellemezni, idén azért nem jelenhet meg, mert alig egy hónap alatt kellett összeállítanunk a programot. Annak, hogy a megfelelő színvonalú neveket, általunk kedvelt művészeket hívhassunk meg, az volt az ára, hogy egy picit az ő igényeik, repertoárjuk szerint is kellett összeállítanunk a műsort.

V. I.: Voltak olyan kollégák, akik valamely már elvállalt projektjüket lemondták, hogy eljöhessenek Kaposvárra. Végeredményben az a cél, hogy mindenki jól érezze magát, kulturális, szellemi táplálékot tudjunk nyújtani a közönségnek, de megmaradjon a fesztivál jelleg is, és valamivel kompaktabb műsorkoncepció alakuljon ki, aminek van valamilyen vezérfonala, kézzel foghatóbb profíljá.

B. K.: Az a fajta fiatalos lazaság, ami egyébként is jellemez minket, egy ilyen nyári fesztiválon legalább annyira fontos, mint a szakmai minőség. Barátságos, felszabadult hangulatnak kell uralkodnia. Ezt nem szemléletváltásként mondom, mert a zenészek jellemzően ilyenek, de fontosnak tartjuk, hogy ez a hangulat megmaradjon.

G.: *A klasszikus koncerteket kísérő rendezvényeken, programokon is gondolkodtok?*

B. K.: Behoznánk a jazzt a fesztiválra. Nekem személy szerint évek óta tervem, hogy Oláh Kálmánnal valamit kitáljunk, hiszen ő jazz vonalon próbál nagyon erősen kötni a klasszikus zenéhez.

G.: *A közönség az új művészeti vezetésnek köszönhetően nem a már jól ismert művészeket hallhatja majd. Kiket hallhatunk idén?*

B. K.: Az én oldalamról azok a kollégák adódtak elsősorban, akikkel lemezfelvételeket készítettem: ilyen például Würtz Klára, akivel rögzítettük az összes Beethoven- és Brahms-sonátát, valamint egy francia CD-t, ami még kiadásra vár, illetve Farkas Gábor, akivel most vettünk fel egy ráadásdarabokból álló lemezt, illetve Korngold Szonátáját. Boldoczi Gábor trombitaművésszel közösen turnéz-

tunk, ráadásul az ő Bach-lemezére egy hegedű-oboa kettősversenyt is felvettünk együtt. Közös választás – hiszen mindketten játszottunk már vele – a Berliini Filharmonikusok egyik brácsa szólamvezetője, Szűcs Máté, akivel már többször terveztük, hogy eljuttassuk Mozart Sinfonia Concertantéját, de ez eddig nem jött össze, szóval a fesztivál remek alkalom lesz a közös munkára.

V. I.: Folytatnám a zongoristák sorát Finghin Collins-szal. Már több éve játszunk együtt, még Svájcban ismertem meg, Írországból turnéztunk legutóbb, kiváló zenész. Neki például félre kellett tennie egy-két projektjét, hogy eljöhessen Kaposvárra. Dudu Carmelt, az Izraeli Filharmonikusok oboistáját személyesen nem ismerem, viszont hallottam játékát, és mindenképp szerettem volna, hogy eljöjjön. Nagyszerű muzikus, sokat játszott a Fesztiválzenekezzel is. Andreas Ottensamer mostanában robbant be a zenei köztudatba, a Berliini Filharmonikusoknál első klarinétos. A német-japán hegedűművésszel, Koh Gabriel Kamedával eddig személyesen nem találkoztam, de már régóta terveztük a közös muzsikálást. Nagy öröm, hogy a vokális műfajok is képviselve lesznek, hiszen sikerült meghívunk a már jelentős nemzetközi sikereket elért fiatal szopránt, Celeng Máriát és a kiváló Szent Efrém Férfikart is, mint ahogy vendégünk lesz a nagyszerű lengyel Apollon Musagete vonósnegyes is.

B. K.: Általában a koncertrendezésre jellemző a nagy nevek felvonultatásának a fontossága, mi inkább azt helyeznénk előtérbe, hogy az előadóművészetben a szerző, a mű és a zene kapjon kiemelt szerepet. Azt szeretnénk, hogy a közönség ne egy nevet akarjon meghallgatni, hanem a

művet akarja megismerni és megérteni. Ehhez a megfelelő szakmai minőséget a művészeti vezető feladata garantálni. Nem az a cél, hogy minél nagyobb, ismertebb nevek jöjjenek öncélú megfontolásból, hanem olyan szakmai és zenei közeget akarunk teremteni, ahol magától értődik, hogy a közönség Mozarttra, Beethovenre, Csajkovszkijra koncentrálni és ráeszmélni, hogy az adott művész milyen alázattal tudja mindezt szolgálni. Tehát én inkább a csapatjátékra összpontosítanék és nem arra, hogy Lionel Messit lássuk a focimeccsen, mert ő szeniális.

G.: *Ha úgy vesszük, eleve így indult a Kaposfest. José Gallardo zongoraművész nevét például azelőtt kevesen ismerték Magyarországon.*

V. I.: Így van. Egyáltalán nem szeretnénk amúgy kizárni, hogy korábbi résztvevők eljőjenek. Én például Nicolas Altstaedttel nagyon jóban vagyok, szoktunk is együtt zenélni Berlinben. Végeredményben nincs olyan óriási mérítési lehetőség. A mi korosztályunkból nagyjából 30-40 névről van szó, és persze vannak példaképek, idősebb kollégák, akiktől mi is sokat szeretnénk tanulni, hiszen korábban Rados Ferenc is játszott a fesztiválon, idén pedig Perényi Miklós látogat el Kaposvárra.

G.: *Hogy érzitek, hogy fogja fogadni a közönség az új felállást? Nem fognak számukra hiányozni a már jól ismert művészek?*

B. K.: Minden fesztiválnak előnyére válik, ha a névsor nem egy kialakult, meggyökeresedett valami, hogy a közönség minél szélesebb képet tudjon kapni arról, hogy a nemzetközi zenei életben kik azok, akik a zenét úgy képviselik,

ahogyan mi azt jónak képzeljük. Azt hiszem, a közönség annak örül, ha a világ zenei élete odajön hozzájuk, és nem rutinok mentén alakul ki egyfajta kapcsolat. Persze lehetnek kedvencek, de őket nem feltétlenül minden évben, hanem két-háromévente hallja majd viszont a publikum.

G.: *Ahogy elnézem a műsort, a koncerteken művészként is oroszlánrészt vállaltatok. Nem lesz nagyon kimerítő számotokra a fesztivál?*

B. K.: Szándékunkban állt, hogy ne mi ketten legyünk a fesztivál. Azt hiszem, nem vállaltunk túlságosan sokat, és nem vállaltunk többet, mint bármelyik olyan művész, aki végig ott tud lenni. Öt-hat koncerten fogunk szerepelni, ami nem is a teljes koncertet jelenti, ráadásul kamarazenélünk, más művészekkel együtt szerepelünk. Talán kivétel a nyitókoncert, ahol bemutatkozásként zongorakísérettel és versenyművekben is szerepelünk, valamint a zárókoncertből vállaltunk még nagyobb részt.

G.: *Ha több idő állt volna rendelkezésetekre, milyen ötletek merültek volna még fel, másképp alakulna a fesztivál?*

B. K.: Azért nem érdemes erről beszélni, mert a legtöbb művész, aki idén nem tud jönni, jelezte, hogy a jövő évi fesztiválra szívesen jönne. Neveket viszont nem szeretnék felsorolni. Azt viszont elmondhatom, hogy Körner Tamás nagyon sokat segített nekünk a szervezésben, a művészek felkérésében.

V. I.: Amit mindenképp kiemelnék, az a fiatalok bemutatása. Jövőre reméljük, hogy az ifjú tehetségeket is sikerül bevonnunk, hiszen a korábbi években a Kaposfesttel szin-

te párhuzamosan tartottunk minden évben Pécssett kurzust. Van egy olyan tervünk, hogy aki ott kiemelkedően szerepel, fellépési lehetőséget kap a fesztiválon.

B. K.: Azokat a tehetségeket, akik az országos versenyeken kimagaslóan szerepelnek, illetve a Virtuózok kapcsán nagyobb figyelmet kaphattak, meghívna Kaposvárra. Szerintem ez nekik is rendkívül motiváló, és a közönség is nagyon szereti, ha fiatalokat és még annál is fiatalabbakat láthat.

G.: *A műsor már májusra összeállt, a fesztiválig még van egy kis idő. Gondolkodtok már a jövő éven?*

B. K.: Ez az első fesztiválunk, nyilvánvalóan meg kell tapasztalnunk, hogy mik azok a szempontok, amik nekünk fontosak, mik, amik a vendégművészeknek, és mi jön igényként a közönség felől. Idén az volt az elsődleges cél, hogy a fesztivál léte és színvonala ne sérüljön és ez szerintem maradéktalanul meg fog valósulni. A kompromiszsummentes új szemlélet jövőre fog megjelenni.

G.: *A Kaposfesten kívül milyen koncertek, feladatok várnak rátok a jövőben?*

B. K.: Nyáron a Marlboro Fesztiválon játszom, amelynek különlegessége, hogy két-három műsort próbálunk egy hónapon keresztül. A Kölni Rádió Szimfonikus Zenekarával is lesz egy koncertem, a spanyolországi Santanderben játszunk Bartók Fiatalkori hegedűversenyét. Szeptemberben Svájcban Mendelssohn-, októberben Madridban Vivaldi-, novemberben Moszkvában Bartók Hegedűversenyt ját-

szom, jövő tavasszal pedig szerepelek majd a Londoni Filharmonikusokkal. Két már felvett lemezem jelenik meg még idén: a Hungarotonnál népszerű ráadásdarabokat vettem fel, a Brilliant Classics lemezcég számára pedig Mozart összes hegedűre és zenekarra komponált művét koncertfelvételnként az Új Magyar Kamarazenekarral. A nemrég kijött Korngold-lemezemen a Hegedűverseny is koncertfelvétel volt, és merem remélni, hogy ez a fajta attitűd visszakerül a lemezpiacra, ha egyáltalán még létezik ilyen, mert azt hiszem, hogy a zene lényege nem a hibátlanságon mérhető, hanem az energián, a mű érzelmi töltésén, amit egy koncert többletként tud megjeleníteni egy stúdiófelvételhez képest.

V. I.: Nekem most párhetes szünet jön, hiszen hamarosan megszületik a kisbabánk. Néhány nyári fesztivál következik majd nemsokára: megyek Norvégiába, Hakubába (Japán), és a Bellerive Fesztiválra Genfben. Szeptemberben a Jeruzsálemi Kamarazenei Fesztiválon játszom, a Kronberg Akadémia Fesztiválon Frankfurtban Schiff Andrással hangversenyezek, Kristóffal pedig Sevilleben a Turina Fesztiválon lépünk fel. A nagy-britanniai Prussia Cove-ba, a Végh Sándor által alapított kultikus fesztiválra is meghívást kaptam, novemberben pedig az Egyesült Államokban turnézom az Ír Kamarazenekarral és Takács-Nagy Gáborral. A 2015-ös évet az Amerikai Szimfonikus Zenekarral a Carnegie Hall-ban fejezem be. ■

A KaposFest teljes programja és bővebb információ a fesztiválról:
www.kaposfest.hu

MVM
KONCERTEK

Ránki Dezső Christian Zacharias Grigorij Szokolov

A Zongora 2015/2016

Művészetek Palotája,

Bartók Béla Nemzeti hangversenyterem

2015. október 28. (szerda), 19.30 – **Balázs János**

2016. március 22. (kedd), 19.30 – **Ránki Dezső**

2016. április 25. (hétfő), 19.30 – **Grigorij Szokolov**

Zeneakadémia Nagyterem

2015. november 21. (szombat), 19.30 – **Christian Zacharias**

2015. december 10. (csütörtök), 19.30 – **Farkas Gábor**

2016. január 9. (szombat), 19.30 – **Gyöngyösi Ivett**

2016. január 29. (péntek), 19.30 – **Várjon Dénes**

2016. február 10. (szerda), 19.30 – **Vadym Kholodenko**

2016. február 29. (hétfő), 19.30 – **Jandó Jenő**

2016. április 7. (csütörtök), 19.30 – **Stefan Vladar**

2016. május 5. (csütörtök), 19.30 – **Alexei Volodin**

A jegyek megvásárolhatók a Művészetek Palotája és a Zeneakadémia jegypénztáráiban, a www.jakobikoncert.hu honlapon a Jegyvásárlás menüpontban, megrendelhetők a jakobikoncert@gmail.com email címen és a 30-257-7150-es mobilszámon, hétköznapokon 9-16 óráig.

Bővebb információ: www.azongora.hu, www.mvm.hu

A hangversenysorozat
névadó szponzora:

Goldmark-ritkaság az operavizsgán

Különleges előadások is akadnak a Zeneakadémia évad végi kínálatában, hiszen a kárpátaljai rászorultakért zongorázik Kemenes András és Palojtay János; az opera tanszak növendékei pedig az Ybl-palotában adnak számot tudásukról. S persze már készülnek a következő szezonra is, amelynek fellépője lesz szeptemberben Tetyana Zsurevel, a Marton Éva énekversenyen második helyezést elért ukrán szoprán.

◆ Réfi Zsuzsanna

Mester és tanítványa ad négykezes estet június 14-én este, a Zeneakadémia Nagytermében. Kemenes András, aki már lassan negyedszázada tanít az egyetemen, egykori növendékével, Palojtay Jánossal muzsikál. A hangversenyen Schubert-művek, a Lebensstürme, az Allegro, a Magyar divertimento, valamint a Grand Duó hangzik fel, s játékonysági estjük bevételét a Ferences Alapítvány juttatja el a kárpátaljai rászorultaknak. A koncert ötlete Kemenes Andrástól származik, aki olvasva a Kárpátalján élő Palojtay Márta segítségkérő levelét, azt javasolta Márta öccsének, Jánosnak, hogy szervezzenek együtt jótékony koncertet. Majd az operavizsga következik július 1-jén, új helyszínen, a Magyar Állami Operaházban.

Almási-Tóth András, az opera-tanszak rendezőtanára örül, hogy egy ilyen helyszínen is kipróbálhatják magukat a fiatal énekesek. Azt mondja, míg a Solti Terem az apróbb rezdülések, a közönséggel való, intimebb viszony megteremtéséhez megfelelő, az Ybl-palotában meg kell tanulni bánni a nagyobb térrel, a hatalmas színpaddal. Ráadásul a dalszínházban nem kamaraegyüttes, hanem szimfonikus nagyzenekar kíséretével kell előadni a produkciónkat, ami szintén jó gyakorlatot jelent a növendékeknek. „A vizsgára mindig igyekszem olyan darabokat választani, amelyek segítik a növendékek személyiségfejlődését is. Előszeretettel döntök olyan művek mellett, amelyeknek nincs előképük, hagyományuk, nem kötődik hozzájuk tradíció, hiszen azokban sokkal szabadabban tudnak megnyilvánulni alkotóként. Így esett most a választásom Goldmark Téli regéjére, amelyből nem létezik felvétel. Pedagógiai okokból az opera mellé operettet társítottam. Egy ilyen műben ugyanis nincs komolykodás, pátosz, remek ahhoz, hogy könnyítsünk a színpadi létén, s fiatalok elhagyhassák az operai manírokat. Lehár A mosoly országa című művét választottam, s ezzel társítottam néhány részletet a Giudittából, a Frasquitából, a Luxemburg grófjából. Egyébként zeneileg is igényes darabokról van szó, operai komolyságú az alaptörténet, ami az idegenségről, a másságról szól. Azonos tőről fakad a Téli regével, valahogy számomra összeillik a kettő. Így a két rész az Idegenek összefoglaló címet kapta. Goldmark darabja sokkal intimebb a Sába királynőjénél, a zeneszerző életéről is mesél, aki először akkor látta a lányát, amikor az már 15 éves volt... Az operában jócskán találni őszinte, személyes hangot, amit elbűvölőnek találok.” Hozzáteszi, a tenor díszleteit használják, a jelmezek egy részét a dalszínház jelmeztárából szedik össze, a Lehár-összeállításához pedig Szalai Sára tervez jelmezeket. Az előadás koreográfusa Tihanyi Ákos. Almási-Tóth András reméli, hogy mind a tizenegy operaszakos hallgató bemutatkozása jól sikerül.

Tavaly rendezték meg elő alkalommal a Nemzetközi Marton Éva Énekversenyt a Zeneakadémiaán, amelyre százharmincnél is többen jelentkeztek. Második lett és közönségdíjat nyert az ukrán Tetyana Zsuravel, aki most szeptember 24-én visszatér a Liszt Ferenc téri intézménybe. A Solti Teremben, dalestjén három évszázad műveiből válogat, s a programban helyet kaptak a Purcell- és Mozart-áriák mellett Debussy, Richard Strauss, Liszt, valamint Bernstein műveinek részletei is. Olyan különlegességek szerepelnek a koncert műsorában, mint két ukrán zeneszerző, Kyrjlo Stetsenko és Heorhiy Maiboroda szerzeményei. Az est zongorakísérője Natalia Korolko. ■

Fotó: Tuba Zoltán

Tetyana Zsuravel

Almási Tóth András

Forrás: Zeneakadémia

V. KAP 2015. OSF 08. EST 13-19. Kaposvár

Művészeti vezetők:
Baráti Kristóf / Várdai István

www.kaposfest.hu

Támogatók:

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Szerencsejáték Zrt.

Fő médiapartner: **metropol**

„Meg akarom védeni Wagnert saját magától”

Találkozás Fischer Ádámmal

Fotó: Művészetek Palotája Budapest / Kotschy Gábor

Az első változatot mutatják be *A bolygó hollandiból* a Müpában – Fischer Ádám ugyanis ezt tartja a legjobbnak, a legegységesebbnek. A dirigens örül, hogy ezzel az utolsó zenedráma is felkerül a Budapesti Wagner- napok repertoárjára, ráadásul remek szereposztásban. Emellett a további tervekről, a folytatásról, a düsseldorfi és a New York-i feladatairól is beszámolt a Gramofonnak.

➡ Réfi Zsuzsanna

Gramofon: Mennyiben változott *A bolygó hollandi* koncepciója az eltelt évek során? Hiszen azt tervezték Kovalik Balázssal, hogy 2011-ben mutatják be az Operaházban...

Fischer Ádám: Nem változott, talán csak annyiban lett gazdagabb, hogy Balázs még az azóta megélt élményeit is szeretné bemutatni a darabban. S persze a Müpának mások az adottságai, mint az Ybl-palotának, így a színpadképben is lesznek változások. Miután 2010-ben távoztunk az Operából, lemondtuk a bemutatót is, de örülök, hogy most, öt év elteltével mégis megvalósul. A koncepció ugyanaz ma is: azokról szól, akik olyan környezetbe csöppennek, ahol nem értik meg őket, s akiket ezért a társadalom kivet magából. Közben pedig ők is úgy viselkednek, mintha mindezt akarnák, s maguk provokálnák. Nem kívánjuk megmondani, kinek van igaza, hiszen akit a közönség kiközösít, az azért maga is felelős...

G.: Melyik változat hangzik most fel a Budapesti Wagner-napokon?

F. Á.: Az első. Meg akarom ugyanis védeni Wagnert saját magától. A zeneszerző 1860-ban megváltoztatta a húsz évvel korábban írt operáját, új befejezést komponált hozzá. Én viszont meg vagyok elégedve a fiatakkori művével. Egységesebbnek tartom, hitelesebben adja vissza Wagner fiatakkori hangját, zeneszerzői korszakának akkori színeit. Hiszek abban, hogy ez egy jó mű.

G.: Hányszor vezényelte eddig ezt az operát?

F. Á.: Nem sokszor. Volt belőle egy premierem 2006-ban, Peter Konwitschny rendezésében, rendhagyó befejezéssel, s aztán még nyolc-tíz alkalommal dirigáltam.

G.: Kit emelne ki *A bolygó hollandi* budapesti szereposztásából?

F. Á.: Nagyon kíváncsi vagyok a Sentát éneklő Elisabet Stridre. Vele még nem dolgoztam, viszont kiváló véleményeket hallottam róla. Remek hang és érdekes színpadi jelenség. Rutherford szintén nagyon jó énekes, akárcsak Peter Rose, akit a New York-i Metropolitanból ismerek. Először fog énekelni Magyarországon, s jó szívvel ajánlom a közönség figyelmébe.

G.: Ismét színpadra kerül a *Ring-tetralógia* is. Lesz benne változás?

F. Á.: Mindig modernizáljuk egy kicsit. Az ideológiánk az, hogy mindig változtassunk valamit, de ezek csak apró új-

tások, például új filmeket forgatunk, hiszen akadnak új szereplők is. Nagyon szeretek Waltraud Meierrel dolgozni, örülök, hogy most ő lesz Waltraute. S várom azt is, hogy milyen lesz Stefan Vinke, hiszen ő az én felfedeztem volt Mannheimben, igaz, akkor még Idomeneót énekelte...

G.: *Évről évre, egy-egy előadással teljesedett ki a fesztiválon a Ring, akadt azonban olyan esztendő is, amikor a Tetralógia nem került színre. Mi lesz a folytatásban?*

F. Á.: Az, hogy a Ringet játsszuk, a legfontosabb, hiszen szinte mindenki azt várja, arra a sorozatra érkeznek a külföldi vendégek. Számukra pedig fontos szempont, hogy négy nap alatt végignézhetik a Tetralógiát. Viszont ha szerepel a műsoron, akkor kevés más darab fér bele a programba. Arról nem is beszélve, hogy a speciális üvegfal miatt a Ring alatt nem nagyon lehet mást próbálni sem... A tervek szerint lesz Tetralógia jövőre is, utána pedig olyan esztendő következik, amikor más darabok szerepelnek a műsoron.

G.: *A korábbi beszélgetéseink során még arról beszélt, a Wagner-évforduló után nem biztos, hogy továbbra is marad. A jubileum lezajlott, de a nevét szerencsére megtalálni a 2016-os programban is. Akkor nem lesz változás?*

F. Á.: Maradok, mert mindenki marasztalt, s mert úgy érzem, szükség van rám. Nem akartam a fiatal kollégák helyét elvenni, de olyan ez a Ring, hogy más nem tud beállni a helyemre. A Wagner-darabok a méretük, a nehézségük miatt annyira megterhelőek, hogy teljesen más próbaritmust igényelnek, mint más művek. Bayreuthban ezt jól ismerik, hiszen az is előfordul, hogy a főpróba tíz nappal előzi meg az előadást. Ehhez hozzá kell szokni Wagnernél. S aki mindezzel nincs tisztában, az elveszett. Minimális próbákkal kell végigmenni a darabokon, s ezt most csak én tudom megtenni. Ráadásul az az előnyöm is megvan, hogy már az összes zenedrámát vezényeltem.

G.: *Azt is említette, hogy szeretné, ha fiatal karmesterekre bízhatná a feladatokat egy részét...*

F. Á.: Remélem 2017-től már ez is megvalósul. Az a baj, hogy semmire sincs elég idő. Ezt szeretném továbbra is, csak nem lesz rá olyan gyakran lehetőség, mint ahogy terveztem.

G.: *Idén felkérték a Düsseldorfi Szimfonikusok főzeneigazgatójának is. Hogyan osztja így be a teendőket?*

F. Á.: Ez tulajdonképpen csak egy félállás; van ugyanis egy „másik felem”, egy másik karmester. Nem tudok sok időt az együttessel tölteni, de négy év alatt az összes Mahler-t lemezre vesszük. Ugyanazt teszem, amit a dániai együttesemmel, ahol Mozart- és Beethoven-sorozatokat készítettem. Számomra ez nagyon érdekes kihívás.

G.: *Közben pedig operát is dirigál, például a New York-i Metropolitanban...*

F. Á.: Most úgy döntöttem, hogy csak New Yorkban és a Bécsi Staatsoperben vezénylek operát. Akkor fogadok el

BOLYGÓ HOLLANDI – KÜLÖNLEGES OLVASATBAN

Nem historizáló, kosztümös illúziószínház, hanem a Müpa modern adottságaira támaszkodó, izgalmas, fordulatokban gazdag produkciót álmodott Kovalik Balázs A bolygó hollandiból. A rendezőt Wagner fiatalkori művének személyessége ihlette meg, s a müncheni August Everding Bayerische Theaterakademie tanszékvezetőjének ez lesz az első színre vitele a Müpában, ráadásul az első Wagner-rendezése is.

Az előadás címszerepét egy korábbi Hans Sachs, James Rutherford alakítja. Sentaként Elisabet Strid lép színpadra, aki két esztendővel ezelőtt debütálhatott a Bayreuthi Ünnepi Játékokon. Dalandot a Metropolitan csillaga, Peter Rose kelti életre. A Budapesti Wagner-napok sorozata ebben az esztendőben június 11-24. között várja az érdeklődőket; A bolygó hollandi három alkalommal, 20-án, 22-én és 24-én hangzik fel. Emellett A nibelung gyűrűjének tapsolhat a publikum: a Tetralógia négy előadása: 11-én, 12-én, 13-án és 14-én lesz.

csak más felkérést, ha az valami miatt nagyon izgalmas. Ilyen lesz például a Scalában az a Varázsfuvola, amelyben fiatal énekesekkel dolgozom. A következő évadban a császárvárosban gyakori vendég leszek, hiszen a Don Giovanni, A rózsalovagot, a Parsifalt, valamint a teljes Ringet dirigálom. A MET-hez pedig több éve köt szerződés, minden szezonban visszatérek egy produkcióra. A jövő évadban az Otello következik, ami számomra igazán különleges mű, hiszen ezzel debütáltam Hamburgban, s a Metropolitanban is. Nem dirigálok minden Verdit, de ezt az operáját nagyon szeretem. S ezeket a műveket másképp is lehet vezényelni, mint ahogy megszokták. Két éve dolgoztam egy Traviatán, eléggé eltért a normális előadásoktól, talán ettől lett igazán jó. Verdi sokkal több, mint amit gondolnak róla – hihetetlen színei vannak. Az Otellót is szeretném másképp csinálni.

G.: *A MET-ben is van erre lehetőség?*

F. Á.: Igen, nagyon nyitottak, remek a zenekar, s mindent megcsinál, amit kérek. Persze ez néha roppant veszélyes, mert tényleg pontosan azt teszik, amit mutattam... Izgalmas Denevér-előadásunk is született már, s A varázsfuvolában szintén végre hajtották minden különleges kérésemet. Ez érdekel: megmutatni új oldaláról egy darabot, amit egyébként jól ismernek.

G.: *A hazai közönség a Wagner-napok után mikor találkozhat önnel?*

F. Á.: Ismét visszatérek az immár hagyományos újévi hangversenyre a Müpába, s aztán majd ismét Wagner következik. Máshol, máskor – egyelőre nem. ■

A Budapesti Wagner-napok részletes programja, teljes szereposztásokkal: www.mupa.hu

„Nem kerül többre jól játszani”

Hollerung Gábor a Zempléni Fesztiválról és a Dohnányi Zenekarról

Idén már két teljes hetet tölt a Zempléni Fesztiválon a Dohnányi Zenekar – évről évre több esten muzsikál a budafoki társulat. Ebben az esztendőben a koncertek mellett zenekari akadémiára is várják a jelentkezőket, s számos kamaraformációjuk szintén pódiumra lép. A muzsikások számára már természetes, hogy az augusztus mindig Zemplénről szól, hiszen tizenkettedik alkalommal térnek vissza erre a helyszínre. Hollerung Gáborral, a társulat vezetőjével a fesztivál kapcsán zenekarépítői, közönségnevelő munkájáról, hatvanegy esztendő történetéről beszélgettünk.

➔ Réfi Zsuzsanna

Forrás: Gramofon-archív

Gramofon: *Az évek során annyira az életük részévé vált ez a fesztivál, mint az alapító Liszt Ferenc Kamarazenekarnak?*

Hollerung Gábor: Talán ezt az is jelzi, hogy egyre bővítettük a koncertjeink számát. Míg az első években két hangversenyen léptünk fel, később már a Megérthető zenével is bővült a kínálatunk, idén pedig egy hétre Zemplénbe költöznek a muzsikusaink. A rendezvénysorozat varázsa a személyességben rejlik, hiszen az ottani közeg a zenészeinket ismerősként köszönti. Minden alkalommal érződik a helyiek szeretete és öröme, így a kötődés egyre csak erősödik. Tavaly már hat-hét érdeklődő részt vett a Zenekari Akadémiánkon, ami nagy sikerrel zárult, idén már hivatalosan is meghirdetjük ezt a programot. A szokott fellépéseink mellett pedig Tokajban, a Fesztiválatlanban adunk különleges koncertet, Retro Symphonic Rock címmel. Igényes átiratokban, az Akadémiai Kórusral és népszerű előadókkal szövegetek meg a hetvenes, nyolcvanas évek közkedvelt dalait. A fesztiválon emellett egy izraeli énekegyüttesrel is szerepelünk, s fellép az egyik kamarazenekarunk, a Dohnányi Quartet is. Most már mi is 'hazajárunk' Zemplénbe, hiszen a tizenkettedik esztendőnket töltjük itt.

G.: *Akkor gondolom azt is megszokták, hogy mindig kérdéses, mennyi lesz a költségvetés...*

H. G.: A helyzet sajnos nem javult, persze az évek során a félelemérzetünk valamelyest csökkent, mert valahogyan végül mindig működött a fesztivál... S ez a helyzet sajnos a zenekarnál is megszokott. Nincs ma Magyarországon még egy olyan együttes, amelynek az állami támogatása ne lenne elegendő a fizetésekre... Mi ezzel a gonddal hónapról hónapra megküzdünk, s közben látjuk azt is, mennyire fogy a közönség vásárlóereje, tapasztaljuk az egyre jobban kialakuló érdektelenséget, fásultságot, ami nemcsak a művészeti életet jellemzi... A szerencsénk azonban az, hogy egyre-másra érkeznek a felkérések.

G.: *Mivel érik ezt el? A koncertek számából úgy tűnik, a Dohnányi az egyik legkeresettebb együttes...*

H. G.: A piac szereplőit vizsgálva talán így van. De azért nem minket hívnak a legtöbbit. S hogy miért vagyunk keresettek, annak oka az, hogy az emberek jó érzésekkel távoznak a koncertjeinkről. Az üzleti szférának olyan programot kell kínálni, amelyet élvez, és számolni kell azzal, hogy nem rendszeresen koncertre járó emberekről van szó. Egyensúlyt kell találni az érték és a popularitás között. S hogy mennyire járunk sikerrel, hány embert sikerül megnyernünk műfajunknak, azt talán a filmzenészek sikere is jelzi. Sok levelet örzünk, ami arról szól, hogy valaki elhozta egy barátját, aki addig utálta a komolyzenét, kézzel-lábbal tiltakozott, a hangverseny végén pedig megkérdezte, mikor jöhet legközelebb...

G.: *Ehhez az a különleges hozzáállás is szükséges, ami az együtteseit jellemzi. Mikor jött rá, hogy az amatőrök lelkesedését a hivatásos muzsikások profizmusával kell ötvözni?*

H. G.: Az első percben. S aztán éppen ezért is hagytam el a pályát 1992-ben, miután három évet a Dohnányi Zenekarnál töltöttem. Mert emellett a társulat mellett számos más együttest is vezényeltem, és azt tapasztaltam, kedvetlenül, lelketlenül játszanak, nem tudják, hogyan kell jól zenélni, de nem is akarják megtanulni. Ebben semmi öröm sem volt, ezért úgy döntöttem, nincs kedvem karmesternek lenni...

G.: *S hogyan jutott vissza ismét a zenéhez és az együtteshez?*

H. G.: Egy véletlennek köszönhetően. Egy évvel később hivatalos együttesé vált a Dohnányi, próbajátékot rendeztek, több dirigenssel. Nekem már nem kellett bemutatni a tudásomat, hiszen nem sokkal korábban dirigáltam a társulatot, így az egyik zenekari tag megkérdezte, lehet-e rám is szavazni. Lehetett, s a muzsikások voksának 95 százalékát megkaptam. Ettől kedvem lett visszatérni. Az ugyanis,

Fotós: Gramofon-archív

hogy a zenekar engem akar, azt jelentette, jól csinálom, amit csinálok. S az ember a másik szeretetét nem utasíthatja vissza, mert nem biztos, hogy jobbat kap helyette...

G.: *A kórossal azonban sosem voltak ilyen negatív élményei.*

H. G.: Azt tényleg minden pillanatban élveztem és élvezem. A nyolcvanas évektől kezdve rengeteget fejlődött a kórus, most is megdöbbenve hallgatom a korábbi években készült felvételeinket. S aztán '87-ben felkínálták nekem a RIAS kórust. Vezényeltem őket többször, s lehettem volna a vezetőjük. Végül ez azért hiúsult meg, mert nem akartam Berlinbe költözni... De az amatőr kórossal is bejártuk a világot. Az ottani hitet, lelkesedést, s az egyre jobb szakmai tudást akartam átültetni a zenekarba is. Amikor az együttes megszavazott, azt mondtam, csinálunk egy zenekart, ahol a szeretet, a jókedv és a lelkesedés nem mehet veszendőbe. S mióta irányítom a társulatot, a huszonvalahány év alatt mindig azt hangoztatom, hogy nem kerül többre jól játszani. Ha valaki jól muzsikál, akkor fejlődni fog, több lesz, messzebbre jut. A lelkesedés, az odaadás, a kommunikáció tesz zenésszé valakit. Ez az igazság.

G.: *El is hiszik?*

H. G.: Igen, és egyre több együttesben bíznak a szavamban. Könnyebb dolgom van, mint korábban, ma már a zenekarok jelentős része lelkesedéssel és tisztelettel fogad. Ebben persze szerepet játszik, hogy sok egykori muzsikusom játszik a különböző együttesekben. Ma már bárkit el tudnék csábítani a Dohnányihoz, ha egy kicsit is több pénzünk volna... Látom, hogy a muzsikusok hogyan viszonyulnak hozzánk. Tudják, milyen munkát végzünk a Dohnányiban, milyen nálunk egy próba és mindez milyen légkörben zajlik. Itt nincs fúrás, senki nem tesz keresztbe a másíknak.

G.: *Nem gondolt rá, hogy hivatásossá tegye az Akadémiai Kórustársaságot is?*

H. G.: De igen. Persze vívódnék akkor, hiszen az az ének-
kar nem lenne ugyanaz, mint a mai... S így is fantasztikus

munkát végeznek, tisztábban szólnak, mint sok hivatásos együttes. Csak meg kell hallgatni a koncertjeinket. S látom persze a kórusok szenvedését is, ezért tényleg szívesen életre hívnék egyet. Nem tanítják meg tagjaiknak, mi az, hogy hosszú, rövid, hogy hogyan kell elengedni egy hangot, hogyan kell indítani. Ezek alapvető dolgok, amelyekről nem esik szó. Kevés karnagy van, aki ért ehhez. Alacsony a képzés színvonala, nem tudják ma a szakmát. Amikor itt jár Sir Simon Rattle, kemény próbát tartott a kórusoknak, kitaposta belőlük, amit akart. Nagyon jól esett, amikor kiderült, hogy szóról szóra ugyanazt mondta, amit én szoktam. Nem azért, mert azt én találtam ki, hanem azért, mert az úgy jó.

G.: *Most akkor már profétává vált itthon?*

H. G.: Nem, mert nem szeretnek. Inkább csak elfogadnak. Félnék tőlem. Külföldön, ahol nincsenek előítéletek, azért sok jó élmény ért. Egyébként már nem érdekel különösebben, mit gondolnak. Ez az egyik előnye az életkornak...

G.: *A karmesterség az élet második felének a mestersége – vélekedett Bruno Walter.*

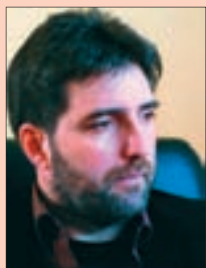
H. G.: Ahhoz, hogy az ember végigdirigáljon egy repertoárt, képes legyen a lényeglátásra, tényleg sok év munka kell. Persze, akadnak zenekarok, amelyek maguktól is úgy muzsikálnak, ahogy kell. Most már a Dohnányi is ilyen. Ha én holnaptól eltűnnék a képből, akkor is tovább vinnének valamit abból, amit együtt felépítettünk. S ez jó, mert nekem is gondolkodni kell a folytatáson. Nem szeretnék már sokáig igazgatni. De karmesterként is csak addig szeretnék az együttes élén állni, amíg a zenekar is ezt akarja.

G.: *S milyen a 61. esztendő?*

H. G.: Nagy a pörgés, mint mindig. Követező húszéves tervem pedig nincs, nem is volt soha. Amikor a zenekar irányítását átvettem, azt mondtam, ez egy rendes zenekar lesz. Még nem értük el, mert nem biztonságos az otthonunk, a finanszírozásunk... Sok tennivaló akad még. ■

Fesztiválkatlantól a borteraszig

Turjányi Miklós már a jövő évi jubileumra készül

Turjányi Miklós, a Zempléni Fesztivál igazgatója büszke arra, hogy a zempléni rendezvény megbízható, tradicionális sorozat, amelyre akár látatlanban is jegyet váltanak az érdeklődők. Az idei kínálatban a klasszikus koncertek mellett akad két különleges nagyprodukción Tokajban, de színes a jazzrepertoár is; a Borteraszon és a Cuvée Rendezvényházban pedig a vidék legjobb nedűit kóstolgathatja a programok hallgatása közben a publikum. Turjányi Miklós azt tartja csak nehezítő körülménynek, hogy soha sincsenek tisztában előre a rendelkezésükre álló büdzsével, pedig jövőre már negyedszázados fennállását

ünnepelheti a Zempléni Fesztivál. S ha nagyszabású jubileumi programot szeretnének, akkor azt már most el kellene kezdeni szervezni...

➔ Réfi Zsuzsanna

Tavaly már új helyszínre is várták a látogatókat: a Tokaji Fesztiválkatlantba, s idén két nagyszabású produkciót láthatnak-hallhatnak itt az érdeklődők: a Csárdáskirálynőt és a Dohnányi Zenekar előadásában a Retro Symphonic Rockot. Turjányi Miklós azt meséli, örülnek annak, hogy egy ilyen új helyszínnel is bővült a fesztivál kínálata, ahol kétezer-ötszázan foglalhatnak helyet, s technikailag is sok lehetőséget kínál. Viszont egy ekkora nézőteret meg is kell tölteni, ami komoly kihívás elé állítja a szervezőket. Jó lenne, ha sok helyről utazna ide a publikum, de a vendégjárásnak némileg gátat szab, hogy a környéken nincs elegendő színvonalas szálláshely. Mindenesetre annak örül, hogy a Csárdáskirálynő-turné állomásául szolgál a katlan, persze a reklámkampányhoz jelentős büdzsére lenne szükség, csak még kérdés, hogy erre mekkora összeg jut...

Az anyagi helyzetük ugyanis most sem túl rózsás; változott a finanszírozásuk, s az, hogy mekkora büdzséből gazdálkodhatnak, csak június végén derül ki. Közben pedig már nem az idejé, hanem a 2016-os fesztivált kellene tervezniük, amikor negyedszázados jubileumát ünnepelheti a rendezvénysorozat. De sosem adják fel, hiszen az ügy iránti elkötelezettségük, az eddigi, több mint két évtizedes munka mindig arra ösztönözte őket, hogy még akkor is folytassák, amikor szinte megrendezhetetlennek tűnt a fesztivál. Most kedvezőbb a helyzet, de jó volna tervezni, hiszen a nemzetközi közönségre is akkor számíthatnak, ha előre meghirdetik a programjukat. Turjányi Miklós azt mondja, bízik abban, hogy anyagi téren most már kifelé jönnek a gödörből, s a következő esztendőben szép jubileumot szervezhetnek majd.

Idén akad újdonság is jócskán, hiszen a Tokaj Kereskedőház szintén belép a támogatóik sorába. Már tavaly is ez a cég volt a hivatalos borszállítójuk, s ezen a fesztiválon, a székelyükön, Tolcsván is szerveznek rendezvényeket. A sárospataki fiatal borászok ugyancsak összefogtak, minőségi

A fesztivál központi helyszíne, a sárospataki Rákóczi-vár udvara

Forrás: Zempléni Fesztivál

italaikat a Borteraszon kínálják majd, ahol kulturális programokkal várják a fesztivál alatt az érdeklődőket, akárcsak a Cuvée Rendezvényházban.

De persze hagyományos előadásokból sincs hiány. „Büszke vagyok arra, hogy mi tradicionális, megbízható fesztivál vagyunk – mondja Turjányi Miklós –, így a fellépőinknek előzetesen elég akár a szóbeli megállapodás, és a közönség is tudja, minőségi programokat talál, bármire is vált jegyet. A belépőket május közepétől június végéig akciósan, húsz százalék kedvezménnyel árusítjuk. A helyi publikum is nagyon megszerette a sorozatot, az ingyenes előadások mindig zsúfolásig megtelnek. Azt azonban sajnálom, hogy hiába tartjuk alacsonyan a jegyárakat, az itt élők nem engedhetik meg maguknak, hogy több programra is belépőt váltsanak.”

A fesztiváligazgató kiemeli még a kínálatból a zenekari akadémiát – nem tud máshol ilyen típusú kurzusról. Örül annak, hogy az alapító, a Liszt Ferenc Kamarazenekar minden évben szívesen tér vissza Zemplénbe, és hogy továbbra is sokszínű a kínálatuk. Idén például különleges a jazzrepertoár, s az előadások sorában megtalálni a Csepregi Gyula-emlékestet is, amelyen a tavaly elhunyt kiváló szaxofonos kedvelt darabjait játsszák el a barátai. ■

A Gramofon ajánlata a Zempléni Fesztivál idei programjaiból

Nyitóest Lisztékkel, zárás a Dohnányival

A fesztivál első estjén, augusztus 13-án idén is a Liszt Ferenc Kamarazenekar muzsikál a sárospataki Rákóczi-vár udvarán. Estjük vendége a fiatal, tehetséges szoprán, Pasztircsák Polina. Az énekesnő hat évvel ezelőtt nyerte meg a Genfi Nemzetközi Énekversenyt (az első hely mellett a közönség elismerése és három különdíj is az övé lett), s azóta ível felfelé a karrierje. Az Operaházban nagy sikert aratott az Otello Desdemónjaként, s már gyakori vendég a rangos nemzetközi pódiumokon. Nyáron például a svájci Tonhallóban ad dalestet, a Budapesti Wagnernapokon pedig Woglundét és Gutrunét énekli. A záróest is tartogat rendhagyó produkciót, hiszen a Budafoki Dohnányi Zenekar Cakó Ferenc homokanimációival mutatja be az Egy kiállítás képeit. A Muszorszkgij-darab mellett Kodály Hány János-szvitje is szerepel a programban, s a koncertnek szintén a Rákóczi-vár ad otthont, augusztus 23-án.

Száz és száz esztendő

Idén születésének egy évszázados jubileumát ünnepelheti a legendás operett, a **Csárdáskirálynő**. Az évforduló előtt tisztelgő előadás Tokajban, a Fesztiválkatlanban is színre kerül augusztus 15-én, az Operettszínház társulatával. A főszerepeket Fischl Mónika és Dolhai Attila énekli, a produkció rendezője Kerényi Miklós Gábor. Akad a programban még egy száz esztendő születésnap, mégpedig Frank Sinatrát. Ezt a centenáriumot Sátoraljaújhelyen, a Városközpont Szabadtéri Színpadán köszönti augusztus 14-én Gájer Bálint, Kocsis Tibor, Lányi Lala, Vastag Tamás, valamint a Studio 11 Ensemble. A koncerten olyan slágerek hangzanak fel, mint a Strangers In The Night, I've Got You Under My Skin, Fly Me To The Moon és természetesen a My Way.

Forrás: Zempléni Fesztivál

Lemezbe mutatótól a születésnapi jazz-estig

Nagyon gazdag kínálattal várja ebben az évben a jazz szerelmeseit a Zempléni Fesztivál. Legújabb, Soulprints című lemezét mutatja be a sorozatban a Kozma Orsi Quintet Sárospatakon, augusztus 13-án este, a Grill Gödörben. Címéhez híven – lélek-lenyomatok – az album valóban tartalmaz mondandóját, izgalmas, változatos hangzású, és most a dalokat a zempléni publikum is meghallgathatja élőben. Tokajban, a Kossuth téren is találni jazzmuzsikát augusztus 18-án. Borbély Mihály szaxofonos a Dohnányi Quartet-tel játszik, s Dész András ütőhangszeressel és Barcza Horváth József nagybőgőssel kiegészülve alkot újszerű felállást. Az esten Borbély Mihály szerzeményeit mutatják be, az előadók hangszerelésében. Sárospatakon, a Makovecz téren László Attilának és a Budapest Jazz Orchestrának is tapsolhat a publikum, mégpedig augusztus 20-án. A tizenöt éve alakult együttes kortárs jazzt, big band zenét játszik, ápolja a kapcsolatot a műfaj gyökereivel, és közkinccsé kívánja tenni annak értékeit. Fontos számukra az is, hogy szakmai tapasztalataikat továbbadják a fiatal muzsikusoknak. Előadásukban László Attila néhány régi slágere mellett új kompozíciói, valamint a Budapest Jazz Orchestra tagjainak szerzeményei csendülnek fel.

Zongoraest, kórusének

Az idei fesztiválra Izraelből érkezik a **Moran Singers Ensemble**. A kamarakórus fiatal énekesekből áll, s populáris zsidó zenei programot ad elő 15-én Tokajban, a Kulturális és Konferencia Központban, három nappal később pedig a Dohnányi Zenekarral lép pódiumra, a Rákóczi-várban. A programban Hollerung Gábor vezényletével Bach Cantata és Schubert G-dúr miséje szerepel. Egy másik kórus-est is akad a kínálatban, mégpedig a Szent Efrém Férfikaré. Széphalmon, a Magyar Nyelv Múzeumában szerepelnek, Lackfi János költővel, 17-én. A Virtuózokban is sikerrel szereplő fiatal pianista, a számos versenygyőzelmet szerzett Gyöngyösi Ivett is fellép a programsorozatban. A tokaji Zsinagógában ad koncertet, augusztus 22-én.

Kárpátaljai zenék és táncok

A Zempléni Néptáncfesztivállal együttműködésben különleges előadás is színre kerül a sorozatban, a Megidézett Kárpátalja, Hágókon innen és túl című produkció. A Magyar Állami Népi Együttes tavaly tűzte műsorra ezt az új darabját, amely egy antológia keretében a Keleti-Kárpátokban, valamint annak előterében, Kárpátalján élő népek: magyarok, ukránok, ruszinok, huculok, románok, cigányok, zsidók, sokszínű és gazdag tradicionális kultúráját mutatja be. Az est zeneszerzője Pál István Szalonna, koreográfusai: Fitos Dezső, Kocsis Enikő, Kökény Richárd, Mihályi Gábor, s ő egyben a produkció rendező-koreográfusa is. Az előadás Sátoraljaújhelyen, a Latabár Színházban kerül színre, augusztus 16-án.

Bartók mesterei és követői Szombathelyen

Idén is izgalmas, különlegesen változatos programokat kínál a Nemzetközi Bartók Szeminárium és Fesztivál július 10–18. között, a Filharmonia Magyarország szervezésében. A rendezvény fókuszában ezúttal a hatásmechanizmus áll: azokat a szerzőket vizsgálja, akik Bartók Bélára hatottak, illetve akik az ő útját követték. A programok között akadnak férfikarok parasztzenei környezetben, „félíg komoly opera” a Maladype Színházzal, valamint a fesztiválapító, Klenjánszky Tamás emléke előtt tisztelgő, kézzongorás hangverseny is.

➡ Réfi Zsuzsanna

Foto: Kostyál Orsolya

Fekete Gyula – Az alkalmazott zeneszerzés újdonságként szerepel a programban

A nyitóesten a Savaria Szimfonikusokat Kocsis Zoltán vezényli, s a fellépők között van Rivka Golani, a Szent Efrém Férfikar, Lakatos György, Rohmann Imre és Kurucz Tünde, Mózes Tamara, valamint Szokolay Dongó Balázs is. A szemináriumok sora a karmester-kurzustól a fagottig terjed, s olyan mesterek oktatják, mint Rivka Golani, Howard Williams, Kocsis Zoltán, Rohmann Imre, Lakatos György és Fekete Gyula. A komponista másodszer tér vissza professzorként a szombathelyi szemináriumra, s ismét zeneszerzést, alkalmazott zeneszerzést tanít Balázs Ádámmal. „Korábban látogatóként jártam ezen a rendezvénysorozaton” – meséli Fekete Gyula – ami mindig is fontos műhely volt a kortárs zenének, számomra öröm professzorként is részt venni rajta. Remek a hangulat, s élvezem, hogy jut idő koncerthallgatásra, beszélgetésekre. A zeneszerzés kurzus izgalmas feladat, hiszen más szemináriumokkal szemben ennek végén nem lehet olyan koncertet adni, s bemutatni egy olyan, néhány nap alatt elkészült nagyszabású művet, amelyen látszik a vendégprofesszor keze nyoma... Míg az előadóművészek a növendékeknek trükköket, fogásokat tanítanak, mi a hallgatókkal darabokat elemzünk, magyarázzuk a zeneszerzői technikákat, megismerkedhetünk szemléletekkel, produkciós elvekkel. Az alkalmazott zeneszerzés pedig újdonság, a Zeneakadémián is fiatal szak, négy esztendeje működik. A film, a képzőművészet és a zene találkozásáról esik szó a foglalkozásokon, s arról, ho-

A SZENT GYÖRGY-TEPLOMTÓL A MARIONETTSZÍNHÁZIG

Fanfárral, ünnepélyes kapunyitással veszi kezdetét a Régi Zenei Napok sorozata, amelynek ismét a felújított fertői Esterházy-kastély ad otthont, június 27-e és július 4-e között, ugyancsak a Filharmonia Magyarország szervezésében. A nyitóprogramon, a Pálmaházban a Sanatores Pannoniae muzsikál. A folytatásban a Purcell Kórus és az Orfeo Zenekar ad Vivaldi- és Bach-estet Vashegyi György vezényletével a Szent Miklós-templomban, majd Erik Bosgraaf furulyaművész és Alekszandra Korenyeva csembalóművész Bach, Eyck, Telemann műveit mutatja be a Haydn Teremben. Ugyanitt muzsikál egy nappal később Barthold Kuijken és Ewald Demeyere, s ők Bach és fiai műveiből válogatnak. Malcolm Bilson fortepiano koncerttel lép fel a kastélyban, Spányi Miklós a Szent György-templomban ad orgonaestet. A rendezvénysorozatot, szólisták és a Capella Savaria estje zárja Kalló Zsolt vezényletével. Szokás szerint a fesztiválhoz kurzus is csatlakozik, tanárai között van Malcolm Bilson, Barthold Kuijken, Erik Bosgraaf, Dmitry Sinkovsky, Széll Rita és Vashegyi György. Kuijken Szabadság Carl Philipp Emanuel Bach műveiben címmel is tart ingyenesen látogatható előadást, Knowing the Score – új megközelítésekről pedig Bilson beszél a Pálmaházban. Emellett zenés tárlatlátogatásra is jelentkezhetnek az érdeklődők vagy akár csatlakozhatnak egy piknikhez a Pál majorban. A fesztivál, a zárókoncertet követően, búcsúesttel és barokk bállal zárul a Pálmaházban.

gyan lehet filmzenét komponálni. A jelentkezőknek – Balázs Ádámmal, aki már neves filmzeneszerző – megtanítjuk a különböző komputer-programok használatát, s mutatunk néhány fogást. Emellett – adott filmetűdökhöz – elektronikára, vagy vonósnégyesre és egy klarinéra kell komponálniuk néhány perces darabokat és rövid koncert darabokat. S ezzel bizony el is lehet és kell is készülni néhány nap alatt. Az alkalmazott zeneszerzés a komponálás egyre jelentősebbé váló ága. Azért kapcsoljuk össze a filmzenét és a koncertzenélést, mert meg akarjuk mutatni, hogy ezeknek egy töről kell fakadniuk. A filmzenének is igényesnek kell lennie, gondoljunk is csak olyan legendás alkotóira, mint Korngold, Rózsa Miklós, vagy akár Sosztakovics, Prokofjev.”

Bővebb információ és teljes program: www.filharmonia.hu

FEKETE GYULA:

Egy anya története

június 12.

BARTÓK BÉLA:

A fából faragott királyfi

június 13.

GIUSEPPE VERDI:

A trubadúr

június 19.

FRANCIS
POULENC:

Az emberi hang

június 21.

MISKOLC

2015

június 12–21.

www.operafesztival.hu

BARTÓK BÉLA:

A kékszakállú herceg vára

június 13.

GIACOMO
PUCCINI:

Turandot

június 14.

SZERGEJ
PROKOFJEV:

A tüzes angyal

június 20.

GIROLAMO
DERACO:

Facebooking

június 21.

Virtuózok Gálaest

június 21.

Jegyek kaphatók
a Miskolci Nemzeti Színház
jegypénztárában,
a www.operafesztival.hu oldalon,
az Interticket országos
JEGYPONT hálózatában,
és a **JEGY•HU** oldalon

BARTÓK PLUSZ

O P E R A F E S Z T I V Á L

Mesterkurzusok mindenkinek

Crescendo – barátokkal, bulikkal, borokkal

Nem csak zene – hirdeti a tábor szlogenje, s valóban renthagyó programokkal, izgalmas hangversenyekkel, különleges légkörrel, hetvenfős nemzetközi tanári karral várják ezen a nyáron is az érdeklődőket a Crescendo Nyári Akadémián. A tábort idén július 20-tól augusztus 3-ig rendezik Tokajban. Tizenkettedik alkalommal várják a világ minden tájáról a fiatalokat a kéthetes mesterkurzusra, s a tábor ideje alatt lesznek promenádkoncertek, jazzestek, operajelenetek.

➔ Réfi Zsuzsanna

„Fantasztikus a hangulat minden esztendőben” – meséli Kaposi Gergely, aki indulása óta feleségével, Dallos Erikával oszlopos tagja a kurzusnak, s idén is karvezetést oktat a jelentkezőknek – Talán attól igazán renthagyó, hogy a hit és hivatás egyaránt hangsúlyos szerephez jut – anélkül, hogy bármelyiket is különösebben erőltetnék. Ha valaki csak főhivatása mellett foglalkozik zenéléssel, akkor is nagyon szívesen látják, és ha nem különösebben vallásos, akkor sem érezheti magát idegen közegben. Fantasztikus a hangulat. Egyszerűen tapintható Isten jelenléte, miközben nincs semmi szenteskedés, képmutatás, mindenki teljesen természetes, jókedvű – végülis ez egy hatalmas, nyári buli is egyben. Másfelől bármennyire is kemény a munka – hiszen napi hat-nyolc órát tanítunk –, ez egy családi program. A gyermekeink a kezdetektől fogva velünk voltak, programokat szerveznek nekik, barátságok szövődnek, eljárnak a koncertekre, az utóbbi években muzsikálnak is ezeken – szóval mindenki megtalálja a maga remek foglalatosságát és mégis együtt vagyunk.”

„A tanításban egy kurzus – úgy vélem – olyan, akár egy konzultáció. A növendék visszajelzést kap arra vonatkozóan, hogy épp hol tart, és új szempontokat ismerhet meg. Nem tartom magamat túl eredeti karvezetőnek, de kivétel nélkül mindegyik tanítványom a kurzusok után azt mondta, olyan dolgokat tanult tőlem, amit a saját tanára sosem említett neki.” A Nyári Akadémia kínálata évről évre bővül; ebben az esztendőben – akárcsak tavaly – lesz jazzkurzus, sőt kortárs tánra is jelentkezhetek az érdeklődők. Ismét várják korrepetícióra, Bach- és ifjúsági kurzusra a jelentkezőket, de még zenés-költői estnek is tapsolhat a publikum. A tanári karban pedig többek között megtalálni Carla Leurst, Beata Halskát, David Danelt, Judith Ermertet, David Dalyt, Dallos Erikát, Meláth Andreát, Szabóki Tündét, Delta David Giert, Reto Reichenbachot,

Kaposi Gergely

Dominkó Istvánt, Pálúr Jánost vagy Andy Vance-t is.

A Crescendo Nyári Akadémiát 2004-ben hívta életre Füzesséryné Dudás Eszter és Timothy Bentch, s fontos célja, hogy fiatal tehetségeket fedezzen fel, akiknek megfelelő segítséget nyújthat abban, hogy érett művészekké váljanak egy kellemes, versenyszellemtől mentes környezetben. Az idei programban helyet kapott promenádkoncert, művész-tanár hangverseny, kreatív és zenés istentisztelet, Bach-est, operajelenetek, jazzkoncert és gálaest, amelyen a legkiválóbb növendékek is lehetőséget kapnak a bemutatkozásra. „Korábban képzőművészeti és színjátszó kurzust is rendeztek, szóval folya-

matos a fluktuáció a tevékenységekben. Jónak érzem ezt a sokszínűséget, hiszen több embert tudunk így megismerni. A zenészekkel folyton folyvást együtt vagyunk a hétköznapjaink során, felüdülés hát a kiadós beszélgetés egy képzőművésszel vagy filmrendezővel. Idén nagyon várom a jazzt is” – teszi hozzá Kaposi Gergely.

S hogy mennyire különleges ez a sorozat, azt talán az is jelzi, hogy önkéntesek segítik a munkájukat, s pszichológusokat, teológusokat, valamint más művészeti ágak képviselőit is bevonják a tábor életébe. Van egy lelki „kommandó”, amelynek tagjai a nap huszonnégy órájában a rendelkezésére állnak mindenkinek, akinek bármiféle lelki problémája van, vagy csak egyszerűen arra vágyik, hogy valaki figyelmesen meghallgassa. Ennek a „szolgáltatásnak” az előnyeit aligha kell részletesebben bemutatni... A versenyszellemet firtató kérdésemre Kaposi Gergely így felel: „Amikor az eredménytábla alapján határozzuk meg az identitásunkat – akkor akár győztesek vagyunk, akár vesztesek –, az káros. Szerencsére a Crescendo versengéstől mentes légkörében ez nem is fordulhat elő. ■

A Crescendo Nyári Akadémia honlapja és a kurzusok részletes programja: www.crescendohungary.org

Jégcsarnokos Turandot, utcai királyfi

Kesselyák Gergely a Miskolci Operafesztiválról

Ősbemutató, Bartók-est, orgonakoncert, Ezrek operája, indiai dallamok, Virtuóz-gálaest – a Bartók Plusz Miskolci Operafesztivál ebben az esztendőben is érdekes rendezvényekkel várja az érdeklődőket június 12–21. között. S hogy a Kesselyák Gergely által megújított programsorozat iránt mekkora az érdeklődés, talán az is jelzi, hogy már a jegyeladás első két napján elfogyott a belépők ötöde. Az ügyvezető bízik abban, hogy jövőre már az anyagi helyzetük is jobb lesz, és ismét meg tudják rendezni az operairó-versenyt.

➔ Réfi Zsuzsanna

„Sajnálom, hogy ez a megmérettetés idén kimarad a programból, hiszen kilenc érdekes pályamű érkezett – meséli Kesselyák Gergely – A bűdzsénk viszont olyan szerény, hogy ennek a sokmilliós költségét nem tudjuk belőle kigazdálkodni. Már tavaly is csak a debreceni színház segítségének köszönhetően tudtuk az operairó-versenyt lebonyolítani... Remélem, a következő esztendőben már nem fog hiányozni a fesztivál programjából, hiszen eddig mindig nagyon jó visszhangot kapott. Bízom benne, hogy a 2016-os sorozatnak sokkal jobb lesz az anyagi helyzete!” Hozzáteszi: úgy látja, várakozás feletti gyorsasággal érett be az új koncepció, amelyvel 2011-ben átvette a Bartók Plusz Operafesztivál irányítását. Tavaly megtörtént az áttörés, olyan fokú érdeklődést tapasztaltak, amiből kiderült, a megújult fesztivált a közönség is elfogadta és megszerette.

„A külföldi, szakmai visszajelzés már kezdetektől nagyon jó volt, a publikum azonban az első két évben óvatosan, némileg idegenkedve viszonyult a programsorozathoz. Tavaly azonban már jobban ment a jegyeladás, s akadt egy döbbenetes sikerű előadás is. Nino Rota Milliomos Nápoly című darabjának a főpróbáján kezdetben alig néhányan ültek a nézőtéren, ahogy azonban híre ment, hogy mennyire gyönyörű a zene és remek a darab, jöttek és jöttek az emberek. Hajnalra, mire véget ért a próba, megteltek a széksorok. Idén pedig, alig kezdtük el árulni a belépőket, két nap alatt elfogyott a jegyek ötöde. Ilyen még nem volt a fesztivál történetében! Azt hiszem, a közönségében felébredt a felfedezés iránti vágy. S elhiszik nekem, hogy tényleg vannak könnyen befogadható, XX. századi zeneművek és operák.”

Mostanra megtörtént a fesztivál finomhangolása, kicsit változtattak az arányokon. Újdonság az is, hogy ősbemutatóval nyitja kapuit a rendezvény, hiszen az első napon Fekete Gyula Egy anya története című operája hangzik fel.

Kesselyák Gergely: „Bartókkal igenis ki lehet menni az emberekhez, az utcára”

„Akkor ismerkedtem meg a szerzővel, amikor A megmentett város című darabjának a bemutatóját dirigáltam az Operaházban. Nagyon tetszett az a műve is, de felvettem, mi lenne, ha hagyományos értelemben szép zenét írna. Az opera – Egy anya története címmel – meg is született, s valóban dallamos mesezene lett. Már eddig háromszor akartam műsorra tűzni, mindig akadt azonban egy-egy külső, akadályozó körülmény. Most viszont elsőként

hallhatják majd a fesztivállátogatók.”

Folytatódik az Ezrek operája sorozat is, ami ezúttal a Jégcsarnokban kapott helyet. Az Operaházzal közösen A trubadúr mutatják be, Galgóczy Judit rendezésében. Ezen a helyszínen kerül színre a Turandot is, a Brno-i Nemzeti Színház Janáček Operájának vendégjátékában. Lesz emellett hárfakoncert, Virtuózok-gálaest Miklósa Erikával, hangverseny az OrgonaPont sorozatban, két beavató előadás a Verdi-operához, s az érdeklődők meghallgathatják Pandit Satish Vyas indiai estjét is. A kínálatban akad egyházzenei hangverseny, Tüzes angyal-előadás a debrecniekkel. Poulenc Az emberi hang című operája egy másik ősbemutatóval, Deraco Facebookingjával párba állítva hangzik fel. Természetesen a Kékszakállú-előadás sem hiányozhat a fesztivál kínálatából, most a Kolozsvári Magyar Opera vendégjátékában kerül színpadra. A fából faragott királyfinak pedig a járókelők is tapsolhatnak, hiszen az utcán is előadja a Miskolci Csodamalom Bábszínház. „Történelmi pillanathoz érkezünk, hiszen ma Bartókkal igenis ki lehet menni az emberekhez, az utcára. Zenéje ugyanis napjainkra szinte romantikussá szelídült. A fából faragott királyfi meséjét, zenéjét meg fogják érteni!” – teszi hozzá az ügyvezető karmester-rendező. ■

Bővebb információ és a fesztivál teljes programja:

www.operafesztival.hu

Lucia, Traviata és Fidelio Zürichben

Bár a zürichi operajátszás korántsem nyúlik vissza oly messzire a múltba, az 1891 óta működő, jelenleg 1100 néző befogadására alkalmas Opera nemzetközi rangját aligha kérdőjelezi meg bárki is. A bécsi Fellner und Helmer építésziroda tervei alapján épült ház legközelebbi rokonának a zágrábi Horvát Nemzeti Színház és a wiesbadeni Hesseni Staatstheater tekinthető. Innen indult Wilhelm Furtwängler pályafutása és itt tartották Berg Lulujának, Hindemith Mathis a festő, valamint Schönberg Mózes és Áron című darabjának világpremierjét is. Az alábbiakban a Gramofon exkluzív zürichi beszámolója olvasható.

◆ Lindner András / Zürich

Az intendánsok közül a Monteverdi-ciklussal az Operát nemzetközi rangra emelő Claus Helmut Drese (1975–1986), továbbá az énekes sztárokat több fellépésre is Zürichbe csábító Alexander Pereira (1991–2012) nevét kell kiemelni; utóbbi ráadásul külön figyelmet fordított a kortárszenére is. Az előbb Salzburgba, onnan pedig Milánóba tovább menetelő Pereirát 2012-ben a berlini Komische Operből érkező Andreas Homoki váltotta. Elődje kiváló ensemble-t kovácsolt össze, amelynek közel két évtizeden át a korán eltávozott világhírű basszista, Polgár László is oszlopos tagja volt.

A zürichi jegyárak az európai viszonylatban is magas svájci életszínvonalhoz igazodnak. A produkciók színvonala, valamint az egyes üléshelyek alapján rangsorolt belépők feltűnően drágák. Míg egy jobb előadáson a földszinti székekért átlagosan 230-270, a legrosszabb „kakasülős” helyekért is 32-35 svájci frankot kell fizetni, vagyis 70-80 ezer, illetve 9-10 ezer forintot. A publikum évtizedek óta nemzetközinek mondható, az előadások jó házzal mennek, a

premiereken és a kiemelkedő sztárokat felsorakoztató estéken pedig már hetekkel korábban sem lehet jegyhez jutni. Ezúttal három operaelőadást láttam: a Traviata premier volt, a Lammermoori Lucia és a Fidelio repertoárdarab, de utóbbiak is több szerepben új énekesekkel. A legnagyobb élményt Donizetti remekműve szerezte számomra, mert az énekesek kiemelkedő színvonalon teljesítettek; ráadásul a két főszereplő, Lucia és Edgardo színészilag is rendkívül meggyőző volt. A rendezés is hozzá tett a sikerhez, csakúgy, mint az apró zenei mozzanatok kidomborítására is gondosan ügyelő maestro, a Toscanini és Furtwängler iskolán nevelkedő, hamarosan 84 esztendőes „papa Santi”, azaz Nello Santi. Ha a Luciát megformáló szoprán könnyedén győzi a bravúrszerep technikai nehézségeit, az operát egymaga sikerre viheti. Most is ez történt: a mindössze 27 esztendőes Nadine Sierra ugyanis lebilincselő Luciával debütált Zürichben. A szerepet most először éneklő amerikai szoprán máris több, mint hatalmas ígéret. Ha Lucia első áriájában még nem is volt érezhető a mindent elsőprő erő,

Négy kérdés Andreas Homokihoz

Gramofon: *Még csupán három éve vezeti intendánsként a zürichi Operát, de már meghosszabbították a szerződését 2022-ig. Összefoglalná célkitűzéseit?*

Andreas Homoki: Mivel rendező vagyok, meggyőződésem, hogy kinevezésemtől az igazgatótanács művész-intendánsban és nem menedzser típusú vezetőben gondolkodott. Legfontosabb célom a művészi profil erősebb kidomborítása, elsősorban innovatív rendezéseken keresztül. De természetesen törekszem arra is, hogy a közönségnek ne csupán új rendezőket mutassak be, hanem kiváló dirigensek és énekesek debütálását is elősegítsem. Annak örülök, ha a zürichi operaház olyan játszóhelynek fogadná el az operavilág, ahol a jó zenés színház minden eleme – zene, ének, interpretáció – a legmagasabb művészi színvonalat képviseli.

G.: *Miben kívánja folytatni elődje, Alexander Pereira örökségét, és miben óhajt attól gyökeresen eltérni?*

A. H.: Számomra az összművészet áll előtérben. Ehhez a virtuóz egyéni alakítások is hozzátartoznak, az összképet azonban nem rombolhatják. Ezért nyomban beiktatásom után 12-ről 9-re csökkentettem a szezononkénti premierek számát, mert azt kívántam, hogy a betanulások nagyobb alapossággal történjenek.

G.: *A zürichi Opera változatos műsorpolitikájával, ősbemutatóival már jó ideje előkelő pozíciót foglal el az európai operaházak táborában. A 2013 decemberi bemutató után, ezekben a napokban ismét látható például Beethoven Fidelioja az ön rendezésében. Mi koncepciójának vezérgondolata?*

A. H.: Beethoven többször átdolgozta a Fideliót. Csakúgy mint szimfonikus alkotásai esetében, operájában is a hagyományos formák radikális kibővítésére törekedett. Mindig az volt az érzésem, hogy ez az opera különböző verziói ellenére sem képes tökéletesen visszaadni a szerző művészi vízióját, és hogy Beethoven élete végéig birkózott a végső

az első felvonás szerelmi kettősében már tündökölt a hozzá hasonlóan jó technikával éneklő spanyol lirico-spinto tenor, Ismael Jordi oldalán. Mindezt pedig megfejlte a végig nagy átéléssel, véres ujjait és remegő kezeit szüntelenül morzsolva előadott örülési jelenetben, amit hátborzongatóan tolmácsolt.

A tíz év alatt az operaszcéna egyik legkeresettebb rendezőjévé emelkedő olasz Damiano Michieletto – a színpadképet megálmodó Paolo Fantinnal együtt – a 17. században, Skóciában játszódó cselekményt a modern korba helyezte. Nem volt zavaró, hogy kevés díszlettel dolgoztak, a színpadot csupán egy ferde, toronyszerű lépcsős házrészet uralta és csak néha gazdagították a teret kiegészítő elemekkel (folelek, asztalok, virág). A lépcsőkön fel-alá megszállottan bolyongó Lucia/Sierra pedig az örülési szcéna végére szinte sehol nem látható „halálugrással” tett pontot, amikor a színpad legmagasabb helyéről (mint Puccini Toscája) vetette magát a mélybe.

De a rendezőnek voltak más, figyelmet érdemlő ideái is. Beépített például egy néma szereplőt a cselekménybe, és ez a „fehér ruhás hölgy” időnként besétált a színre – Lucia vívódó lelkének megszemélyesítőjeként vagy a tragédiát előre sejtetve, amikor véres késsel a kezében vonult át a színpadon. Eredeti ötlet volt továbbá az is, hogy a híres szextett után a feldühödött Edgardo messzire elhajította a szerelmük zálogát jelentő gyűrűt, a megrémült Lucia pedig amúgyis megszegyenülten, a földön kúszva igyekezett megtalálni azt. Eltűzött teátrális fogásnak tűnt viszont, amikor az esküvői vendégsereg (a kórus) nem hagyta elmene-külni az ifjút, durván letépték az ingét, és sorra leköpdös-ték a lelkiekben teljesen összeomló ifjút.

Zürichben a 180 évvel ezelőtti (1835-ös) premiert idéző, hosszú ünneplés köszöntötte a szereplőket az előadás végén, amelyből kijutott a két főszereplő mellett a Lord

Jelenet a Lammermoori Lucia zürichi előadásából

Asthont megformáló lengyel baritonistának, Artur Rucinskinek, a kínai basszistának, Wenwei Zhangnak (Raimondo), de a kolozsvári zeneakadémián tanult Kutasi Juditnak is. Tapsorkán üdvözölte továbbá a zenekari árokba lassú léptekkel érkező dirigens doyent is, akit a produkció végén a színpadra is betámogattak. Nello Santi pedig az idős emberek huncut-bölcs mosolyával köszönte meg a feléje irányuló szeretetet.

Beethoven Fideliója már mindenekelőtt Andreas Homoki intendáns-rendező merész megoldásainak köszönhetően maradt emlékezetes. Kimetszette például a darabból a dialógusokat; mondván „Beethoven darabja radikális, ezért radikális megoldásokat követel.” A másik efféle lépés, hogy a cselekmény totálisan üres térben zajlik, a helyszínket ugyanis kivetítve csupán jelzik, és mindent a nézők fantáziájára bíznak. De ennél is merészebb változtatást esz-

Fotó: Stefan Deuber

forma megtalálásával. A „nem-kész”, illetve „kísérletező” állapot tipikus erre a műre nézve, és számomra a rendezés egyik alapgondolata lett. Produkciónk tudatosan vázlatos, szembe megy minden külső realizmussal, amely hiteltelennek tűnne. A szereplők díszlet nélküli, fekete térben mo-

zognak és inkább a belső lelkivilágukat tárják elénk, mint azt, hogy például egy börtönudvaron vannak. A cselekmény megértéséhez szükséges információkat – a partitúrában fellelhető eredeti rendezői utasítások formájában – a közönség számára a színpadra vetítjük. A módszer Brecht-re emlékeztet.

G.: Ön német rendező, de magyar származású, családneve tipikusan magyar. Hogyan viszonyul a gyökerekhez?

A. H.: Szüleim sok más magyarhoz hasonlóan 1956-ban menekültek Nyugatra. Klarinétművész édesapám a Philharmonia Hungaricában játszott: abban a zenekarban, amelyet magyar zenészekből Bécsben hívtak életre. 1963-ban Brémába költöztünk, amikor apám az ottani zenekar szólóklarinétosa lett. Én tehát Észak-Németországban nevelkedtem, tipikus német iskolai és egyetemi pályafutás az enyém. De még beszélek magyarul is, és rendszeresen jövök Magyarországra, hogy meglátogassam édesapámat, aki nyugdíjba vonulása után visszaköltözött régi hazájába. Édesanyám Berlinben él.

Forrás Opernhaus Zürich

A zürichi Traviatát hiperrealista színpadkép jellemzi

közölt Homoki, amikor a darab struktúráját is átalakította. Beépített az operába ugyanis egy prologust a darab második felvonásbeli csúcspontjával, amikor Pizarro végezni akar Florestannal, a Rocco segítségével a földalatti sötét börtönbe lemerészkedő feleség, Leonóra azonban pisztolyt szegez rá. Verekedni kezdenek, de hirtelen megszólal odafentről a miniszter érkezését jelző trombitaszó. Bár a darabban minden jóra fordul, ebben az ominózus előjátékban későn érkezik a trombita hangja, a fegyver eldőrdül és végül Leonóra holtan rogy össze. Az operában azonban az a szép – magyarázza Homoki a műsorfüzetben –, hogy a holtak is feltámadhatnak. A színpad hátsó fala ugyanis megnyílik, és a nyitány hangjai közben a halott Leonóra feláll, jön a nép és üdvözlí, akár egy szép álomban. Fabio Luisi, a zürichi Opera főzeneigazgatója is üdvözölte, hogy Homoki elhagyta a párbeszédet, az eredeti szövegeket szerinte ugyanis mindenképpen át kellett volna írni, vagy legalábbis drasztikusan megrövidíteni. Szóba hozta továbbá azt is, ami máig élő mendemonda Beethoven egyetlen operájával kapcsolatban. E szerint Luigi Cherubini a Fidelio premierje után állítólag egy énekehangról szóló könyvet ajándékozott Beethovennek – azért, hogy tanuljon belőle, ha legközelebb ismét énekehangokra komponálna. A Beethovennél tíz évvel idősebb itáliai mester ezzel a szokatlan lépéssel arra tapintott rá, hogy a Fidelio komponistája az énekehangot instrumentálisan kezelte, vagyis látszólag nem ismerte igazán jól az emberi hangot, ezért aztán sem az énekési feladatok nehézségeire, sem az énekehang sajátosságaira nem volt tekintettel.

Tény, hogy Leonóra szólama korántsem „énekarbát”: végig erőt próbáló, mert gyakran kellemetlen fekvésben hihetetlen kifejező erőt követel az énekestől. A 2006-os Glyndebourne-i alakítása óta a német Anja Kampe számos rendezésben megformálta már Beethoven Leonóráját, és kétségkívül ő volt a zürichi gárda biztos pontja. A viszonylag rövid, de annál intenzívebb tenor szerepben fellépő amerikai

Andreas Homoki: a Fidelio „radikális opera, ezért radikális megoldásokat követel”

Brandon Jovanovich már kevésbé ragadott meg, mert néhol túlságosan forszírozott fortékkal, ennél fogva a finomságokra kevésbé ügyelve tálalta Florestan szölamát. Ugyanakkor a Roccót alakító, a berlini Staatsoperből 2012-ben Zürichbe igazolt német Christof Fischesser – mint az előadás előtt jelezték, meghűléssel bajlódva – végig helytállt. Markus Poschner dirigált, és megbízhatóan illeszkedett a produkcióba az Ernst Raffelsberger betanításában közreműködő operakórus is.

A Traviata előadás ugyanakkor váratlanul alulmúlta várakozásaimat. A beteget jelentő román szoprán, Anita Hartig helyett a bolgár Sonya Yoncheva lépett fel Violettaként. Bár az Operalia verseny 2010-es győztese az első felvonás nagyáriájának elspórolt záróhangja kivételével zeneileg uralta a szerepet, mégsem maradt emlékezetes, mert suta hétköznapi gesztusokkal, igazi érzékiség nélkül vitte színpadra Verdi tragikus nőalakját. A Hans Neuenfels mellett asszisztenskedő német David Hermann kimerített filmkocka-szerű állóképpel indította a darabot. Kollégája, az osztrák Christof Hetzer pedig végig hiperrealista színpadképpel operált. Violetta a darab elején még „menő” escort girlként látjuk, akit azonban a stresszes életmód lassan kikezdi. A rendező nem is a librettó szerinti tuberkulózist okolja a lány haláláért, hanem az állandó túfűtöttséget, a súlyos személyiségzavart, az állandó lelki és testi kimerültséget, a belső kiégettséget. Ebben az olvasatban az opera nem is lehet más, mint egy hatalmas Showdown. Violetta egész élete itt tulajdonképpen menekülés egy nem-létező világba. A két Germont közül Alfrédot Pavol Breslik alakította, apját pedig a Hawaii-n született Quinn Kelsey. Mindketten már jó ideje jelentős operaszínpadok szívesen látott vendégei. A szép hangú szlovák tenorista ezúttal nem tudott igazi hús-vér figurát színpadra vinni, az amerikai bariton jobban tetszett, ő azonban az igazi „Verdi-bariton” hangszínnel maradt adós.

ZENEAKADÉMIA
KONCERTKÖZPONT

BÉRLETEK 2015/16

ZENEAKADEMIA.HU/BERLETEK
JÚNIUS 10-IG KÜLÖNLEGES KEDVEZMÉNNYEL!

ZENE
KARNYÚJTÁSNYIRA

ZENEAKADÉMIA
ALÁPÍTVÁ 1875

Opera a háború ellen

Magyarországi bemutató a Nemzeti Filharmonikusokkal

Fotó: Nemzeti Filharmonikusok

Bartók Béla előtt tisztelgő hangverseny, népszerű Mahler- és Beethoven-szimfóniák, ifjúsági koncertek a Virtuózokkal, a német romantika ritkán hallható művei – mindez helyet kapott a Nemzeti Filharmonikusok következő szezonjában, amelyről Kocsis Zoltán azt mondta, végre mindenfajta kötöttség, kompromisszum nélkül állíthatták össze. A zongoraművész-dirigens két Richard Strauss-operát emelt ki az évadból, amelyeket a zeneszerző kívánsága szerint együtt, egy estén játszanak. A Daphne mellett A béke napja magyarországi bemutatóként hangzik majd fel októberben.

„Az együttes mára már tökéletesen beszéli Strauss zenei nyelvét – mondja Kocsis Zoltán –, de erre szükség is van, s ahogy az egyik koncertmesterünk, Koppándi Jenő megjegyezte, ezeket a zenekari szólamokat éjjel-nappal gyakorolják a muzsikások. A zeneszerző ugyanis nem nagyon törődött azzal, mennyire nehezen előadhatóak az operái. Sőt, az a gyanúm inkább még nehezebbé tetté az előadhatóságot, hogy ne nyúlhasson hozzájuk akárki. Wagner után nem könnyű operát írni... Strauss maga is azt mondta, Wagner akkora hegy, amelyet csak megkerülni lehet, felkapaszkodni rá nem... Sok mindenben túlhaladja ugyan, de azt a fajta tökéletességet, amit a Gesamtkunstwerk jelent, nem sikerül elérnie. Nem is ez volt azonban a célja, hanem az, hogy bemutassa, Wagner után is van színpadi élet. Tizenhat olyan operát komponált, amelyeket ma is rendszeresen előadnak. Épp a Friedenstag, amelyet a Daphnéval játszunk párban, nem ilyen mű, de talán azért, mert tulajdonképpen kórusopera. A sztorija meglehetősen egyszerű: a svédek által körülrzárt várban rekedt őrségről és azok hozzátartozóiról szól. Pszichodráma egy órába belesűrítve. Amikor a parancsnok elhatározza, hogy felrobbantják a várat, hirtelen megszólalnak a harangok, feltűnik egy fehér zászló, s beköszönt a béke napja. Ha nem is ér véget ezzel a harmincéves háború, az ott és akkor megkötött béke történelmi szempontból nagyon lényeges. Az operát 1938-ban mutatták be, először Münchenben aztán Drezdában, a Daphnéval párba állítva. Azért olyan fontos ez a dátum, mert egy évre rá vette kezdetét a világegyetem. Strauss művészi eszközeivel, operájával, a Friedenstaggal felemelte szavát a háború ellen. Hiszen A béke napjában megjósolják mindezt a sok borzalmat, ami aztán bekövetkezett. Amit el lehetett volna kerülni egy okos békekötés-

sel... Strauss meglehetősen ambivalens viszonyt ápolt a Harmadik Birodalom vezetőivel, és bizonyos üzeneteket belekódolt a darabjaiba. A hallgatag asszonyoknak is volt ilyen mondandója, mégpedig Stefan Zweigen keresztül. A bemutató kierőszakolása Strauss érdeme, ő ezért a nyílt konfrontációt is vállalta a náci vezetőkkel, Goebbelset például nyilvánosan mitugrásznak nevezte. Műveiben letette a voksát a béke, s ha a Daphné nézzük, a természet és az ember egyensúlya mellett.

A két opera mind dramaturgiai, mind zenei szempontból különbözőbb már nem is lehetne. Nem is beszélve a tematikáról, hiszen az egyik valós történelmi eseményt dolgoz fel, míg a másik a görög mitológiába helyezi történetét. A Friedenstag az atonalitás határait a végsőkéig súroló, zenei nyelv, a Daphnéban – a természet és az ember egyensúlyát szimbolizáló – végig gyönyörű a muzsika. Az első darabban a kórus jut kiemelt feladathoz, a másik operában pedig három főszereplő között játszódik le a pszichodráma. Strauss azért játszatta mégis egy este ezt a két művét, mert szervesen kiegészítik egymást. A béke napja és a Daphné együtt adja azt az operai élményt, amitől a hallgatóság a teljesség érzésével távozik a teremből. A Daphné eddig többször eljátszottuk, most ősszel a címszerepet Pasztircsák Polina éneklé majd, aki Izoldaként már bizonyított. Némedi Csaba személyében pedig olyan rendezőt találunk, aki nemcsak fantáziadús, naprakész, hanem remekül ismeri ezt a két operát, s olyan mélyen ásta bele magát Strauss és művei világába, hogy biztosan érdekesítő produkciót állít majd pódiumra.”

A Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár honlapja:
www.filharmonikusok.hu

PFZ MŰPA

Pannon-bérlet

15

Pannon I.

2015. november 20., péntek 19.30h

Bécsben a német származású Beethoven és a cseh földről érkező Korngold is otthon érezte magát. Mindkét zeneszerző művésze hatással volt arra, amit ma bécsi muzsikaként emlegetünk. Korngold saját filmzenéit felidéző Hegedűversenyét Beethoven III. Leonóra-nyitánya és V. „Sors” szimfóniája keretezi. Vezényel **Bogányi Tibor**, közreműködik **Benjamin Schmid** (hegedű).

Pannon II.

2016. január 22., péntek 19.30h

A 19. és a 20. század francia és spanyol zenéjének kapcsolódása több zeneszerző munkásságában tetten érhető. Turina és Guridi, a spanyol modernitás képviselői előszeretettel használtak népzenei elemeket. Francia mivolta ellenére Ravel Bolerója és Alborada del gracioso című műve is hasonló ihletésű. Vezényel **Gilbert Varga**, közreműködik **Narek Hakhnazaryan** (gordonka).

16

Pannon III.

2016. március 5., szombat 19.30h

A rézfúvósok hangversenyén **Boldoczki Gábor**, a Pannon Filharmonikusok rezidens trombitaművésze szólójátékát élvezheti a közönség. Haydn Esz-dúr trombitaversenyét egy ellentétpár, Strauss miniatűrje és Bruckner monumentális műve, a VIII. szimfónia keretezi. Vezényel **Bogányi Tibor**.

Pannon IV.

2016. április 15., péntek 19.30h

„Harapni” lehet majd az olasz életérzést a hangversenyteremben. **Paolo Paroni** olasz karmester zenei ritkaságokkal érkezik a Művészetek Palotájába: Corelli, Respighi és Casella műveivel az olasz zene két évszázadából szemezget. A kivélt képező Mozart zongoraversenyben **Bogányi Gergely** játszik szólót.

Pannon V.

2016. május 20., péntek 19.30h

Respighi Bach c-moll passacaglia című orgonaművének nagyzenekarra történő átformálásával szinte újra megalkotta a nagy előd zenéjét. Négy utolsó énekében Richard Strauss gondolta újra saját művészetét. Brahms IV. szimfóniája a szerző és a zenekar 2015/2016-os évadában is az utolsó mű. Vezényel **Vass András**, közreműködik **Szabóki Tünde** (szoprán).

Új bérletvásárlók számára bérletek a tavalyi árakon kaphatók a Jegymester és Interticket webáruházban, a Művészetek Palotája jegyirodájában és az ismert jegypénztárakban.

További információ: www.pfz.hu

Átadni a zene iránt érzett szenvedélyt

TérTáncKoncert a Fesztiválzenekarral és sok-sok gyerekkel

Már lassan negyedszázados hagyomány, hogy a Budapesti Fesztiválzenekar a Hősök terén muzsikál – idén azonban a június 18-i hangversenyhez táncprodukció is társul. Hip-hop, néptánc, kortárs táncelemek váltakoznak abban a koreográfiában, amelyet 250 hátrányos helyzetű gyerek ad elő Mendelssohn Szentivánéji álom című művére. Hogy miért vágtak bele ebbe a rendhagyó kezdeményezésbe, és milyen programokkal próbálják a jövő közönségét nevelni, arról az együttes ügyvezető igazgatója, Stefan Englert mesélt.

„A BFZ szenvedélyesen osztja meg a zene varázsát, ez ugyanis univerzális nyelv, amely hidat épít a kultúrák és a különböző társadalmi osztályok között. A muzsika közvetlenül szól minden emberhez. Sajnos, a klasszikus zenéhez ma nem fér hozzá mindenki. Sok, főleg vidéken élő gyermeknek esélye sincs arra, hogy élőben hallgathasson ilyen muzsikát, és részese legyen egy produkciónak. Fischer Ivának és a Budapesti Fesztiválzenekarnak az volt az álma, hogy egy olyan nagyszabású projektet hív életre, amely teret ad ezeknek a gyerekeknek is, hogy megmutassák kreativitásukat. Felkértünk több koreográfust, hogy Mendelssohn Szentivánéji álom című darabjához alkossanak táncművet, és ezt tanítsák is be a kicsiknek. A célunk az, hogy lehetőséget teremtsünk a gyerekeknek arra, hogy egy művészeti folyamat aktív résztvevőivé váljanak. Kétszázötven gyermek fog fellépni a Budapesti Fesztiválzenekarral tízezer néző előtt” – meséli az ügyvezető. Hozzáteszi, a koreográfusok heti rendszerességgel dolgoznak a kicsikkel tizenkét, vidéki iskolában. Nagy örömeikre az a tervük, hogy az ország minden részéből legyenek fellépők, megvalósult. „Már folynak a próbák, és mind a betanítottoktól, mind a lelkesen résztvevő növendékektől rendkívül pozitív visszajelzéseket kapunk. A kreativitás szellemében, közös célért dolgoznak együtt a roma és nem-roma gyerekek.” A választásuk azért esett a Szentivánéji álomra, mert Mendelssohn műve kiváló alap egy koreográfiához, amellyel a gyerekek álmait mutathatják meg Szent Iván időszakában. Stefan Englert elmondja azt is, hogy a koncert technikai le szervezése komoly kihívást jelent a kollégáinak. Ahogy a rendkívüli projekt finanszírozása sem egyszerű feladat, hiszen ez az első olyan Hősök terén adott hangversenyük, amely az együttes saját rendezésében valósul meg. Ahhoz, hogy ez az álmuk, a TérTáncKoncert megszülethessen, magánszemélyek és vállalatok nyújtottak segítséget.

„Ez a különleges produkció biztos, hogy pozitívan fog hatni az olyan emberekre is, akik félnek a komolyzenétől, mert úgy gondolják, hogy az elit szórakozás. Mi pedig tényleg hiszünk abban, hogy a zene – beleértve a klasszikust is – mindenkié. Előadásaink, programjaink során sikeresen

Forrás: Gramofon-archív

Stefan Englert és Felix Mendelssohn-Bartholdy: bátor kísérlet

ösztönözzük a fiatalokat, hogy részesei legyenek ennek a varázslatnak. Az olyan kezdeményezéseinkkel, mint a Kakaókoncertek, a BFZ bekopog! vagy a Midnight Music, több ezer gyereket és fiatal tudunk megszólítani, és bízom benne, hogy átadjuk nekik a zene iránt érzett szenvedélyünket. Idén rendezünk egyébként Családi pikniket is, június 7-én, a Millenárison, amelyen minden edukációs, gyerekeknek, fiataloknak szóló programtípusunkat bemutatjuk. Lesz többek között Hangszerkóstoló, iskolaopera. Bízom abban, hogy mindez hatással van a törzsközönségünkre is, más füllel fogják hallgatni utána a koncertjeinket, és abban is segít, hogy új publikumhoz jussunk el, és bebizonyítsuk számukra, hogy mennyire fontos ez a művészeti ág. A zenekar gazdag repertoárral rendelkezik, amelyben minden korosztály talál neki szóló programot. A BFZ pedig igyekszik teljesíteni küldetését: 'megfertőzni' a gyermekeket a zene szeretetével, s ezáltal gazdagítani az életüket. Reméljük, hogy egy-egy ilyen program, mint a TérTáncKoncert, valóban változtathat akár a sorsukon is.” Végezetül azt mondja, a Fesztiválzenekar hisz a küldetése fontosságában, és abban, hogy a zene erejével lehet tenni a félreértések, a társadalmi különbségek és a gyűlölet ellen.

A Budapesti Fesztiválzenekar honlapja: www.bfz.hu

FILHARMÓNIA

51. Régi Zenei Napok

2015. június 27. – július 4.

Eszterháza – Fertőd

www.regizeneinapok.hu

www.filharmonia.hu

élmény
+ érték

CONCERTO NYÁRESTEK 2015

a Pesti Vármegyeháza Díszudvarán

BACH
2015. július 2., 20:00

Közreműködik:
Kaczander Orsolya
Kruppa Bálint

Vezényel és közreműködik:
Keller András

HÄNDEL
2015. július 9., 20:00

Közreműködik:
Nyakas Orsolya
Bárány Péter

Vezényel és közreműködik:
Vashegyi György

VIVALDI
2015. július 16., 20:00

Közreműködik:
Lendvay József,
Devich Gergely, Dolfin Balázs

A koncertet vezeti és közreműködik:
Kalló Zsolt

Esőhelyszín: Budapest Music Center, 20:30-as kezdettel

www.concertobudapest.hu

Japán turné, nyáresti koncertek, Zeneházikó

Olyan sikerrel vendégszerepelt a Concerto Budapest év elején a franciaországi Folle Journée Fesztiválon, hogy két további rendezvényre is felkérést kaptak. Május elején Japánban vettek részt egy ilyen különleges sorozaton, több tízezer néző előtt. Nyáron a hazai publikum is találkozhat velük a Vármegyeházán tartott hangversenyeken, a legifjabbakat pedig a Zeneházikó-táboruk várja júliusban. A zenekar programjairól Keller András zeneigazgató mesélt.

„Teljesen unikális sorozat a Folle Journée, hiszen futballstadionokba illő nézettséget produkál, 150 ezer nézővel büszkélkedhet egyetlen hétvégén. Zeneszeretők tömegei érkeznek ezekre a koncertekre. Ismerve ezeket a fesztiválokat, senki sem mondhatja, hogy nincs érdeklődés a komolyzene iránt – mondja a Concerto Budapest vezetője. – Januárban, Nantes-ban olyan tetszést aratott az együttesünk, hogy a Folle Journée Japánban rendezett sorozatára is meghívást kaptunk: április 29. és május 6. között vendégszerepeltünk a Távok-Keleten.” Tokió mellett még két másik város adott otthont a esztiválnak, amelyen koncertek egész sorát mutatták be néhány nap alatt. A Folle Journée különlegessége, hogy egy-egy előadás nem tart 45 percnél tovább, így teljesen új közönséget sikerül megszólítani.

„A Japánban rendezett fesztivál központjában a szenvedély áll. Három emblemikus Bach-műsort játszottunk, valamint Berg Lírikus szvitjét és Schönberg Megdicsőült éj című darabját, de Schubert-Mahler A Halál és a lányka vonószekari átirata is helyet kapott a programunkban. A Ránki család és én voltam a szólistája ezeknek a programoknak, amelyre már jóval korábban elkezdtük az „edzést”, hiszen reggel kilenctől este tizenegyig hangzanak fel az előadások. S tényleg lenyűgöző élmény, amikor az éjjeli koncerten kétezer ember van jelen, s már a délelőtti programokon fiatalok töltik meg a termet. Rengeteg diák jön, ők kedvemenyesen vehetnek részt a rendezvényeken.”

A hegedűművész-dirigens hozzáteszi, a napi több fellépés a zenekarnak is megterhelő munkát jelent – sportfeladatnak sem utolsó –, ezért hosszasan gyakoroltak rá az együttessel. „Nantes-ban is tizenhat koncertem volt, akadt olyan nap, amikor háromszor léptem pódiumra. Érdekes, hogy akkor örömmel mentem az egyik helyszínről a másikra, észre sem vettem a fáradtságot. Nagyon jó érzés volt, de lelkileg, fizikailag roppant fárasztó. Viszont boldog és büszke vagyok, hogy ilyen felkéréseket kap az együttesünk.” A nantes-i vendégszereplésnek köszönhetően ugyanis nemcsak Japánba hívták meg a zenekart, hanem egy németországi sorozatra is, ahol Jevgenij Koroljovval is koncerteznek majd.

A hazai publikum szintén találkozhat majd a Concerto Budapesttel, hiszen júliusban három hangversennyel várják az érdeklődőket a Pesti Vármegyeházán, július 2-án, 9-én és 16-án. „Nagyon kedves sorozatunkká vált a Concerto Nyárestek, s az érdeklődés azt mutatja, hogy a közönség is megszerette. Nagyszerű a milió és a hangzás is ezen a helyszínen. Idén barokk műsort állítottunk össze, és minden koncerten fiatal tehetségeket is bemutatunk. Az első este – amelyet én vezénylek - Bach-összeállítással készülünk a zenekarral és a két szólistával, Kaczander Orsolyával és Kruppát Bálinttal. Aztán Händel következik, Vashegyi György dirigálásával, a szólisták pedig Nyakas Orsolya és Bárány Péter lesznek. A sorozatot Vivaldi-est zárja, Kalló Zsolt irányításával, s ezen három ifjú virtuóz, Lendvay József, Devich Gergely és Dolfin Balázs muzsikál majd.”

Keller András mesél a Zeneházikó nevű programról is, amelyet júliusban már harmadik alkalommal rendeznek meg a Páva utcai Zeneházban, s amelyet nagyon lényegesnek tart a gyerekek megszólításában, zeneszeretetre nevelésében. A napközis zenetáborban hangszerekkel és az egész zenekar működésével ismerkedhetnek a 6-12 évesek, akik a tábor lezárásaként egy „igazi” koncerten mutathatják be, hogy mit tanultak. „A Zeneházikó a zenészeink és a munkatársaink kedvenc programja, s már annyi az érdeklődő, hogy ebben az évben két tábort kellett rendeznünk. A számok azt mutatják, hogy a kitartó közönségnevelésnek van eredménye...”

Keller András próbál – a Concerto Budapest nagy hangsúlyt fektet a műhelymunkára

Hallgasson Ránk!

Az örökkevelőség pillanatai

A Budafoki Dohnányi Zenekar és a Művészetek Palotája közös sorozata 2015-16

További információ:
www.bdz.hu • www.mupa.hu

A zenekar tevékenységét támogatják:
Budafok-Tétény Budapest XXII. kerület Önkormányzata

2015. november 21.
Femina ex machina
Mahler: VIII. szimfónia

2016. február 27.
Kozmikus intimitások
R. Strauss: Alpesi szimfónia
Bach - Stokowski: Chaconne
Respighi: Róma fenyői

2016. március 20.
Most és mindörökké
Bach: János passió

2016. április 30.
Szimfonikus felfedezések
Kárhozat és megdicsőülés
Csajkovszkij: Francesca da Rimini
Bartók: II. zongoraverseny
Stravinsky: Tűzmadár

Az előadásokon közreműködik:

Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Nyíregyházi Cantemus Vegyeskar
Roman Rabinovich – zongora
Duna Művészegyüttes
Hollerung Gábor

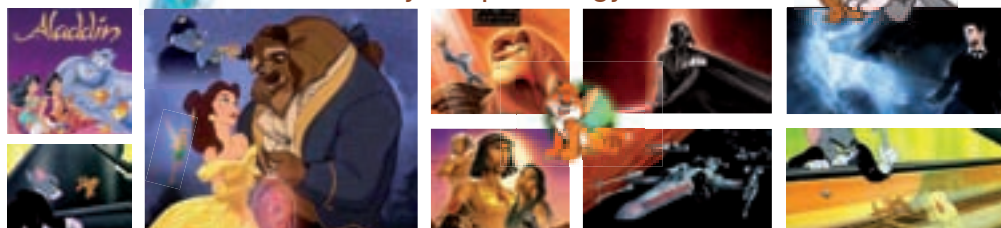
BUDAFOKI
DOHNÁNYI
ZENEKAR

MESEMÁNIA

2015. június 14., 15:00, 18:00

Kölcsey Központ Nagyterem

Jutalom a tanév végén, nem csak gyerekeknek!

A Szépség és a Szörnyeteg, Egyiptom hercege, Harry Potter, STAR WARS, Aladdin, Tom & Jerry és még sokan mások...

Vezényel: Kovács László

Közösségkapcsolat és jegyértékesítés: Tourinform Iroda (Piac u. 20.) Belépők a koncertek előtt a helyszínen, valamint az Interticket országos hálózatában és a www.jegy.hu weboldalon is válthatók!
(52)-412-250 • info@kodalyfilharmonia.hu • www.kodalyfilharmonia.hu

Kiemelt támogatóink:

Partnereink:

Pálca és gordonka – tizenöt esztendő a Dohnányi Zenekarral

Vannak együttesek, ahol csellistaként ismerik, más társulatok pedig csak dirigensként találkoznak vele. Werner Gábor ugyanis nagyon figyel arra, hogy a két feladatköre élesen elkülönüljön egymástól. A Budafoki Dohnányi Zenekart karmesterszakos hallgatóként kezdte vezényelni, s már másfél évtizede dolgozik az együttessel – nemcsak dirigensként, hanem zenei átiratok készítőjeként is. Emellett a Virtuózok produkció zenei vezetőjeként is tevékenykedik, készül a sorozat folytatására, addig pedig koncerteken vezényli a fiatal tehetségeket.

„Rendhagyó módon lettem a Dohnányi Zenekar karmestere” – meséli Werner Gábor –, hiszen nem volt üresedés, nem keresett meg Hollerung Gábor sem ezzel a felkéréssel... Együtt jártunk a karmesterképzőre Vajda Gergelyvel, aki egy nap a kezembe nyomott egy kottát és megkért, szaladjak már át, és tartsak egy próbát a Dohnányinak. S mivel Gergőnek sok volt az elfoglaltsága, egyre gyakrabban helyettesítettem, míg egy alkalommal Hollerung Gábor szólt, hogy a muzikusok jelezték, szívesen dolgoznának velem. Ekkor voltam utolsó éves a karmesterképzőn, és ennek immár tizenöt esztendeje. Ez alatt az idő alatt magam is részese lehettem annak a hatalmas útnak, fejlődésnek, amit az együttes bejárt.”

A karmester-csellista azt mondja, a társulat egy része ma is folyamatosan cserélődik, miközben még sokan az alapító tagok közül is a társulatban játszanak. Az évek során Hollerung Gábor irányítása alatt megszületett a közös zenekari nyelv, s már senkinek sem kell a Mozart-stílusról magyarul beszélni. Az új muzikusok lendületet, virtuozitást hoznak, ami a régebbi tagokat is folyton még jobb teljesítményre sarkallja. Az együttesre pedig az jellemző, hogy zenészei nagyon gyorsan megtanulnak bármit, a hangversenyeken pedig elképesztő koncentrációval képesek játszani. „S ami igazi kuriózum, az az, hogy bárkiben bármilyen ambíció is rejtőzött, annak Gábor teret enged. Ha szeretne szólístaként is bemutatkozni vagy kamarazenekart életre hívni, akkor ezt támogatja, s közös értéké válik. Nekem is nagy szerencsém volt az együttessel, hiszen kezdő dirigensként hatalmas mennyiségű művet tanulhattam meg a közös munka során. Ekkora repertoárra máshol nem tettem volna szert. S aztán Hollerung Gábor arra biztatott, készítsék zenei átiratokat is, s látva, hogy van ehhez

Werner Gábor: az évek során Hollerung Gábor irányítása alatt megszületett a közös zenekari nyelv

affinitásom, egyre több feladattal bízott meg.”

Hozzáteszi, a Dohnányi vezetője azt is felajánlotta neki, hogy csellózzon az együttesben, ő azonban ezt a két szerepkörét igyekszik élesen elválasztani egymástól. Azt érzi ugyanis, azáltal, hogy csellóművészi végzettsége is van, a karmesterek szemében muzikus maradt, a zenészekében pedig olyan dirigens, aki próféta akar lenni a saját hazájában... S bár pályája elején, a MÁV Zenekarnál még zenélt és vezényelt, ma már elkülöníti, mely együttesekben muzsikál, és mely társulatokat dirigálja. A MÁV Szimfonikusok Zenekarban továbbra is gordonkázik, néha kamaraegyüttesekben is zenél, emel-

lett a Dohnányit dirigálja. Hogy meddig éli még ezt a kettős életet, az egyébként még számára is kérdés, nehéz döntés azonban végleg letenni a hangszeret...

Karmesterként mindig azokhoz a társulatokhoz megy szívesen, ahová a muzikusok, a zenekar hívja. Gyakran jár Erdélybe is vezényelni, ahonnan édesanyja származik. S azt mondja, dirigensként is átérzi a zenészek lélektanát, tudja, a próbán milyen módszerrel érdemes dolgozni, mivel lehet eredményeket elérni. Ahogy azzal is pontosan tisztában van, meddig lehet hajszolni a tempót, mi az, ami a hangszeren megvalósíthatatlan... Most a Nem a Messiáson dolgozott a Dohnányival, aztán a Zempléni Fesztivál programjai következnek. Emellett a Virtuózok nyári koncertjeit vezényli, hiszen a televíziós sorozatnak ő volt a zenei vezetője, és jelenleg a fiatal tehetségekkel lép fel az ország különböző pontjain. Született a gyerekek támogatására egy alapítvány is, s a tévés sorozat folytatására pedig ugyancsak megvan a szándék.

A Budafoki Dohnányi Zenekar honlapja: www.bdz.hu

Tűzvarázs, Hangforrás – miskolci évad az elemek jegyében

Szokatlan szezont indít útjára szeptembertől a Miskolci Szimfonikus Zenekar: koncertjeik programját ugyanis az őselemek, a tűz, a víz, a föld és a levegő jegyében építik fel. Az együttes ügyvezetője, Szászné Pónuzs Krisztina azt mondja, ez lesz az új vezetés első, igazi évada, hiszen a 2014/15-ös szezont rohamtempóban kellett összeállítaniuk. Szerencsére így is nagy tetszést aratott a publikum körében, de bíznak abban, hogy a következő még sikerebb lesz.

„Összegeztük az elmúlt szezont tapasztalatait Gál Tamás művészeti vezetővel, s így kezdtünk neki a következő évad megtervezésének” – meséli az ügyvezető – azt szeretnénk, ha a koncertjeink még több emberhez jutnának el.” Bár panaszra az elmúlt évadban sem lehetett okuk. Annak ellenére, hogy sok változás történt, számos problémával kellett megküzdeniük, az első néhány hangversenyt követően telt házak előtt muzsikálhatott a zenekar. Hosszú idő után ismét saját rendezésű koncertet adtak a fővárosban, amelyekre szintén megteltek a szék-sorok, s még hét másik, szintén nagy érdeklődést kiváltó budapesti előadásra is felkérést kaptak. „Ráadásul ezeknek nagyon jó volt a visszhangjuk is, így bízunk a folytatásban” – mondja az ügyvezető.

Hozzáteszi, a következő szezomban még különlegesebb hangversenyekre készülnek, régi sorozataikat új köntösbe szeretnék bújtatni. „Úgy véljük, hogy a zene egyfajta őselem az ember életében, amely természetes részét képezi mindennapjainknak, akár csak a bennünket körülvevő tűz, víz, föld és levegő. Erre a gondolatra fűzzük fel az évad koncepcióját és megjelenését. A Népszerű Bérletből így Tűzvarázs lett, és az estek tematikája is az elemekhez kapcsolódik. Olyan kiváló művészeket sikerült megnyernünk, mint Kocsis Zoltán, Prunyi Ilona, Baráti Kristóf, Thomas Herczog, Christian Simonis, Kiss József. Egy olyan fiatal tehetség is bemutatkozik nálunk, mint a Casals-versenyen több díjat elnyerő Szabó Ildikó. A sorozatban szintén helyet kapott még egy kortárs darab ősbemutatója. Ajtony Csaba Mozgásból szőtt ária című művénél különböző látványelemekkel is fokozzuk majd a hatást.

A másik bérletünk pedig kifejezetten vokális lett, a vízhez kötődik és a Hangforrás elnevezést kapta. A sorozatban bemutatunk egy ritkán játszott Puccini-operát, A lidércet, de akad emellett a kínálatában Wagner-est, s Vashe-

Szászné Pónuzs Krisztina ügyvezető igazgató: a cél az, hogy minél több korosztályt megszólítsunk

gyi György dirigálásával hangzik fel Händel Messiása. A művészek között van Elisabet Strid, Fekete Attila, Halmai Katalin, Ivan Anguelov, és olyan együttesek szerepelnek nálunk, mint a Purcell vagy a debreceni Kodály Kórus.”

Szeretnének ismét több rendezvényt tartani a Diósgyőri Várban, főleg kamaraprodukciónkat, a Vár-szerenád sorozat keretében. A következő évadban folytatják azokat a hagyományos sorozatokat is, mint az Aperitif- vagy a Promenád-koncertek. A gyerekeknek szervezett programok sora ugyancsak gazdagodik, minden korosztálynak kínálnak valamit. A várandós kismamákat Szív-hang koncertekre várják, az egészen pici,

0–3 éveseket a Cirókára. Az óvodás-, és kisiskolás korosztályt a „Játsszunk zenét a szimfonikusokkal” sorozaton látják vendégül, a tehetséges fiatalokat pedig a Hang-ár koncerteken mutatják be a közönségnek. „Minden korosztálynál más hangot ütünk meg, és nem csak nevelni akarunk, hanem élményeket is adni, kötöttségek nélkül, természetesen... Az egészen kicsiknek rendezett sorozat egyébként óriási érdeklődést keltett, és valóban hiánypótló szerepet tölt be. Olyan nagy tetszést arattak az előadások, hogy plusz koncerteket kellett még kitűznünk. De elmondhatom, hogy mindegyik sorozatra örömmel jönnek a gyerekek, a szülők és a pedagógusok is. Igyekszünk valóban odafigyelni a közönség minden igényére, ezért az utolsó koncertjeinken kérdőíves felmérést végzünk, hogy tudjuk, mi az, ami alapján döntenek a jegy-, a bérletvásárlást illetően. De szerencsére azt látjuk, hogy a publikum örömmel fogadja az újdonságokat, és továbbra is örömmel látogatja a koncertjeinket. A cél az, hogy minél több korosztályt megszólítsunk, hogy megtapasztalják, a zene milyen csodálatos elemi erővel hat az emberre.”

A Miskolci Szimfonikus Zenekar honlapja: www.mso.hu

Kortárs kompozícióktól Az álarcosbálig

Mozgalmas nyár vár ebben az esztendőben is a Szegedi Szimfonikus Zenekarra, hiszen júniusban az Armel Operaversenyen és Fesztiválon szerepelnek Franciaországban és Budapesten. Városukban szintén többször hallhatja őket a közönség, hiszen lesz megint Zenés forгатag, a Szabadtéri Játékokon pedig Az álarcosbált adják elő, s ajándékkoncerttel is kedveskednek a publikumnak. A vendégzereplésekről, fellépésekről Gyüdi Sándor vezető karmester mesélt.

„Az operajátszás mostanában nincs a média homlokterében; ezen a helyzeten segít az Armel Fesztivál, hiszen sok ember figyelmét hívja fel arra, hogy a műfaj nem avított, hanem mai, élő színházi–zenei élményforrás” – vélekedik a dirigens. „A Szegedi Szimfonikusok számára pedig mindig is fontos volt az operajátszás, vezető karmesterei jelentős opera-dirigensek közül kerültek ki: Vaszy Viktor, Oberfrank Géza, Pál Tamás.” S elmeséli, hogy a 2014-es Armel Operaverseny és Fesztiválon ősbemutatóként játszott produkciójuk, Tutino A gyertyák csonkig égnek című operája a zsűri döntése alapján június elejére meghívást kapott a világ egyik legrangosabb fesztiválvárosába, Avignonba.

„Nagy boldogság, hogy a mi ötletünkéből született darab megvalósult, s az Armel Fesztivál révén az egész világ láthatta az interneten, vendégjátékunkkal pedig külföldi karrierje is megkezdődik. Júliusban már egy olasz fesztivál

is műsorára tűzi.” Hozzáteszi, a Szegedi Nemzeti Színház örömmel volt hat éven át az operafesztivál házigazdája. A város döntése alapján a rendezvény elkerült ugyan Szegedről, a szakmai kapcsolat azonban nem szűnt meg.

„Így a hetedik és nyolcadik fesztivál magyar résztvevője ismét a mi társulatunk. 2016-ban a fesztivál megpróbál új magyar közreműködőt felléptetni, és ennek mi is örülünk, hiszen a műfaj alapvető érdeke, hogy az országban minél több helyen szülessenek értékes operaprodukciók, ebben segít a fesztivál húzóereje.”

Idén azonban még a szimfonikusok kíséretével hangzik fel Mozart Varázsfuvolája a június 29-e és július 3-a között színtre kerülő Armel Operaversenyen és Fesztiválon, a Thália Színházban. „Alföldi Róbert rendezése nem a darab kliséit fogja követni; nem valószínű, hogy egyszerű vagy unalmas filozofálgatás lenne. Élénk, fiatalos előadás születik majd – ez már a közösen tartott szereplőválogatás eredménye alapján nyilvánvaló. A darab Singpiel, azaz daljáték, prózai dialógusok és zenei számok váltakozása. Általában az operaénekeseknek az előbbi szakaszok okoznak gondot, s most kitűnő lehetőség számukra, hogy egy drámai rendező irányítja őket.”

Az együtttest a szegedi közönség is hallhatja a következő hónapokban, hiszen idén is lesz Zenés forгатag. A zenekar a Molnár Dixieland Banddel és a Fool Moon Vokálegyüttessel osztja meg a pódiumot, Balogh Sándor vezényletével. A Szabadtéri Játékokon pedig Az álarcosbál hangzik fel előadásukban. „Ez a darab része a Szegeden gyakran előadott Verdi-repertoárnak; néhány éve sikerrel játszottuk új produkciónkat. De a darabot érdemes újra és újra elővenni. A Szabadtéri Játékok színpadi lehetőségei olyan különleges vonzást jelentenek, ami szélesebb közönséget is megérinthet. Külön öröm, hogy a tenor főszerepre a mi Álarcosbálunkban kitűnően szerepelt László Boldizsár kapott felkérését, Oscarként pedig Szemere Zita lép fel, aki a nálunk megformált Gilda és Olympia sikerének köszönheti berobbanását a magyar operaéletbe. Az Ajándék-koncert ezúttal igazi romantikus est lesz: Csajkovszkij-műsört játszunk. Az 1812 nyitány, amelybe a szerző ágyúlövéseket is komponált, szabad téren szólal meg igazán autentikusan, a Hegedűverseny és az V. szimfónia pedig kitűnően illeszkedik a csillagtetős Dóm tér nyáresti hangulatába.

S még kortárs darab is akad a kínálatban, hiszen nyár elején – immár sokadszorra – fellépnek Kalocsán, a Kékmadár Fesztiválon. „Általában templomi koncerteket szoktunk adni, ezúttal azonban nagyon komoly kortárszenei programot játszunk: Csontváry képei által ihletett, mai magyar zeneműveket tűzünk műsorra; a megszólaló hat kompozíció közül háromnak az ősbemutatója áprilisban volt.”

Jelenet Marco Tutino: A gyertyák csonkig égnek című operájából, amelynek fontos közreműködője a Szegedi Szimfonikus Zenekar

A Szegedi Szimfonikus Zenekar honlapja: www.symph-szeged.hu

A misszió és A profi a Kodály Kórusral

Harmadszor turnézott Morriconével a debreceni együttes

Százezer néző, tíz európai város és álló ováció mindenütt. Emlékezetes, tíz koncertből álló vendégszereplésen vett részt Ennio Morriconével az év elején a Kodály Kórus. Zürichben és Londonban is énekelhettek, ráadásul olyan közismert filmszlágerek feldolgozását adták elő, mint a Volt egyszer egy vadnyugat vagy a Jó, a Rossz és a Csúf. Kiss Csaba megbízott karnagy mesélt a turnéről, amelynek a tervek szerint folytatása is lesz, valamint a kórus nyári és őszi fellépéseiről.

Forrás: Kodály Filharmonia

Ennio Morricone

„A Kodály Kórus először 1999-ben találkozhatott Morriconével – emlékszik vissza Kiss Csaba – akkor Riminiben két koncerten adtuk elő a darabjait. S aztán tavaly februárban volt az első nagy turnénk az olasz zeneszerzővel, akkor hét városban énekelhettük a kompozícióit. A közös munka pedig olyan jól sikerült, hogy ebben az évben is a mi énekkarunkat kérték fel a vendégszereplésre.” A filmzenék világában szintén fegyelemre és abszolút biztos, tiszta intonációra van szükség – teszi hozzá – nagyon lényeges a pontos ritmika, ráadásul a rockos hangzást is precízen kell produkálni. „Ezeknek a koncerteknek a miliójé a különleges, hiszen hatalmas stáb munkájában veszünk részt, s tíz-tizenhét ezres közönség előtt énekelhettünk végig a turné során. Mindenütt nagy tetszést aratott a produkció, amely műsorában A profi, a Volt egyszer egy vadnyugat vagy A misszió részletei kaptak helyet, és álló ovációval zárultak az esték.”

A koncertkörút során tíz városban: Amszterdamban, Brüsszelben, Londonban, Prágában, Dublinban, Berlinben, Krakóban, Stuttgartban, Pozsonyban, valamint Zürichben léptek pódiumra. „Az összes helyszínen próbát tartottunk Morricone vezetésével, aki 87 éves létére végig alázattal és profin dolgozott. Jól, nagyon precízen, világosan tisztán, sallangmentesen vezényelt, semmilyen hatásadás nem volt jellemző rá. S a turné során többször kifejtette, mennyire elégedett a kórusunkkal. Az egyik kiváló kolléganő, Muzsi Andrea, aki roppant kényes szóló feladatot kapott, nagyon magasra írt, s pianissimóban előadandó részeket, szintén kivívta a maestro elégedettségét. Minden alkalommal megköszönte az előadását, s elmond-

ta, hogy ilyen kiváló szólistája még eddig nem volt...” S elképzelhető, hogy lesz folytatás, már tárgyalnak arról, hogy a jövő év elején nemcsak a kórus, hanem a debreceni zenekar is csatlakozik majd a turnéhoz.

Kiss Csaba beszélt emellett arról is, hogy az énekkart itthon milyen különleges feladatok várják a következő hónapokban. Augusztus közepén például Liszt Szent Erzsébet legendája című oratóriumában énekelnek a Pesti Vigadóban, Kocsár Balázs vezényletével. A következő szezon szintén szép koncerteket tartogat az együttes számára, hiszen a Zene világnapján, október 1-jén ismét budapesti fellépésük lesz, a Zeneakadémián Kodály-műveket adnak elő Erdei Péter dirigálásával. Emellett programjaik sorában megtalálni még Honegger Karácsonyi oratóriumát, valamint Mozart Requiemjét is.

Visszatekintve az elmúlt szezonra, amely során Kiss Csaba irányította az énekkart, rangos fellépésekről, világhírű partnerekről számolhat be. Hiszen nemcsak Ennio Morriconével koncerteztek, hanem nagyon dicsőően nyilatkozott az együttes teljesítményéről Sir Simon Rattle is, akivel a Művészetek Palotájában koncertezhettek. Ezen az előadáson a Berliini Filharmonikusok muzsikáltak, s a Kodály Kórus partnere volt még a MR Énekkara is. A magyar vendégdirigensek, Antal Mátyás, Németh Pál szintén elégedettek voltak velük, így tényleg elmondhatják: gazdag és igazán eredményes évadon vannak túl.

A Kodály Filharmonikusok és a Kodály Kórus honlapja:
www.kodalyfilharmonia.hu

Szükségből erény

– kicsi, de sokoldalú együttesé vált a Duna

Nagyon összetartó, minden nehézséggel megküzdő társulat a Duna Szimfonikus Zenekar. Tagjai közül sokan szinte diplomázásuk óta tagjai az együttesnek, így a II. hegedűszólamot vezető Csáky-Bogár Rita vagy a brácsásokat irányító Kovács Attila. A zenekar létszáma az évek során egyre csökkent, a feladatai azonban sokasodtak, s ma már ifjúsági koncerteken, operaelőadásokon, vidéki fellépéseken találkozhat velük a közönség. Nyáron Duna Koncerteket tartanak, s karmesterkurzusokon muzsikálnak. Az együttesben folyó munkáról a két szólamvezető beszélt.

Kovács Attila azt meséli, már az „ezüstlakodalmát” ünnepelheti a zenekarral, hiszen éppen huszonöt esztendővel ezelőtt lett a Duna Szimfonikus Zenekar tagja. Kicsit kanyargósan vezetett az útja, hiszen azt követően, hogy a brácsásként diplomázott, máris harsonázni kezdett a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián. Aztán visszatért a vonós hangszerhez, és a Rádiózenekar következett, majd jelentkezett az Operaház és a Duna Szimfonikusok próbajátékára is. Előbb a Dunánál zajlott a meghallgatás, de Kovács Attila már ekkor arra gondolt, ha sikerrel is jár a dalszínháznál, akkor attól kezdve csak az árokban muzsikálhat... Ezt nem tartotta életnek, hiszen ő mindig is a pódiumon szeretett és szeret játszani, így a Dunát választotta.

Csáky-Bogár Rita majd ugyanilyen hosszú ideje tagja az együttesnek, ő közvetlenül a diplomaszerezése után lett a Duna Szimfonikusok tagja. S bár más együttesekben is rendszeresen zenélt, a Dunához mindig hűséges maradt. Ebben az időben egyébként rengeteg fiatalot vettek fel az együtteshez, akik közül sokan azóta is a társulat tagjai. Olyannyira összetartó, családias a csapat, hogy számos házaspárt találni a muzsikások között, van például kürt-klarinét, cselló-brácsa, trombita-hegedű páros.

Negyedszázaddal ezelőtt még jelentősen nagyobb volt a létszám, az évek során azonban az egyre kisebbedő büdzsé miatt, egyre kevesebb lett a muzsikus is... „Otthonunk, a Duna Palota színpada elég kicsi, de így épp elférünk rajta, a kíséretőknek már nem nagyon jutna hely” – mondja Kovács Attila. „Szerencsére a zenekarunk nagyon rugalmas, s még ilyen kis létszámmal is el tudunk játszani komoly szimfonikus műsorokat. Ahhoz, hogy ugyanazt a hangzást produkáljuk, mint egy több főből álló együttes, más intenzitásra, erőteljesebb játékra van szükség. Ez nagyon biztos szólamtudást igényel, amit meg kell tanulnia min-

Csáky-Bogár Rita

Kovács Attila

denkinek, aki ehhez az együtteshez csatlakozik.”

S bár a fizetések alacsonyok, a kíséretők szintén kevés pénzt kapnak, mégis szívesen jönnek a Duna Zenekarhoz muzsikálni, mert szeretik a jó hangulatú, összetartó, kedves társaságot.

„A sok nehézség összekovácsolta a társulatot” – teszi hozzá Csáky-Bogár Rita – mindenki tudja, egymásra vagyunk utalva, s számíthatunk is a másokra.”

Szükség is van az összetartásra, hiszen az utóbbi években – hogy a zenekar működni tudjon –, nagyon sok felkérés kell elvállalniuk, miközben a tagok zöme tanít is. A Duna Szimfonikusoknak van saját ifjúsági és felnőtt sorozatuk, emellett a Filharmónia rendezte programokon is részt vesznek. Minden szezonban szerepel opera is a műsorban. A zenekaron belül több kamaraegyüttes is működik, például a szólamvezetők vonósnégyese, ami ugyancsak segít a színvonal emelésében. „Vidéken is egyre többet szerepelünk, ebben a szezonban bejártuk például Veszprém megyét. Nyáron szintén sok a munka, hiszen karmesterkurzusokon muzsikálunk, s minden hétfvégén Duna Koncerteken lép pódiumra a zenekar” – teszi hozzá Kovács Attila.

Csáky-Bogár Ritával egyetértenek abban, hogy nagyon jó, hogy ilyen régóta ismerik a társulatot, hiszen szólamvezetőként pontosan tisztában vannak azzal, melyik muzsikusnak mi az erőssége, kinek miben kell segíteni. A felkéréseknek köszönhetően pedig az együttes egyre sokoldalúbb, és a felkészüléshez igénybe veszik a 21. századi technikát is. Vezető karmesterük, Deák András ugyanis egy-egy új darabnál kottákat, youtube-linket küld a zenészeknek, hogy ezzel is megkönnyítse az otthoni felkészülésüket.

A Duna Szimfonikusok honlapja: www.dunaszimfonikusok.hu

Torokból szóló, rezes hangok

Fúvósokból lett énekesek a Honvéd Férfikarban

Egy harsonás és egy tubás tenor, valamint egy trombitás basszus. A Honvéd Férfikar különlegességét talán az is jelzi, hogy három olyan tagjuk akad, aki először fúvós diplomát szerzett, s a kórusmunka mellett időnként hangszeres muzsikusként is pódiumra lép. A rendhagyó pályájáról Németh Nándor, Peresztegi Attila és Tóth Péter mesélt.

Abban mindhárman egyetértenek, hogy énekléskor nagyon jó hasznát veszik a fúvósként megtanult légzésnek, akár csak a formálásnak, a különböző zenei technikáknak. Németh Nándor majd három évtizede tagja a Honvéd Férfikarnak, s azt meséli, amikor gyerekként zongorázni tanult, maga körül fúvósegélyben játszó fiúkat látott, akik koncerteztek, utazgattak, így ő is kedvet kapott ezekhez az instrumentumokhoz. „Kicsit későn kezdtem, 11-12 évesen – mondja – szerencsére azonban nagyon erős fúvósiskolába jártam, egy bentlakásos katonazenekari intézménybe, ahol reggeltől estig gyakoroltunk. A legjobb tanárok oktattak bennünket, és velük gyakran együtt is zenélhettünk. Áldom a sorsom azért az iskoláért, mert valóban muzsikálásra oktattak, és olyan tudást kaptam a legnagyobbaktól, amelyet mind a mai napig használok. A tantárgyak között volt a kamarazenélés, a kóruséneklés is, s amikor 16-17 évesen elkezdtem énekelni, kiderült, szép a hangom. Elvégeztem az iskolát 1982-ben, és katonazenész lettem. Néhány évig muzsikáltam egy együttesben, mint harsonás, mellette azonban folytattam a magánénektanulást is. Aztán, 29 évvel ezelőtt a Honvéd Férfikarnál kiírtak egy meghallgatást... Én azonban nem tudok egyszerre zenélni és énekelni is, így a kórust választottam. Néha azért a próbák után előveszem a harsonát, s fújok néhányat, de csak a magam kedvére.”

Peresztegi Attilát tubásként ismerhette meg az Honvéd Férfikar, hiszen először, egy jubileumi koncert közreműködőjeként, fúvós kamarazenekarral lépett pódiumra az együttesrel. Később énektanára, Keöncsh Boldizsár biztatására – két év tanulást követően – jelentkezett a kórusnál. Viszont a hangszeres játékról se mondott le, rendszeresen tubázik ma is az Operaház Zenekarában, valamint az Ewald Kvintettben, amelynek már egy évtizede a tagja. Mindezzel gyermekkori álma vált valóra, hiszen már akkor, a jövőt firtató kérdésre azt felelte, énekelni és tubázni szeretne. Hangszerét egyébként egy véletlennek köszönheti, azt mondja, talán nem volt tubás a fúvózenekarban, mert amikor 11 évesen jelentkezett a zeneiskolában, azt az instrumentumot nyomták a kezébe. De hamar megszerette, s tizenkilenc esztendőn keresztül játszott a Danubia Zenekarban. A Honvéd Férfikar tenor szólamában három éve énekel. „Számomra csodálatos élmény, hogy a Hunyadi Lászlóban délelőtt énekelhettem a színpadon, este pedig

Peresztegi Attila, Tóth Péter és Németh Nándor

lementem az árokba, és ugyanebben az Erkel-operában tubázhattam. Áldott időszak ez így a számomra.”

Tóth Péter sem tette le a hangszerét, bár mostanában kevesebbet trombitál. Azt mondja, elkoptak a zenekari meghívások, viszont kamarafelkérések és tanítás rendszeresen akad. „Kevesen gondolnak bele abba, hogy míg egy instrumentumhoz lehet venni nádat, alkatrészeket, az énekesnek azzal az egy, torkában lévő hangszerrel kell végigmuzsikálnia az életét. Ha valaki negyven évet szeretne eltölteni a pályán, vigyáznia kell rá” – teszi hozzá.

S azt meséli, tízévesen, szinte az utolsó pillanatban kezdett hangszeret tanulni, később, a főiskola alatt pedig kórusokban is kipróbálta magát. Amikor látta, mennyire ritka a mély hang – trombitásból sokkal gazdagabb a kínálat – az éneklésre fókuszált. A Kodály Kórus tagja volt évekig, a Honvédnál pedig négy esztendeje dolgozik.

Összegezve a beszélgetést, mindhárman úgy vélik, különleges és jó dolog férfikarban énekelni, már csak amiatt is, mert a Honvéd repertoárja az utóbbi időben nagyon sokszínűvé vált. A tennivaló is rengeteg, hiszen a megszokott koncertjeik mellett CD-felvételeket készítenek, fellépnek a Nemzeti Színházban, az Erkel Színházban és az Operában, az MTA-ban saját hangversenysorozatot indítottak. S most nyáron is énekelnek, olyan produkciókban vesznek részt, mint a Sába királynője vagy A trubadúr.

A Honvéd Együttes honlapja: www.honvedart.hu

Dee Dee gyökerei

A tizenkettedik Veszprémfest jazzkoncertkínálatának kiemelt produkciója a legkülönbözőbb jazzrajongók érdeklődésére tarthat számot, hiszen a háromszoros Grammy-díjas Dee Dee Bridgewater és az Irving Mayfield vezette New Orleans Jazz Orchestra a vokális jazz, a trombita, a big band és a tradicionális jazz híveinek is nagy örömet szerezhet. E különleges kollaborációról faggattuk otthonában a főszereplő művésznőt.

◆ Bércesi Barbara

Gramofon: Nem először látogat Magyarországra, legutóbb 2007-ben, a Művészetek Palotájában hallhattuk Malian Projectjét. Hogyan emlékszik vissza zenéjének fogadtatására?

Dee Dee Bridgewater: Csodálatosan fogadták a magyarok a zenémet, ez mindig így volt korábban is, amikor Magyarországon jártam. Bármilyen műsorral is szerepeltem ott, rengeteg szeretetet kaptam.

G.: Július 17-én a Dee Dee's Feathers című produkciót mutatja be Veszprémben, amely – ha jól értelmezem – bizonyos tekintetben hasonló a Red Earth-höz, a mali anyaghoz, mert a zene mindkét esetben a kulturális gyökereinek feltárására irányuló kutatásainak eredménye.

D. D. B.: A Dee Dee's Feathers nem ilyen indíttatásból született. Az Irvin Mayfielddel és a New Orleans Jazz Orchestrával közös munkám lenyomata. Eredetileg csak annyi volt a célunk, hogy saját használatra rögzítsük az együttműködésünk gyümölcsét, amelynek az volt az apropója, hogy áprilisban megnyitott a New Orleans Jazz Market, a város új jazzintézménye. (A felvételt megelőzően háromszor léptem fel a NOJO-val, Irvin Mayfielddel pedig két alkalommal kisebb felállásokkal dolgoztam.) Aztán amikor befejeztük a felvételt, úgy éreztük, olyan jól sikerült, hogy érdemes lenne lemezen megjelentetni.

G.: A Red Earth és a Dee Dee's Feathers olyan tekintetben mégis hasonlít, hogy a jazz afroamerikai eredetét igyekszik bemutatni. Ez a kultúra az Egyesült Államokban a mindennapi valóság része, míg olyan közép-kelet-európai országoknak, mint Magyarország, csak áttételes vele a viszonyunk. Ennek okán mennyiben készül máshogyan egy koncertre a mi régióinkban, mint odahaza?

D. D. B.: A felkészülés módja ugyanaz, csak a repertoárt válogatom meg másként. Ami magát a felkészülést illeti, minden esetben az a legfontosabb számomra, hogy a muzikusokkal, akikkel körülveszem magam, emberileg és a zene terén is jól megértsük egymást. A mali produkcióban a ritmusszekció jazz-zenészekből állt, hozzájuk csatlakoztak afrikai muzikusok, akik a nyugat-afrikai zene kiemelkedő képviselői. A Dee Dee's Feathers esetében New Orleans-i muzikusok szerepelnek a produkcióban, és meg kell mondanom, nagyon sokat tanulok tőlük a város kultúrájáról, történelméről. Egyébként ahogy mondja, valóban közelebb kerülök általuk az afrikai és az amerikai gyökereimhez is.

G.: A turné bizonyos állomásain multimédiás eszközökkel is megjelenítik New Orleans utcáit, ami felettebb izgalmas élményt nyújthat. Kár, hogy a veszprémi koncerten ezt nem fogják alkalmazni. Hogyan tudjuk elképzelni ezt a hozzáadott élményt?

D. D. B.: A multimédiás megjelenítésen még dolgozunk. A mai napig még a lemez sem jött ki, de azon vagyunk, hogy a turné kezdetére már közben lehessen fogni. A vetítés a turné későbbi állomásain lesz majd látható, de mi a színpadról a szövegek és a zene kifejező ereje által megpróbáljuk a New Orleans-i kultúra lehető legtöbb színárnyalatát bemutatni minden alkalommal.

Fotó: Greg Miles

Irvin Mayfield

G.: Mit jelent pontosan a Dee Dee's Feathers?

D. D. B.: Ez egy jelkép, amely a Mardi Gras ünnepre utal, és az indián törzsek hagyományát idézi meg, amely szorosan kötődik az ünnephez. A másik vonatkozása a címnek, hogy egy korábbi NOJO-koncerten egy tollakból készült legyezővel léptem színpadra, ami meghihlette Irvin Mayfieldet. Ő találta ki ennek nyomán a Dee Dee's Feathers, vagyis Dee Dee tollai címet. Maga a szám, amely ezt a címet viseli, egy afrikai rituálét jelenít meg. Kántálva sorolom fel a gyerekeim nevét és más fontos dolgokat az élet különböző területeiről. Az egész a szeretet kiadásáról és a mindnyájunkat összekötő megtartó erőkről szól.

G.: Mikor dolgozott először Irvin Mayfielddel?

D. D. B.: Négy évvel ezelőtt találkoztunk, és azóta minden évben legalább egyszer találtunk alkalmat a közös zenélésre. Tökéletesen egymásra találtunk vele és a NOJO zenészeivel, a segítségükkel rendkívüli módon elmélyült a viszonyom a New Orleans városával, amely már az első, 1983-as ott-tartózkodásom alkalmával mélyen hatott az érzéseimre, a szellememre és a lelkeimre.

G.: Előfordult valaha, hogy önnek és Irvinnek másfajta elképzelése alakult ki arról, hogyan kéne megformálni egy darabot, és ha igen, hogyan tudták meghozni a szükséges kompromisszumot?

D. D. B.: Sosem fordult elő ilyesmi. Irvin ezer szállal kötődik New Orleanshoz. Ott született, ott nevelkedett és tanult zenét, édesapját a Katrina hurrikán pusztítása során veszítette el. Eltökélt védelmezője az ottani kultúrának, hihetetlenül öntudatos fiatalember, aki művelődésszervezéssel, oktatással foglalkozik, neki köszönhető a New Orleans Jazz Market felállítása. Én annyit kértem tőle, hogy a Dee Dee's Feathers albumon minden szám kötődjön a városhoz. Ő válogatta a darabokat, köztük olyanokat is, amelyeket korábban nem ismertem, mindegyik szól hozzám. A lemez nyitószáma, a One Fine Thing volt az egyetlen saját választásom, amely egy másik New Orleans-i, Harry Connick Jr. szerzeménye. Mindketten örömmel fogadtuk a másik választásait, soha nem kerültünk vitába Irvinnel. Mindnyájukkal szeretetteljes érzés volt dolgozni, úgy éreztem, mintha egy nagy család lennénk.

G.: Érdekes, hogy pályája elején a Thad Jones–Mel Lewis Big Banddel kezdett énekelni, és a mostani produkcióban is nagyzenekar társul önhez. Felrémlenek önben a régi emlékek?

Forrás: Gramofon-archív

D. D. B.: Hát persze! Ráadásul nem a Thad Jones–Mel Lewis zenekar volt az első nagyzenekari együttműködésem; mielőtt New Yorkba költöztem, az Illinois-i egyetemi big bandjével énekeltem. Az énekesi pályámat nagyzenekari közegben alapoztam meg, imádom ezt a felállást. Ráadásul Irvin zenekara egészen sajátos: a dob és a bőgő középen egy emelvényen helyezkednek el, a többiek két oldalt félkörben állnak fel, így engem teljesen körbeölelnek a muzikusok. Nagyon szeretem ezt az elrendezést.

G.: Elgondolkodtató, hogy a százéves hagyománnyal rendelkező jazz-zenének csak 2012-ben lett az UNESCO által bejegyzett világnapja, ahogy az is töprengésre adhat okot, miért csak 2015-ben jött létre egy olyan intézmény, a New Orleans Jazz Market, amely – ahogy Irvin Mayfield fogalmazott „napi 24 órában és heti hét napban a jazz ügyével vagy annak előadásával foglalkozik abban a városban, ahol a jazz megszületett”. Ön mit gondol, miért kellett eddig várni?

D. D. B.: Ezt a kérdést én nem tudom megválaszolni, Irvin Mayfield többet tudna mondani róla, miért nem nyitott meg korábban egy ilyen intézmény. Nekem annyi a meglátásom, hogy egy effajta kezdeményezéshez kell valaki, aki azt megálmodja, aztán pedig minden lehetséges erőforrást mozgósít, hogy az álomból valóság válhasson. Irvinnek megvolt a víziója is és az eltökéltsége is ahhoz, hogy a Jazz Market megvalósuljon. Tőlem is kérdezték korábban, miért nem kezdtem előbb kutatni az afrikai gyökereim után, amelyből a Red Earth-lemez kisarjadt, amire azt feleltem, hogy ahhoz oda kellett utaznom Maliba, aminek akkor jött el az ideje, amikor eljött. Hozzáteszem, New Orleansban működik egyetemi jazz program, és ott van a Preservation Hall is, amely a tradicionális jazz előadótere. A Jazz Market célja ezzel szemben az volt, hogy mindenféle jazzirányzat szerepet kaphasson benne.

G.: Azt hallottam, hogy önnek kínai ősei is voltak! Elképzelhető, hogy valaha kísérletet tesz majd a kínai zene és a jazz ötvözésére, vagy ez nagyon vad gondolat?

D. D. B.: Nem hiszem, hogy vad gondolat, de még nem jutott eddig eszembe. Nagyon szeretem a kínai művészetet, a házamban sok kínai műtárgy van, amelyek közül többet Japánból hoztam, és később tudtam meg róluk, hogy Kínából származnak. Úgy látszik, működtek a megérzéseim. Kínában is jártam már többször, de ahhoz, hogy a zenében elmélyüljek, hosszabb időt kéne ott töltenem, jobban meg kéne ismerkednem az ottani emberekkel, kultúrával. Jelenleg még nem tartok itt, most még leköt az afrikai kultúra számomra releváns vonatkozásainak feldolgozása. A közeljövőben szeretnék egy bluesanyagot összeállítani, amely a Delta Citytól egészen Memphisig, az én szülőhelyemig tárná fel a blues eredetét. És mindenekelőtt még javában dolgozunk a New Orleans-projekten, amely még sok feladatot és sok örömet tartogat számomra. ■

További információ: www.veszpremfest.hu; www.deedeebridgewater.com

Fesztelen időtöltést kínál a 12. Veszprémfest

**Veszprém, a királynék városa ezen a nyáron is a zenék városává változik pár napra. Július 15-én kezdődik a tizenkettedik VeszprémFest, ami sok-sok különféle muzsikával tölti majd be a várfa-
lak és a barokk püspöki palota romantikus történelmi díszleteit, és – néhány ragyogó énekesnő
személyében – saját koronázatlan királynőit állítja színpadra. Meg persze a hercegeit.**

❖ Laczkó Krisztián

A nyitónap mindjárt erős férfias kezdést ígér a Nagyszínpadon, mégpedig **Roger Hodgson**nak, a Supertramp legendás énekesének köszönhetően. A zenekar és vele együtt a progresszív rock aranykorát idézi majd fel a művész és négytagú aktuális csapatának a koncertje, melyen a Crime of the Century album megjelenésének 40. évfordulója alkalmából számos örökzöld zendül fel. Olyan klasszikusokat hoznak el Hodgsonék, mint a School, a Hide in Your Shell, az If Everyone Was Listening és a halhatatlan Dreamer, de hallhatunk majd a dalszerző szóló albumáról is régi kedvenceket.

Július 16-án a minden halandó által ismert **Kool & the Gang**gel folytatódik a legendák sora, akiket fennállásuk négy évtizede alatt két Grammy-díj, huszonöt toplistás R&B sláger, kilenc top tízes pop sláger, harmincegy arany és platina album és hetvenmillió eladott lemez avatott állócsillaggá. Az 6 koncertjükön szintén elévülhetetlen dalokkal nosztalgizálhatunk, az R&B és a soul veszi át a főszerepet, disco és funky szól, szenvedélyes rézfúvós groove-ok ropogtatják a deszkákat. A partihangulatot olyan számok garantálják, mint a Cherish, a Jungle Boogie, a Summer Madness és az Open Sesame s persze a Celebration, juhúú!

S ha már királynékat ígértünk: július 17-én lép színpadra **Dee Dee Bridgewater**, a jazzéneklés egyik nagyasszonya, a New Orleans Jazz Market tiszteletbeli elnöke és az ENSZ Élelmészügyi és Mezőgazdasági Szervezetének jószolgálati nagykövete. Bridgewater a New Orleans Jazz Orchestrával és annak művészeti vezetőjével, Irvin Mayfield-del közös koncertje kétségtelenül a fesztivál egyik fénypontjának ígérkezik (melyről bővebben a 48–49. oldalon a Bridgewater-rel készült interjúban olvashatnak.)

A zárónapon, azaz július 18-án nagy várakozásokkal övezett premier kerül bemutatásra: **Emeli Sandé** világhírű brit R&B- és soulénekesnő, dalszerző először koncertezik hazánkban – a várható nagy érdeklődésre való tekintettel a legtöbb férőhelyet biztosító Veszprém Arénában. A 28 éves sztár napjaink minőségi popzenéjének egyik legünnepeltebb tehetsége. Our

Version of Events című lemeze 2012-ben az Egyesült Királyság legsikeresebb és legnagyobb példányszámban eladott debütáló albuma lett, amivel elnyerte a brit kritikusok díját, legújabb, David Guettával közösen készített száma pedig (What I Did for Love) jelenleg Európa-szerte a slágerlisták élén szerepel. Nem vitás, hogy Emeli is a veszprémi királynék sorába tartozik.

Idén a megszokottnál több helyszínen zajlanak majd a fesztivál programjai, a Nagyszínpad, a Rozé, Rizling és Jazz Napok, valamint a Kolostor mellett FestGarden és FestPressó is lesz, ugyancsak nívós zenei kínálatlaltal és izgalmas kollaborációkkal.

A FestGarden minden bizonnyal egyik legjobban várt fellépője **Mike Stern** és **Dider Lockwood** közös formációja lesz 16-án. Noha a két muzsikusk találkozása régóta tehető (legelőször még 1995-ben játszottak együtt), produkciójuk máig modern ihletésű, rendkívül friss szellemiségű anyag, mely ínyére lesz a haladó zenék kedvelőinek. Stern, aki napjaink egyik legelismertebb jazzgitárosa, Miles Davis mellől indulva alakította ki sajátos fúziós hangját, melyben a rock dinamikáját kifinomult jazzharmóniákkal és blueszal ötvözi. Ezzel egyesül a mégoly egyedül hangzású francia jazzhegedűművész Dider Lockwood játéka, akinek pályája átível szinte a teljes zenei horizonton a jazztól a klasszikus zenéig. Zseniálisak együtt.

Fotó: Silvia Mautner

Másnap valóságos jazzimprovizációs orgián vehetünk részt, melyet a jazzdobolás veteránja, a leginkább Keith Jarrett ikonikus triójából ismert **Jack DeJohnette** rendez kisebbfajta supergroupjával. DeJohnette társai Muhál Richard Abrams zongorista/zeneszerző, a basszista/csellista Larry Gray és a multiinstrumentalista (szaxofon, fuvola), zeneszerző Roscoe Mitchell lesznek. A csapat igazi chicagói nehézfűkből áll, akiknek vérprofi rögtönzésekkel teli előadása a legkomolyabb jazzhívőket is biztosan lehenyerli majd. A koncerten játszott expresszív, szenvedélyesen kavargó darabokat Chicago történelmi zenei szcénája ihlette, az experimentális és free jazz által meghatározott hatvanas évektől kezdődően, melynek kiteljesedése végigkísérte az öt művész sok évtizedes pályafutását. Nemrégiben megjelent **Made in Chicago** című lemezüket érdemes a koncert előtt párszor megpörgetni a lejátszónkban.

A következő estén különleges, huszonegyedik századi soult hallgathatunk a Zöld-foki-szigetekről, melyet **Carmen Souza** és **Theo Pascal** hoz majd el nekünk. Az énekesnő 2003 óta játszik együtt az öt felfedező és mentoráló basszistával, s azóta törekszik arra, hogy kreol anyanyelvén énekelve új jazz-világzenei hangzást teremtsen. Intim, akusztikus előadásban, az eredeti gyökerektől eltérő módon egyesíti a kortárs jazzt és az olyan afrikai és zöld-foki ritmusokat, mint a batuke, a morna, a funaná és a cola djon. Carmen korszerű értelmezésekkel és tartalommal tölti meg ezeket a hagyományos műfajokat. Egyszerű, megejtő tisztaságú stílusában vibrálóan elegyedik velük a jazz és a modern soul hangzásvilága, sőt néha kísérteties hasonlósággal idéződnék fel benne a legnagyobb jazzdívák regiszterei is, s ez önmagában is kellemes melegséggel tölti el a hallgatót.

A kiemelt programok mellett érdemes lesz ellátogatni a FestPressó fedőnevű klub-koncerttérre is, ott ugyanis két estén át tartó örömezene várja a közönséget. Július 17-én Svédországból érkezik a **Movits!** nevű csapat, ők az

Mike Stern

Foto: Max Grace

Äppelknyckarjazz, azaz Almatolvaj-jazz létrehozói (a stílust az almalopó nadrág után nevezték el, amit a harmincas-negyvenes években a svéd utcagyerekek viseltek). Címzavakban arról, mit is takar az elnevezés: hip-hopos, bulizós swing, energikus show, táncolós partihangulat.

Másnap este a román **Moonlight Breakfast** folytatja a bulit, az ő fiatalos urbánus muzsikájukban bohókásan kergetőzik az electro, a beat, a soul és nu-jazz, mindez vibráló „retroelektro” hangzással és szintén jazzes vokállal fokozza a kedélyeket.

A jazz és a bor örökérvényű és biztos sikerű házastás. Tavaly is rendkívül népszerű volt, így idén sem maradhat el a VeszprémFest kísérőrendezvénye, a Rozé, Rizling és Jazz Napok. Torok nem marad szárazon: a Balaton környéke kiváló borászatainak nedűit kóstolgathatja a közönség kézműves ételek mellett, naponta 3 koncerttel kísérve, melyeken a hazai jazzélet és a határos műfajok fiatal képviselői lépnek majd fel. A gasztro-zenei tobzódás július 10-től 19-ig zajlik majd. ■

Foto: Paul Natkin

Made In Chicago

A zene szabadsága

A 23 éves Várallyay Petra és triója sikert sikerre halmoz. Májusban a Marosvásárhelyen rendezett StudJazz nemzetközi jazzversenyen nekik ítelték a legjobb muzsikuskok díját, meghívásokat kaptak a CAFE Budapestre, a Müpa Jazz Showcase-ére és a Debreceni Jazznapokra. Petrát sokan az egyik leginkább figyelemre méltó ifjú jazzelőadónak tartják.

➔ Bércesi Barbara

A Várallyay családban a hét gyerek mindegyike zenél. Szüleik zongoráztak, énekeltek, a gyerekek közül hárman választották a zenélést professzionális létformának: Petra nővére, Katus a Jazzation a cappella énekegyüttes frontembere, öccse, Benedek pedig gitáros lesz. Petra négyévesen kezdett hegedülni, már ekkor beíratták zeneiskolába. Mellette a zongora is alapvető hangszere lett, mint minden Várallyaynak. Néhány évvel később már eldöntötte, hogy komolyan fog a zenével foglalkozni, ám nem csak a komolyzenével. Bátyja otthon jazz-zongorázott, ő volt számára az első inspiráció az improvizált zene irányából, de együtt több előadót is szívesen és sokat hallgattak, például Diana Krall lemezeit. Amíg Petra a hegedűt intézményes keretek közt és nem mindig csak örömet adó módon gyakorolta, addig a zongorázás maga volt a szabadság számára. A zeneiskola mellett normál általános iskolába, aztán hagyományos gimnáziumba járt. Komolyan megfordult a fejében, hogy Ausztriába megy zenét tanulni valamelyik felsőoktatási intézménybe, de mivel érettségi környékén már határozottan érezte a jazz vonzását, inkább adott magának egy évet, hogy a rögtönzött zenében lubickoljon, és

beiratkozott a Bartók konziba. Főtárgynak a jazz-zongorát, melléktárgynak a jazzéneklést választotta. Egészen eddig a pontig az volt az elképzelése, hogy a klasszikus hegedülés tölti majd ki az életét, amely mellett a zongorán tesz kiruccanásokat a jazz világába, de úgy tűnik, a jazz csábítása erősebbnek bizonyult.

Hangszerei közt nem állít fel fontossági sorrendet, de tény, hogy a hegedű mint a legkorábban kezébe vett hangszer egyfajta alapot jelent neki. Ugyanakkor más élményt adnak számára a vonóval kicsalt hangszínek és mást a zongora telt, gazdag harmóniái, sőt külön világ tárul fel számára, amikor a torkából előtörő hangokat úsztathat a harmóniák fölött; minden „instrumentumához” ragaszkodik. Amikor az egyik hangszerre több időt szán, nem sokkal később a másik kerül megint előtérbe. Hasonlóan szerteágazó a stílisis érdeklődése, ezért koncertjein nemcsak a vegytiszta jazz kap szerepet, de a rock, az avantgárd zene, a különféle népzene és klasszikus zene elemei is bekúsznak a kínálatba. Mindenekelőtt olyan zenékhez nyúl Petra, amelyek megszólaltatását hitelesnek, őszintének érzi, ezért előfordulhat, hogy egy-egy stílust vagy előadót hallgatni nagyon szeret, de a koncertműsorára nem tűznék ezeket a zenéket. Bármilyen eklektikus is a trió repertoárja, a muzsikuskok összeszokott előadásmódja és Petra egyéni megközelítése egészebe rendezi a változatos alapanyagot.

A Várallyay Petra Trió tagjai stabil partnerségben dolgoznak. Petra és Berta Zalán basszusgitáros a Lamantin Jazz-és Improvizációs Táborban találkozott, Szikora Balázs dobos pedig elsős koruktól a Bartók konziban volt Petra partnere zenekari gyakorlaton. Zeneileg és emberileg is teljesen egymásra vannak hangolódva. Nem csoda, hogy az említett StudJazz versenyen egyként ítelték nekik a legjobb zenész díjat.

Petra a zeneszerzést nem tanulta, a klasszikus művek gyakorlása során kalandozott el rendszeresen saját zenei fantáziavilágába, így születtek első darabjai. A jazz tanszakra már feladatként kapta a standardek kidolgozását, és persze egy jazzista kicsit eleve zeneszerző kell legyen. Eleinte szokatlanak érezte a transzkripció feladatokat, mert egyfajta „lenyúlásnak” érezte más előadók szólóit gyakorolni, de természetesen hasznosnak tartja pusztán pedagógiai céllal ismert előadók bőrébe bújni, és a frázisaikat, improvizációs építkezéseket gyakorolni. Mindazonáltal a legfontosabb célkitűzés számára a saját, őszinte hang megerősítése abban a folyamatban, amelyben mindhármasuk játéka folyamatosan változik, fejlődik. Azt tudja Petra, hogy mainstream jazzt nem nagyon fog játszani, mert nem érzi testhezállónak, viszont egyre jobban vonzza a modális zene és – talán meglepő módon – a szabadzene. Úgy véli, a konzervatóriumban számtalan hasznos dolgot tanulnak, amelyek egyfajta szabályszerűség követésére nevelik a hallgatókat, de szerinte közben ügyelniük kell rá, hogy megőrizzék magukban az ösztönösséget, amelyet például a free zene játéka szabadíthat fel bennük. Kifejezetten élvezte, hogy a Mediawave-en is ilyen zenét játszhatott Grenesó István Ifjúsági Szabadcsapatában.

A Várallyay Petra Trió következő fellépései:

június 4., 20 óra, Fészek Művészklub,

augusztus 8., 18 óra, Debreceni Jazznapok

A Várallyay Petra Trió Facebook-oldala: <https://www.facebook.com/pages/Petra-V%C3%A1rallyay-Trio/334158186787302?fref=ts>

„Summertime!”

Az idei nyár a hagyománytisztelő jegyében zajlik a legtöbb hazai jazzfesztivál esetében, sok közkedvelt előadó visszatérésének örülhetünk. A **13. LAMANTIN JAZZFESZTIVÁLT ÉS IMPROVIZÁCIÓS TÁBORT JÚNIUS 21–27.** között rendezik meg Szombathelyen, és a megszokott módon a tanári kar és a fiatal tehetségek koncertjei mellett a legkülönbözőbb stílusokat képviselő magyar és

David Friedmann

külföldi előadók műsorát hallhatjuk. Zenél a Sirius Legacy, a Binder Quartet, a Premecz-Gyárfás Trió, különleges vendégeket fogad a Szőke Nikoleta Quartet (David Friedmant) és a Bopcorn (Korb Attilát és Bert Boerent), de lesz teljesen nemzetközi csapat is (Bart Maris,

Simple One, Hodek Dávid, Tóth Viktor, Szandai Mátvás), egy teljes napot pedig a bluesnak szentelnek.

A **XI. LOUIS ARMSTRONG JAZZFESZTIVÁL JÚNIUS 26–28.** között megemlékezik róla, hogy 50 éve járt Magyarországon a fesztivál névadója, és szintén 50 éve működik a jazz tanszak. A Bánki-tó partján pénteken fellép a Benkó Dixieland Band Suba Attila és Lázár István énekesekkel, visszatér a Dan Nimmer Trio, akik Wycliffe Gordon harsánással bővílik el majd a közönséget. A 70 éves Dutch Swing College Band Scott

Hamilton szaxoonost fogadja, majd jam session zárja az estet. Másnap az ingyenes meglepetéskoncert után a Kőszegi All Stars Jazz Band valódi sztárparádét ígér, aztán a fesztivál visszatérő kedvence, Csík Gusztáv és triója muzsikál, a jam előtt pedig a Budapest Jazz Orchestra fogadja kedves ismerősét, a nagyszerű Ken Peplowskit klarinéton. Vasárnap a bánki evangélikus templomban a Sing'n Swing'n Sistas ad gospelkoncertet.

BALATONBOGLÁRon bor mellett jó jazzt hallgatni, főleg **július 15–19.** között, amikor napi két koncertet is élvezhet a nagyrémű a művelődési házban. Fellép Hajdu Klára Quartetje, a Babos Gyula-László Attila-Tátrai Tibor

Gitár Trió, Mózes Tamara és Nagy János duója Vincent Mascart-ral, az Oláh Szabolcs Quintet, a BalaTone Quartet, a Sárík Péter Trió Micheller Myrtillel, az Elek István Quartet, illetve a Modern Art Orchestra Sherry Williams énekesnővel.

Ugyanezt a hétvégét szelme ki a **24. GYULAI VÁR JAZZ FESZTIVÁL, JÚLIUS 18-**án a Hammond-óriás Joey DeFrancesco triója, az amerikai Joan Faulkner és Csík Gusztáv duója, a Tóth Viktor Arura Trió és végezetül a Gyulai Big Band szerez majd emlékezetes percek a festői környezetben felállított színpadon. Másnap a X. Vár Blues Fesztivál várja a műfaj rajongóit Maggie Bell & a Norman Beaker Blues Trió, Hobo és Bandája, a Mojo Workings és a Jack Cannon Blues Band koncertjeire.

Joey DeFrancesco

A **MŰVÉSZETEK VÖLGYE IDÉN JÚLIUS 24–AUGUSZTUS 2.** között telik meg egyebek közt jazzközeli produkciók előadóival, melyek közül többen visszatérő vendégei a fesztiválnak: zenél mások mellett Andrew J, a Bin-Jip, Boggie, Dresch Mihály, Harcsa Veronika és Gyémánt Bálint mindenféle felállásokban, a Jambalaya, a Jónás Vera Experiment, a Kéknyúl Hammond Band, a Modern Art Orchestra, a Random Trip, a Sárík Péter Trió és Snétberger Ferenc.

18. kiadásához érkezik a **SAMBOSI-TÖRLEY JAZZFESZTIVÁL AUGUSZTUST 6-**án. A Törley Gyűjtemény és Látogatóközpont két koncertnek ad helyet: 20 órától a Nagy János–Mózes Tamara Duó összeszokott két-zongorás formációja mutatja be legújabb kreatív törekvéseit, majd 21 órától az örményszármazású harmonikaművész, David Yengibarjan triója fest hangképeket.

A **44. DEBRECENI JAZZNAPOK**ra **augusztus 6–9.** között kerül sor a Nagyerdőben, a Békás-tó körül felállított három színpadon. A programkínálatból egyértelműen kitűnik a szervezők szándéka, hogy a hazai fiatal és a középgeneráció jeles képviselőinek legújabb produkcióit mutassa be, csütörtökön hat, pénteken és szombaton tizenkét-tizenkét csapat felvonultatásával, vasárnap pedig a szokott módon a Debrecen Dixieland Jazz Band és a Debrecen Big Band muzsikál a Fekete Familyt követően. Akik a cívisvárosba látogatnak, gazdag és sokszínű keresztmetszetét kapják a kortárs magyar jazztörténekeknek.

További információ: www3.lamantin.hu, www.jazzfesztival.hu, www.gyulaivarszinhez.hu, www.muveszetekvolgye.hu, www.sambosi.hu, www.debrecenijazznapok.hu

Újra vokalisták a Műpában

A Művészetek Palotája évtizedes hagyományt folytat azzal, hogy évadát rendre a tradicionális jazz-zenék képviselőivel nyitja. Augusztus 20-án **ÜNNEPI ÖRÖMZENÉ**vel vi- gadhatunk a Palota külső és belső tereiben. A P'Art Cafe teraszáról remekül szemlélhető nagyszínpadon 17 órától Suba Attila énekes és a SoulFool Band ad swinget, bluest és gospel vegyítő műsort a SoulFool kórusal kiegészülve, míg bent a Zászlóterben legendák adnak egymásnak és közönségüknek randevút: Gyárfás István gitáros triójában Berkes Balázs bőgőzik, és Kőszegi Imre dobol. Az Üvegte- remben egy másik generáció, a Pecek Lakatos Trió, azaz zongorán Adorján, bőgőn Krisztián, dobokon András ját- szik. A két benti hármashoz szabad szellemben, csak a jó zene szabályai által vezetve csatlakozik majd a négy szó- lista: Urbán Orsi énekes, Bukovinszki Balázs trombitás, Bacsó Kristóf tenorszaxofonos és Dennert Árpád altsaxo- fonos. A tűzijáték előtt és után is a Szalóky Béla vezette Police Big Band muzsikál ismét a kinti nagyszínpadon.

A **11. NEW ORLEANS SWING FESZTIVÁL** a Jaztta- vaszhoz hasonlóan vokalistákat állít a középpontba, még- hozzá csupa olyan előadót, akik saját produkcióval még

Náray Erika

nem szerepeltek a Műpában. A nyitó napon, augusztus 28-án olyan művész lép a Fesztivál Színház színpadára, akit színész- nőként talán még többen ismer- nek, mint énekesnőként. „Ma- gyar hangja: Náray Erika”, hang- zik a cím, hiszen a főszereplő hölgy saját maga által jegyzett magyar szövegekkel adja elő a standard jazzirodalom és határvi-

déke gyöngyszemeit. Csapá- tában a magyar jazz erősségei zenélnek, fúvós szólistái: Pecze Balázs, Dennert Ár- pád, Csejtey Ákos és – a feszt- ivál örökös házigazdája – Szalóky Béla.

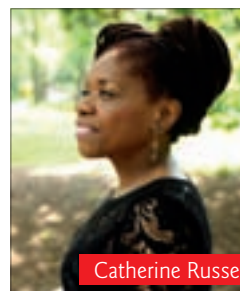
Másnap egy ritkán hallható produkció különleges kön- tösben érkezik a fesztiválra.

Szűcs Gabi és zenekara Swinging Amy műsora már soka- kat levett a lábukról, de természetesen a Műpában egy további csavar is lesz az augusztus 29-i estén. Gabihoz egy másik „Szűcs Gabi”, a világhírű bluesénekes, Little G Weevil társul néhány szám erejéig. A két vokalista egymást kiegészítő, különböző fűszerekben gazdag hangja a megidé- zett Amy Winehouse szellemiségéhez is kitűnően illeszke- dik. Természetesen Little G a gitárját sem hagyja otthon.

A fesztivál záró napján a már többször nagy sikerrel szerepelt kecskeméti Bohém Ragtime Jazz Band muzsikál, és hogy a vokális randevűk minden eset- ben létrejőjenek, az Itt és Ta- más vezette oktett egy Grammy- díjas dívát, az amerikai Catherine Russellt invitálja a színpadra. Az augusztus 30-i koncert főhősnője korán a jazz búvkörébe került, hiszen édesapja, Luis Russell a Louis Armstrong Orchestra mű-vészeti vezetője volt, de Catherine olyan popsztárok mel- lett is dolgozott, mint David Bowie, Cyndi Lauper, Paul Simon vagy a Steely Dan.

Szűcs Gabi

Catherine Russell

Gramofon-összeállítás

További információ: www.mupa.hu

Az Americana jazz különszáma

A Szegedi Egyetem amerikanisztikai folyóirata, az Americana jazzkülönszámot adott ki. Ez az első eset, hogy magyar folyóirat teljes különszámot jelentetett meg a témában, bár az ingyenesen, de csak online hozzáférhető tudományos folyóirat nyelve az angol (<http://americanajournal.hu/voll0jazz>). A szám szerkesztőinek, Federmayer Éva docensnek és Ziperovszky Kornélnak, lapunk munkatársának előszavából kiderül, hogy a jazztanulmányok a kulturális tanulmányok egyik legdinamikusabban fejlődő ága. Ennek a megközelítésnek az interdiszciplinaritás az egyik jellegzetessége, pl. a pszichoanalízis, a poszt-strukturális- mus, a gender és a poszt-koloniális tanulmányok eredményeit alkalmazza. A szám öt esszét közöl, amelyek döntő része a poszt- koloniális szempontrendszerre támaszkodik.

A szerkesztők joggal büszkéek arra, hogy az irányzat egyik alapítója, Krin Gabbard amerikai professzor eredeti kéziratot adott a magyar folyóiratnak. Gabbard a szerkesztője több alapvető szöveggyűjteménynek, melyeket saját könyveivel, például a jazzfilmekről szólóval együtt tankönyvként használnak. Idén fog megjelenni monográfiája Charles Mingusról. A mutat- ványfejezet Mingus és fehér harosnása, Jim Knepper ellentmondásos kapcsolatát elemzi.

Az amerikai jazzkultúra és a polgárjogi mozgalmak összefüggéseit veszi górcső alá Manuel Zabel német kutató, különös tekin- tettel az ötvenes és a hatvanas évekre, amikor megjelent a Jim Crow néven emlegetett faji megkülönböztetés fordítottja is. A korszak másik híressége, Dizzy Gillespie kulturális diplomáciai tevékenysége áll az olasz professor, Pierangelo Castagneto ta- nulmányának középpontjában.

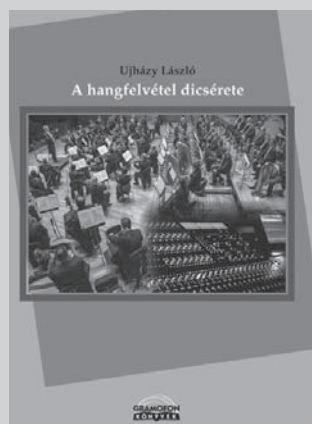
Ziperovszky Kornél a cikk illusztrációjaként felhasznált húszas évekbeli amerikai karikatúrából indul ki a „Melyik fog győzni – a jazz vagy a cigányzene, nehéz megjósolni” mottóval közölt tanulmányában. A jazz magyarországi megjelenése ugyanis azonnal kiváltotta a trianoni Magyarországon eleve teret vesztett cigányzenészek ellenállását, és az összecsapás heves- sége az amerikai napisajtó figyelmét sem kerülte el. A függetlenség olvasható esszé a Gramofonban is publikáló Pallai Péter tollából származik, és azt az égetően aktuális kérdést teszi fel, hogy miért nem tiszteletreméltó a jazz.

GRAMOFON KÖNYVEK

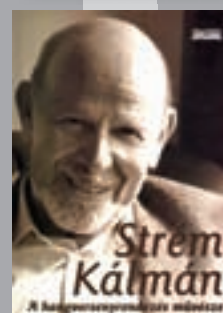
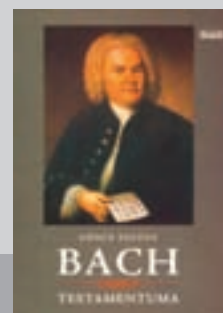
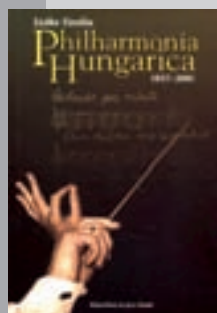
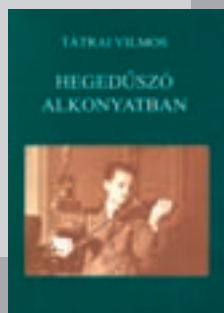
Gramofon

1996 óta a klasszikus zene
és a jazz szolgálatában!

2014-ben megjelent kiadványaink:

A Gramofon Könyvek sorozat korábbi kiadványai:

Kiadványainkról bővebb információ,
és rendelés

a www.gramofon.hu oldalon,
és az zene@gramofon.hu
e-mail címen!

GRAMOFON
KÖNYVEK

MÁRKUS TIBOR:
A JAZZ ELMÉLETE III.
 Savaria University Press
 Szombathely, 2015,
 164 oldal + CD melléklet

Teljessé vált a nagyszerű zongoraművész-zeneszerző, Márkus Tibor jazzelméleti könyvsorozata, amelynek kiadására a Márkus által vezetett Lamantin Improvizációs Tábornak is otthont adó Szombathely városa vállalkozott. A harmadik kötet (az előzőekhez hasonlóan) régi adósságokat törleszt a hazai szakirodalomban, emellett új utakat, lehetséges gondolkodási irányokat is kijelöl a jelen és a jövő jazzmuzsikusainak. A szerző utal arra, hogy a lehetőségek száma végtelen: a jazzelmélet kötelező részének megtanulása csupán fundamentuma az egyéni alkotói és előadói stílus kialakításának.

Márkus Tibor különlegesen változatos stílárís és műfaji környezetből vett példákkal illusztrálja az improvizáció sajátosságait, belső összefüggéseit. Könyvének lapjain éppúgy felbukkannak régi siratóénekek és verbunkos dallamok, mint indiai rága-motívumok vagy Mozart billentyűs versenyműveinek szabadon értelmezhető cadenzái. A jazztörténetet is a lehető legszélesebben értelmezi: a Joplin-ragtime-től a húszas-harmincas évek (divat)irányzatain, Coltrane és Davis utánozhatatlan magaslatain keresztül a fúziós áramlatokig és napjainkig. Több fejezetben foglalkozik a 20. századi klasszikus muzsika, az etnikus gyökerű zenék, a jazz és a rock szerteágazó kapcsolatrendszerével: világossá téve, hogy a mesterségesen felállított műfaji határoknak ma már semmi értelmük és jelentőségük. Márkus gyakorlatias szemléletét jelzi, hogy nem idegenkedik a transzkripciótól – vagyis a nagy mesterek rögtönzéseinek hangról hangra való leírásától és megtanulásától –, sőt növendékek számára kifejezetten ajánlja azt. David Liebmannal együtt vallja: „amíg nincs saját stílusod, játssz úgy, mint Sonny Rollins. Lehet, hogy nem lesz a sajátod, de jó lesz a time-od, a soundod, és később majd erre tudsz építeni.” A kötethez hasznos, informatív CD-melléklet társul, amely mp3-fájlok (zenei részleteket) és Word-dokumentumokat (YouTube-hivatkozásokat) egyaránt bőségesen tartalmaz.

RetkesA ttila

Márkus Tibor

EGY VALÓDI HANGSZERÜZLET.

Hatalmas kipróbálható és
összehasonlítható kínálat.

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest,
Kiss Iózsef utca 14.
Tel. (+36 1) 210 2790
Nyitva tartás:
h-p 9⁰⁰-17³⁰

Szolgálni azt a közösséget, amelyiknek a kenyerét eszem

Találkozás Pál István Szalonnával

Fotó: Bácsi Róbert László

Idén tízéves a Szalonna és bandája zenekar, amelynek prímását, Pál István Szalonnát – egyben az Magyar Állami Népi Együttes vezetőjét – márciusban Liszt-díjjal jutalmazták. Az ünnepre olyan albumot adott ki a formáció, amellyel a zenekarvezető tiszteleg egykori tanítómestere, Murzsa Gyula emléke előtt; egyben keresztmetszetét adja a nálunk viszonylag ismeretlen kárpátaljai népzeneének. A jubiláló bandáról, az Útravaló című lemezről és a népzene mai kulturális szerepéről is kérdeztük a névadó prímást.

◆ Bencsik Gyula

Gramofon: *Nehezen tudtunk időpontot egyeztetni. Délelőtt 10 órakor ülünk le beszélgetni, de neked már volt reggel egy gyerekkoncerted. Mióta ilyen zsúfolt az életed?*

Pál István Szalonna: Nagyjából tíz éve. Főállásom, a Magyar Állami Népi Együttes belföldi és külföldi turnéi mellett saját zenekarommal, a Szalonna és bandájával hetente háromszor műsort adunk a Hagyományok Házában és különböző helyszíneken, továbbá vannak reggeli és délutáni gyermek- és ifjúsági sorozataink is. Ma reggel például négy-öt iskolából verbuvált mintegy kétszáz gyereknek muzsikáltunk, utána kezdődött a gyerek-táncház. Olykor reggel nyolctól hajnali négyig tart a napom.

G.: *Jó, ha egy zenészt „agyonfoglalkoztatnak”? Jut idő elmélyülésre?*

Sz.: Az év első három hónapja a feltöltődéssel és a rákésződéssel telik.

G.: *Gratulálok a Liszt-díjhoz. Számítani lehetett egy ilyen rangos elismerésre?*

Sz.: Egyáltalán nem, bár néhány éve már fölterjesztettek rá, de akkor nem kaptam meg, és nem igazán foglalkoztattott, hogy lemaradtam róla. Természetesen örültem a mostani elismerésnek, de ha ezúttal sem kapom meg, ugyanazt csinálom tovább, mint eddig. Persze amikor bemondják, hogy Pál István Szalonna, Liszt-díjas prímás, az jelent egyfajta rangot. Az értékét külön növeli, hogy a népzenezők közül nagyon keveseknek van Liszt-díja, hiszen ezt a kitüntetést elsősorban a klasszikus zenészeknek szokták adni. Ugyanakkor eszembe jutottak édesapám szavai, amiket akkor mondott, amikor megkaptam a Népművészet Ifjú Mestere díjat: Látod, fiam, most már érdemes lenne megtanulnod hegedülni! Én díjazottként ugyanúgy tanítok, muzsikálok, mint eddig, és hazajárok Kárpátaljára a néptánc-mozgalmat élelni.

G.: *Útravaló című új lemezeddel emléket állítottál tanítómesterednek, Murzsa Gyula tiszaujlaki prímásnak. Milyen útravalót kaptál tőle?*

Sz.: Tizenegynéhány éves gyerekként kerültem Gyula bácsihoz. Apunak, aki egy kis faluból elindulva, lakodalmi zenészként lett a kijevei operaház karnagya – méghozzá úgy, hogy öreg cigányzenészektol tanulta a muzsikálás alapjait –, az volt az elképzelése, hogy a fülből való zenetanulás az igazán hatékony forma. Elvitt Gyula bácsihoz, akivel megbeszélte, hogy mennyi pénzt, hány kiló búzát, krumplit visz havonta neki cserébe az én tanításomért. Klasszikus zenei alapokkal már rendelkeztem a zeneiskolából, amire ráépült, hogy esténként Gyula bácsitól megtanultam egy két nótát. Gyula bácsi játszott étteremben kávéházi cigányzenét, és muzsikált a hagyományos táncalkalmakon is, szülőfalujában, Nagypaládon. Megtanított, hogyan kell tánc alá muzsikálni. Arra helyezte a hangsúlyt, hogy meg-

tanítsa, hogyan szolgáljam zenémmel egy életen át azt a közösséget, amelyiknek a kenyerét eszem. Máig érvényes életfilozófia.

G.: *A népzene-szeretők is aránylag keveset tudnak Kárpátalja autentikus muzsikájáról.*

Sz.: Nagyjából a Técsői Bandát ismerik, és azzal sokak számára be is zárult a régió népzeneje. A Magyar Állami Népi Együttessel fut a Megidézett Kárpátalja című előadásunk, amelyben magyar, cigány, román, ruszin, zsidó zenéket adunk elő Kárpátalja minden területéről. Emellett úgy éreztem: ha már kaptam Murzsa Gyula bácsitól egy életre szóló zenei útravalót, legutóbbi, Útravaló című lemezemet az ő tanítása emlékének szentelem. Egyébként a zeneakadémiai diplomamunkámat is az ő életútjáról, tanításáról írtam néhány éve.

„Gyula bácsi megtanított, hogyan kell tánc alá muzsikálni”

G.: *Megtanulhatók a lemezről a kárpátaljai népzene alapjai?*

Sz.: Ha valaki beszerzi a diplomamunkámat, ahol a lemezen szereplő dalok lekotázva, újrendezve, bevonózza szerepelnek, vagyis az összes technikai lépés látható sor-

ban leírva, majd meghallgatja a lemezt, akkor akár tanító-albumként is funkcionálhat az Útravaló. Másfelől próbáltam visszaadni a hallgatónak azt a személyes élményt, amiben nekem részem volt Gyula bácsi mellett. Annak idején felvettem szövegeket az öregtől, így az albumon szereplő zeneszámokat az ő szövege vezeti föl, majd ő kezd el hegedülni. Mi ezek után vesszük át a zenélést, amivel egyfajta folytonosságot próbálunk bemutatni. A lemez dokumentumértékű, hisz Gyula bácsi már vagy 13 éve elment közülünk, a hangja és a játéka viszont meghallgatható az albumon. Szerepel még a lemezen egy helybéli öreg juhász, Pisák András, akinek az énekét magam vettem föl ezelőtt húsz évvel. András bácsi sincs már köztünk vagy másfél évtizede.

G.: *Nem lehetett egyszerű a stúdiómunka.*

Sz.: Csak a dalok kiválasztása tartott négy-öt évig, de a következetes munka tetten érhető zenekarom eddigi pályafutásában is. Amikor a Szalonna és bandáját alapítottam, pontosan tudtam, mi lesz az első három lemezünkön. Az első lett az Örömgene című album, amelyen zenészbarátimmal, összesen harmincheten muzsikálunk. A második, a Népzene a Kárpát-medencéből megmutatja a zenekar sokszínűségét, a régió különböző tájegységeinek népzenejét. A harmadik, vagyis az Útravaló azt, hogy mit is hoztam otthonról.

G.: *Mitől egyedi a te játékd?*

Sz.: Ugyanazt a szatmári zenét játszom, mint más, csak másképpen. Ez a másképpen az, amit Murzsa Gyula bácsitól kaptam. A játékomban a legautentikusabb stílus és a kávéházi játékmód egyaránt jelen van és áthatja egymást,

Fotó: Bácsi Róbert László

mivel úgy vélem, mindkettő megtartó erővel bír. Fontos, hogy a stílusokat a helyükön kell kezelni, tehát például egy kalotaszegi dallamba nem tesz az ember egy szatmári kávéházi cifrát, mert nem való oda.

G.: Az elektronikus hangzásnak helye van a népzében?

Sz.: Ma már nem lehet és nem is kell megakadályozni, hogy az emberek feldolgozzák a népzénet. Aki ellenkezően

vélekedik, annak Bartók munkássága is értelmezhetetlen, hiszen ő népzénet ötözött klasszikus zenével. Akkor van értelme a zenék keveredésének, akkor nem válik giccsé az ilyen kísérlet, ha mindegyik zenei irányzatot, műfajt, stílust a helyén kezelik. Ha például a jazzmuzikusnak megtetszik egy népdal, amit feldolgozna a maga módján, feltétlenül érdeklődjön az iránt, milyen annak a népdalnak a szerkezete, mi a mondanivalója. Tisztelettel kell viszonyulni az elődök zenéihez, akkor felhasználhatók, hogy a ma embere kifejezhesse általuk a mostani gondolatait. Baj akkor van, ha az emberek népzéneket vélik a Quimby együttes Most múlik pontosan című számának Csík zenekar általi feldolgozását. Bár vannak benne mezősegi dallamfoszlányok, de az egy szerzett zene, nem népzene.

G.: Hol van a népzene, világzene helye a mai magyar kultúrában?

Sz.: Optimista vagyok, úgy érzékelem, napról napra bővül a tábor, egyre komolyabb szerephez jut a népzene és a néptánc az ország érzésvilágában. Fontos, hogy ez a szcéna folyamatosan kapjon simogatásokat a mindenkorhi hatalomgyakorlólktól, hogy jó, amit csináltak. Ugyanakkor a táncház-mozgalom nem fölülről irányítva született meg. Halmos Bélának, Sebő Ferinek nemigen volt hátszele negyven évvel ezelőtt. Ma nem tudsz az országban húsz kilométer távolságot úgy megtenni, hogy ne akadnál egy felnött, ifi vagy egy gyerek-néptáncegyüttesbe. ■

NEMZETKÖZI BARTÓK SZEMINÁRIUM ÉS FESZTIVÁL

2015. július 10-18.
Szombathely

Bartók - New Music

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

nka

www.filharmonia.hu

www.bartokfesztival.hu

Budapest Folk Fest a Fonó szervezésében

A Fonó 2010 óta minden évben megrendezi a folk fővárosi ünnepét, bemutattva a népzene és világzene legnevesebb hazai és határon túli képviselőit, valamint rangos külföldi művészeket. A folk nem csak hagyományörzés, múzeumi látnivaló: az egyik legéletképesebb, folyamatos fejlődésben, változásban lévő friss műfaj, amelyből megannyi más stílus is táplálkozik, folyamatosan gazdagítva egymást. A Fonó 2015. június 10–14. között immár hatodik alkalommal teremti meg a lehetőséget, hogy mindenki ízlése szerint választhasson a színes kínálatból. A Budapest Folk Fest idén világzenei folkszínpaddal tölti meg a Kárpát-medencei Borászok és Zenészek 10. Találkozóját, amely a Budatétényi Rozáriumban kerül megrendezésre.

Helyszínek: Fonó Budai Zeneház, A38 hajó, Kobuci kert, Hagyományok Háza, Nagytétényi kastély, Rozárium

Külföldi vendégek

Idén vendégünk lesz a világhírű, iráni származású, Berlinben élő ütős, Mohammad Reza Mortazavi, akit legutóbb Lajkó Félix februári Múpa-béli koncertjének vendégeként láthatott-hallhatott a hazai közönség.

Forrás: Fonó

A **Tara Fuki** (képünkön) két fiatal és elbűvölő észak-morvaországi csellistalány, Andrea Konstankiewicz-Nazir és Dorota Barová duója. A különleges hangszerelés különleges előadómóddal és lenyűgöző zenei érzékenységgel párosul. Jazz, világzene/népzene és klasszikus muzsika egyedülálló módon ötvöződik munkásságukban, aminek intenzitását csak növeli a rendkívül atmoszférikus koncertprodukció.

Itt lesz magával ragadó világzenei produkciójával a lengyel Muzykanci is. A legnagyobb világzenei fesztiválok felépő, számos díjat nyert együttes repertoárját a lengyel népzeneből éppúgy meríti, mint a zsidó, cigány és balkáni muzsikákból.

Hazai fellépők

Muzsikás > Romano Drom > Eszterlanc > Both Miklós > Buda Folk Band > Dresch Folk Quartet > Ferenczi György és a Rackajam > Söndörgő > Szokolay Dongó Balázs > Heveder > Lajkó Félix > Kerekes Band

Teljes program és bővebb információ: www.fono.hu

MEGJELENT!

Fokos Zenekar
Kiskoromtól nagykoromig

Góbé
Ez van!

Cimbaliband
Moldva

Korpás Éva
A pozsonyi sétatéren

Ifj. Fodor Sándor „Neti”
Szeged

Parasztünnep

A lemezek kaphatók a webbolt.fono.hu oldalon.

Elérhető a Deezer iTunes, Spotify, Vodafone Korlátlan zene digitális felületeken.

Fonó Budai Zeneház • 1116 Budapest, Sztregova u. 3. • Tel: 206-5300

A Magyar Rádió 6-os stúdiója – nyolcvan év a magyar zenekultúra szolgálatában

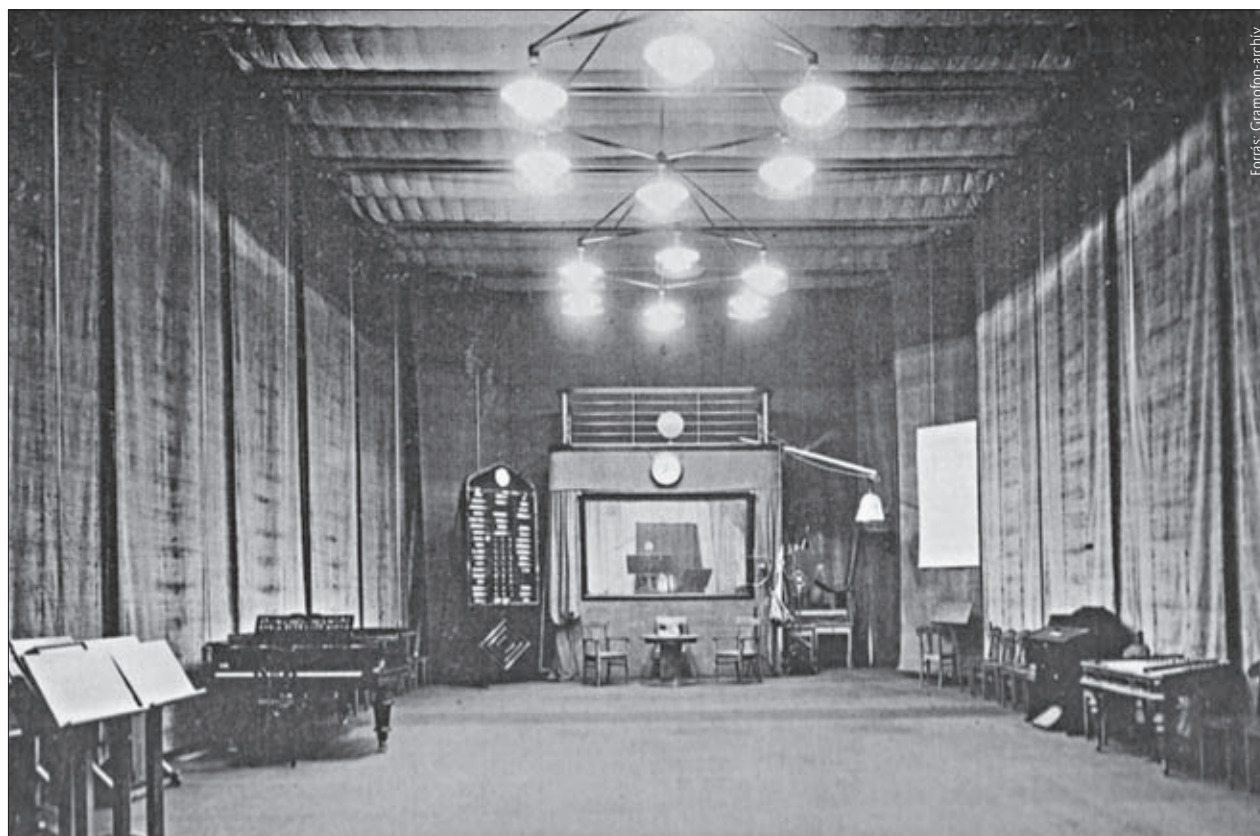
1935. május 14-én a sajtó nyilvánossága előtt mutatták be a Magyar Rádió új stúdióit a Bródy Sándor utcában, s közöttük a legjelentősebbet, a 6-os stúdiót. Az épület látszólag szerény: egyszerű téglafalak vasbeton tetővel, minden különösebb díszítés nélkül, ám ezzel együtt a magyar kultúra – és azon belül is a zenekultúra – egyik emblematikus szentélyévé vált, mely a hallgatóság létszámát tekintve immáron nyolcvan éve az ország legnagyobb hangversenyterme. Következő két írásunkban – megszakítva hangfelvétel-esztétikai sorozatunkat – a kerek évforduló kapcsán vázlatosan felidézzük a Hatos történetét.

❖ Ujházy László

Az előzmények

A Magyar Rádió (korabeli elnevezésével a Magyar Telefon Hírmondó és Rádió Rt.-nek) nem a 6-os az első zenei stúdiója, pontosabban zenei felvételekre is használható létesítménye, mert az 1928 őszén elkészült Bródy Sándor utcai Rádióépület már tartalmazott egy 1200 m²-es „nagy leadó termet”, a későbbi 1-es stúdiót. Ünnepestes megnyitóján a többi közt az Operaház zenekarának előadásában a Hunyadi László-nyitány, valamint a szerző előadásában Hubay Jenő IV. versenyművének Adagio tétele hangzott el. A nagy leadó akusztikai különlegessége – éppen a műfaji

sokszínűség érdekében – a változtatható akusztika volt. A stúdió hátsó fala ugyanis márvány burkolatot kapott, mely közismerten igen hatásos hangvisszaverő, közvetlenül eléje pedig összehúzható vastag függőnyt helyeztek. A függöny a márvány hangvisszaverő hatását szétnyitásának vagy összehúzásának mértéke szerint növelte, illetve csökkentette, így – az oldalfalakon és a mennyezeten alkalmazott egyéb hangelnyelő szövetek mozgatásával együtt – az akusztikai állapotok a próza és a zene igényei szerint változhattak. Ez abban az időben nemzetközi szinten is újdonság volt, olyannyira, hogy idelátogatva még neves külföldi akusztikusok is tanulmányozták. (Gondoljunk arra,

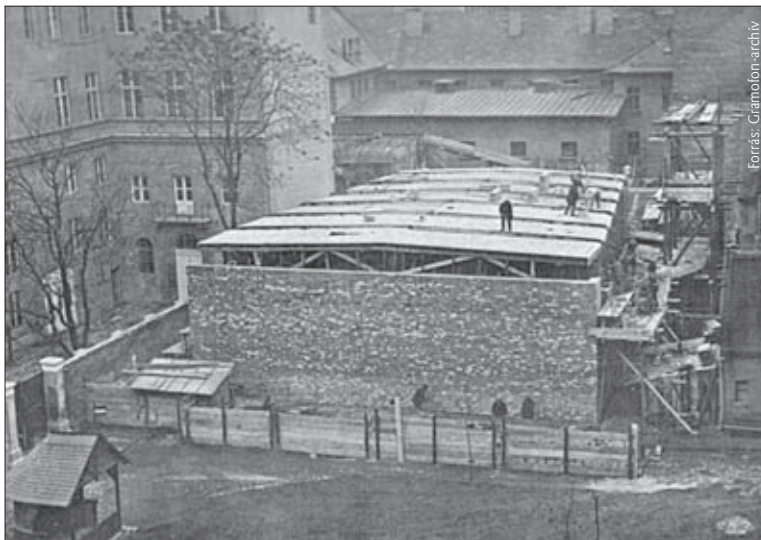

Forrás: Gramofon-archív

A nagy leadó terem a karmesteri fülkével (1928)

hogy sok évtized elteltével mekkora szenzációt jelentett a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermének változtatható akusztikája! Pedig ezzel a megoldással ott „csak” a különböző zenei műfajok akusztikai környezetét optimalizálják, míg a régi nagy stúdióban a zene és a próza igen csak eltérő igényei szerint kellett a paramétereket állítani.)

A másik különlegesség a stúdió karmesteri fülkéje volt, mely a korabeli leírások szerint a híres karnagynak, Sztojanovich Adriennek és Szóts Ernőnek, a rádió akkori igazgatójának volt köszönhető. Érdekes maga a történet: Szóts Ernő hivatali szobájában egész nap hallgatta a műsort, s amikor a stúdióból éppen kórushangversenyt közvetítettek, a hangos részeknél az adás elviselhetetlenül torz volt. Szóts Ernő a stúdióba lerohanva megpróbálta a művésznőt meggyőzni, hogy a *fortissimók* ne legyenek annyira hangosak – sikertelenül. Amikor azonban fülére helyeztette a fejhallgatót, melyből hallhatta a recsegő, torz hangokat, a művésznő azonnal megenyhült. Ez a kis epizód adta azt az ötletet, hogy a zenei stúdióban a karmester egy külön, akusztikailag szigetelt fülkében legyen, melyből egy többrétegű üvegablakon át tartja kapcsolatát az együttessel. A fülkében egy hangszóró segítségével már a kimenő műsort ellenőrzi, s olyan dinamikusintekre tereli, melyek még nem okoznak az adásban torzulást, emellett a közvetítés belső hangzásáryait is a hallgató fülével ítéli meg és állíthatja be muzsikusaival. Ebben az időben ugyanis még nem volt keverőasztal, az adások és felvételek többnyire egyetlen mikrofonnal készültek, melyek erősítői egy távolabbi központi helyiségben voltak elhelyezve, s a műsorok hangtechnikai szintbeállítására is ott történt. Elképzelhetjük, hogy egy zenei adásnál, távol a stúdiótól, milyen nehézkes lehetett e tevékenység, ráadásul többnyire mindenfajta zenei elkötelezettség nélkül végezték. Így a karmesteri fülkéjén a dinamika beállításánál korlátozottan már a

Épül a Hatos, az ország legnagyobb hangversenyterme

művészi szempontok is megjelenhettek. A karmesterfülkéjéje ötlete ma már megmosolyogni való, nem is tartott sokáig, (a második világháború utáni stúdiórekonstrukciók alkalmával bontották el őket, s helyébe technikai helyiség épült). A kérdés megnyugtató megoldása ugyanis csak a zenei rendező és a hangmérnök, valamint a keverőasztal által lehetséges, ám erre akkor még évekig várni kellett. A későbbi stúdióépítések nyomán a nagy stúdió veszített zenei jelentőségéből, az átalakítások több oldalról is „kihárpaktak” egykori térfogatából annyira, hogy általános zenei célokra már nem volt alkalmas, ám ezután egy jól használható és műszakilag kitűnően felszerelt hangjátékstúdióként szolgálta az irodalmi műsorokat mindaddig, amíg a korábbi „klasszikus Rádió” leépítésekor barbár és értelmetlen módon le nem szerelték. Napjainkban csupán 1-es számú utal egykori fénykorára.

Megépül a 6-os stúdió

Az 1931-es évek elején egy nemzetközi tanulmányút eredményeképpen döntött arról a Rádió vezetősége, hogy az új stúdiók építése elkerülhetetlen. Ezt részben a hamarosan beinduló második magyar műsor (Budapest II.) indítása, részben pedig az a felismerés indokolta, hogy az univerzális, változtatható akusztikájú stúdiók helyett célszerűbb, ha a stúdiók az egyes műfajok által igényelt fix akusztikai beállítással épülnek. 1932 nyarán az építkezések meg is indultak, s csakhamar – miután sikerült megvásárolni a szomszédos telkeket – több új stúdió mellett a hatos alapjait is lerakták.

A hatos építésztervezője München Aladár, akusztikai tervezője Békésy György volt, aki később a halláskutatásban elért eredményeiért kapta meg a Nobel-díjat. Postamérnök-ként a telefonátvitel kérdéseivel foglalkozott, s így került kapcsolatba a fül, az emberi hallásérzékelés vizsgálatával. Ám mert abban az időben a Rádió műszaki kérdései is a Postához tartoztak, ezért a stúdiók akusztikai tervezése is

Dohnányi Ernő, a Magyar Rádió akkor főzeneigazgatója

Békésy György, a stúdió Nobel-díjas tervezője

Békésy György és Dohnányi Ernő a hatos egyik akusztikai próbáján (1935)

Békésy feladata volt. E tevékenységét akkor értékelhetjük igazán, ha egy kicsit beleéljük magunkat a harmincas évek teremakusztikájába, hiszen akkor az még igen fiatal tudományág volt. Az első, akusztikai tervezéssel épült hangversenytermet 1900-ban avatták fel (Boston, Symphony Hall), de még bizonyos mértékben ez is a bécsi Musikvereinssaal mintájára épült, melynek kitűnő akusztikája csupán a véletlennek volt köszönhető. 1925-ben jött létre az elektromos hangfelvétel, s a korábbi – szinte teljes egészében csupán a megfelelő hangerősségre koncentrált – „tölcséres” szemlélet helyett lassan ki kellett alakulnia a stúdióbeli esztétikus hangzás ideáljának. Már egyre inkább nem csak az volt a szempont, hogy az előadó egyáltalán hallható legyen a lemez lejátszásakor, hanem emellett a hangszín, a dinamikai arányok, a hangok körvonala-zottsága tekintetében kialakuljon valamilyen esztétikum. Ám mert a mikrofon másképp „hall”, mint az emberi fül, ezért a stúdiók akusztikai tervezésekor – a hangversenytermektől eltérően – a mikrofon szempontjait is figyelembe kellett venni. Továbbá Békésy – a maga idejében úttörő módon – nem elégedett meg egy *átlagos utözengési idő* megteremtésével, hanem azzal is kísérletezett, hogy milyen eszközökkel lehetséges az utözengés *hangszínzetének* beállítása. Mai felfogásunk szerint a hatos nem nagy, ám az akusztikában nem a „kis stúdió, kis gond, nagy stúdió, nagy gond” elve érvényes, hanem inkább fordítva: egy viszonylag kis tér akusztikai kezelése is rendkívül összetett feladat. (Egy nagy teremben az elszíneződést okozó teremrezonanciák a zenei tartományban már annyira sűrűn helyezkednek el a frekvenciakálán, hogy nem zavaróak, ám egy kis helyiségben éppen a legfontosabb alaphangtartományban okozzák egyes frekvenciák aránytalan kiemelkedését. Minderről magunk is meggyőződhetünk, ha egy jó alaposan kicsempézett, kongó fürdőszobában skálázunk.)

Az új stúdiókban alkalmazott akusztikai burkolatokat illetően az ország akkori helyzetében szóba sem jöhetett külföldi anyagok beszerzése, ezért Békésy a korábbi, kisebb stúdiókban folytatott kísérletei nyomán alakította ki a hatosban alkalmazott anyagokat. Visszaemlékezéseiben erről így ír:

„Rendkívül hosszú és körülményes kísérletsorozatot kellett elvégeznünk ahhoz, hogy olyan anyagcsoportosítást találjunk,

amely a magas frekvenciákat a kívánt kisebb mértékben nyeli el, mint a mély frekvenciás hangokat. Sikerült egészen újfajta hangelnyelő anyagberendezést kidolgoznunk, amely lényegében megfelelő átitatással kellően merevvé tett ponyvával borított vattarétegből áll. Ezt a vatta-ponyva kombinációt megfelelő keretekre szerelve és tűz ellen is biztosítva a termék esztétikai kiképzésének megfelelően festhettük úgy, hogy a burkolat alig tért el észrevehetően a tapétázott faltól. A legapróbb részletekre is kiterjedő munkát minden esetben akkor fejeztük be, ha akusztikai méréseink eredménye és a zenei szakértők érzékelése teljesen azonos volt.”

Békésy idézett gondolatainak utolsó mondata különösen is megszívlelendő, hiszen napjainkban egy-egy hangversenyterem elkészülésekor gyakran még a kiterjedt akusztikai mérések sem történnek meg, a zenészek és a közönség véleményét tükröző szubjektív tesztek pedig rendre elmaradnak, vagy a gondosan előkészített tesztlapok egyszerűen eltűnnek.

Szakmai berkekben jól ismert a fénykép, amely az egyik ilyen vizsgálatot örökítette meg. A 6-os építészeti szempontból ekkor már elkészült, de az akusztikai burkolat elemei még ideiglenesek. Békésy és az akkori főzeneigazgató Dohnányi éppen hallgatja a pódiumon elhelyezkedő zenekar játékát. A kép közepén a mikrofont és az akusztikai mérőműszereket is felismerhetjük. Mai szemmel szokatlan, hogy a stúdióknak körben ablakai vannak, ám az akkori mikrofonok még nem voltak annyira érzékenyek a zajokra és a környezet is sokkal csendesebb lehetett, tehát a hatosba olykor még a Nap is besüthetett. A maga idejében egy szép, modern stúdió volt, s a képen különösen a fődém gerendázatának nemes vonalai ragadják meg a nézőt.

Az új stúdiók sajtóbemutatója 1935. május 14-én történt. Ma, amikor a rádiós és televíziós székházügyek évekig-évtizedekig vajúdnak, talán meglepőnek tűnik a régi gyorsaság. Ám ne feledjük: abban az időben az elcsatolt nemzet-részek felé szinte a rádió jelentette az egyetlen összekötő kapcsot, hiszen a műsorok az éterben nem a politika, hanem az elektromágneses hullámok terjedési törvényszerűségei szerint jutnak el a hallgatóhoz. Ez a tudat akkor egybekovácsolta mindazokat, akik e kérdésben valamit tehetek. (Ez a mentalitás egyébként még évtizedekig tartotta magát mindaddig, amíg a szakmai orientációt nem váltotta fel a pénz-orientáció.)

Elkészültét követően a 6-os belépett a rádióműsor szempontjából is fontos budapesti zenei helyszínnek sorába. Bár a Rádió kiterjedt közvetítővonal-hálózatot építettett ki többek között az Operaházból, a Városi Színházból és a Vígadóból, a zenekultúra terjesztését és megőrzését illetően ezek közül mégis a 6-os volt a legjelentősebb: a fejlődő adóhálózat révén élő koncertjei és felvételei hallgatók millióihoz juthattak el rendszeresen. Ám hamarosan kitört az újabb világháború, melynek pusztításai a rádióstúdiókat sem kímélték. Történeti visszatekintésünket következő számunkban itt folytatjuk. ■

GRAMOFON

ZENEKRITIKAI MŰHELY

PEASANT JEWELS – BARTÓK BÉLA MŰVEI
Sylvia Parker – zongora

Paraszti ékkövek. Ezen a címen jelent meg Sylvia Parker két CD-lemezből álló kiadványa, melyen Parker Bartók szülő zongorára írt népdalfeldolgozásait adja elő. A cím egyértelmű utalás Bartók 1931-es budapesti előadásának szövegére, amelyben a szerző többek közt a népdalfeldolgozás különböző típusairól is beszélt. Elsőként ennek legegyszerűbb módját ismertette, amikor a szerző a népdal eredeti alakjához csak kísérletet ad, ami az ő szavaival csupán „keret, amibe a földgölgöt: a parasztdallamot beléillesztjük, mint drágakövet a foglalatába.” Parker, az album címéhez híven, csak ezeket a foglalatba illesztett ékköveket vette lemezre. Az Op. 21-es Improvizációk és a Három rondó népi dallamokra azért maradt ki a válogatásból, mert szerinte ezek a művek a népzene feldolgozásnak már egy másik típusát képviselik. Bartók életművében azonban így is vagy két CD-re való ékkövet találunk. Melyek ezek? Parker szerint mindenekelőtt a Gyermekeknek négy füzet (1908–1910), amely meg is tölti az első lemezt. Idetartozik a Három csikmegyei népdal (1907), amely a második CD elején a hangzik el. Az ezt követő csoportba pedig az a néhány népdalfeldolgozás került, amely a Tizenégy bagatellben (1908), a Tíz könnyű zongoradarabban (1908), a

Vázlatokban (1908–1910), a Kezdők zongoramuzsikájában (1913, 1929) vagy a Mikrokosmosban (1926, 1932–39) kapott helyet. A következő blokk román népdal- és népzene-feldolgozásokból áll, idekerült a Kolindák két sorozata (1915), a Román népi táncok (1915) és a Sonatina (1915). Végül, kronologikus rendben haladva tovább, a lemez hátralévő részében három sorozat szerepel még: a Tizenöt magyar parasztdal (1914–18), a Paderewski albumban megjelent Három magyar népdal (1914–18, 1941) és végül a Negyvennégy duó néhány számának zongoraváltozatából összeállított Kis szvit (1936).

A felsorolásból jól látható, hogy Parker kiadványa komoly vállalkozás, de úgy tűnik, inkább instrukatív jellegű. Erre vall a művek kiválasztása, elrendezése, a kísérfüzetben megjelent rövid, de igen informatív ismertető szöveg, mindenképp pedig az, hogy a második lemez végén Parker néhány eredeti népzenei felvételt is közlétesz. Válogatásában a magyar és román vokális példák mellett hangszeres felvételek, hegedű és duda zene is szerepel. A példák közül három a Gyermekeknekben egy a Kis szvitben és az utolsó kettő a Sonatinában került feldolgozásra. Ez a tanító–nevelő szándék azonnal érthetővé válik, ha tudjuk, Parker a Vermont Egyetem professzora, ahol zongorát és zeneelméletet tanít. Nehéz megítélni, hányan kaphatják fel a fejüket az egyetem neve hallatán. A Bartók életét alaposabban ismerők valószínűleg igen. A zeneszerző ugyan csak egy alkalommal, 1941-ben járt itt, felesége és kisebb fia, Péter, azonban többször is ellátogatott a Vermont állambeli Riverton-ba, ahol a család magyar származású barátja, Illés Ágota (később Agatha Fassett) vendégei voltak. Fassett, Bartók amerikai évei címmel, könyvet is írt Bartók életének erről az időszakáról. Parker, aki Ágatha Fassett egykori birtokának közelében él, igazi lokálpatriótaként több írásában is foglalkozott Bartók és Vermont kapcsolatával. De

nem csak helytörténeti jellegű tanulmányok fűződnek a nevéhez. Bartók zenéjéről is készített már néhány elemző tanulmányt. A CD-ken szereplő felvételeire akár úgy is tekinthetünk, mint elméleti írásainak zenei illusztrációjára. Parker nem virtuóz játékos, előadása azonban lelkiismeretes és korrekt. Ugyanakkor meglepő, hogy a Gyermekeknek felvételéhez a Rozsnyai-féle közreadást használja (1909–11), amelyből csak Kodály Emma népdalfeldolgozásait hagyta ki. Való igaz, hogy Bartók részben kényszerűségből fogott hozzá a revidált kiadás előkészítéséhez (1946), azonban a revidált darabok jelentéktelennek tűnő változtatásai döbbenetes módon keltik új életre a korábbi műalakat.

Könnnyűnek tekintett műveket rendkívül nehéz jól előadni, mivel az áttekinthető textúra és az egyszerű dallam miatt a legapróbb hiba is azonnal szembetűnik. Főlényes technikai tudással ugyan leküzdhetők ezek a nehézségek, Bartók apró darbjaihoz azonban ez nem elég. Itt valami módon azonosulni kell azzal a kultúrával, amelyből ezek a miniatűrök születtek. Parkertől igen távol áll ez a világ, de elismerésre méltó az az igyekezet, hogy, talán mert Bartók immár Vermont hagyományának is részévé lett, igyekszik minél kevesebb akcentussal beszélni zenei nyelvét.

Büky Virág

Centaur
CRC 3401–02

JELMAGYARÁZAT A KRITIKAI ROVATHOZ

★★★★★

●●●●●

●●●●○

●●●○○

●●○○○

●○○○○

Remekmű

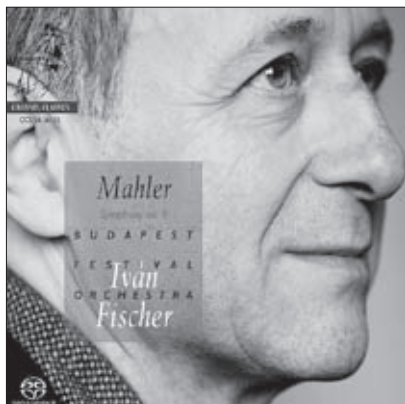
Kiváló

Jó

Átlagos

Elfogadható

Gyenge

MAHLER: IX. SZIMFÓNIA
Budapesti Fesztiválzenekar,
vezényel: Fischer Iván ●●●●○

Mahler utolsó teljes szimfóniájáról különösen sok kiváló felvétel létezik: Walter, Barbirolli, Karajan, Bernstein, Giulini, Abbado – és még sokan mások igen mélyre hatoltak benne. Így nem könnyű róla adekvátan újat mondani. Fischer Ivánnak sikerült – ahogy ez többek közt az V. szimfónia kivételes bejátszása után várható is volt. A magam részéről az első három tételt kiválónak tartom, a negyediket illetően némi bizonytalanság van bennem. Az I. tétel előadása különösen más, mint a megszokott. Nem uralja a fanyar hang, sokkal lágyabb, ugyanakkor nagyon differenciált. Fischer a kontrasztok helyett a kontinuitás érzékeltetését preferálja. A lírai megközelítés az I. tételben kimondottan drámai feszültséghez vezet: nem felszínesen, hanem lényegi módon, a struktúra szövedékének megragadásában. Sok egyéni hangsúlyozást, sosem észlelt megoldást hallunk. Bennem határozottan wagneri asszociációkat kelt, mintha a végzet-szimfóniával – a szívbeteg Mahler félt Kilencediket írni – Trisztán és Izolda hajóján haladnánk megállíthatatlanul. Talán a fúvósok erős, mégis wagneri módon az összképhez illeszkedő kiemelése is szerepet játszik ebben. Mahler merített a Trisztánból is – többek közt a II. felvonás elejének természeti hangjaira gondolok –, s ezt Fischer most meglepő intenzitással előhossa. A két középső tétel a felesleges hatáskeltésről való lemondás szép példája. Szokatlan aspektusok bomlanak ki, és persze nem kisebb a hatás. Mindezt a mű interpretációtörténetében elfoglalt hely is segíti. A zárótételben ezúttal talán az érzelmi folyamat lefelé szálló ágát láthatjuk. Úgy tűnik, e panaszos dal ezúttal nem csúcsponti, hanem elfogadó, alászálló ág részeként szerepel.

Zay Balázs

Channel Classics – Karsay és Társa
 CCS SA 36115

KELLER VONÓSNÉGYES:
CANTANTE TRANQUILLO ★★★★★

Cantante tranquillo – olvassuk a most is kissé peszsimista, de egyedi, megkülönböztető színvilágú borítón. A Keller Kvartett lemezét jelzi a cím. Bach, Beethoven és Kurtág köré csoportosították a műveket, egy Schnittke zongoraötös-tétel, egy Ligeti és Knaifel darab is szerepel a programban. De nem egyedül a szerzők sora a meglepő, hanem az, hogy a lemezen kizárólag lassú zenéket találunk, mi több, csak részleteket egy-egy darabból. Tekintjük-e egyfajta zenei salátástálnak, vagy jóval többet mond el a húsz év felvételeiből a Keller András és Manfred Eicher által összeválogatott lemez? A fuga művészetéből hallunk két contrapunctust: az elsőt és a befejezetlen utolsót; nagyon egyszerű, szinte eszközök nélküli előadásban. Nincs vibrato, nincs nagy dinamikai kilengés, csak a hihetetlen szépség. Kurtág György vonósnégyesre, trióra és két hegedűre írt rövid darabjai igen plasztikusak; ugyanez igaz a Bach-idézzettel és békebeli nosztalgiaiával bíró Schnittke-zongoraötös utolsó tételére. Csodálatos a három Beethoven-vonósnégyes lassútételének előadása, gyönyörű tónussal, de nem agyonvibrált hangokkal szólalnak meg a részletek. Az időtlenség jut először az ember eszébe. A beethoveni tisztaságot, egyszerűséget, a legmélyebb, titkolt érzéseket halljuk ki a Keller Kvartett interpretálásából; a 135-ös vonósnégyes variációs tételnek végén megszólaló magas hangok torokszorítóak. Kétségkívül merész vállalkozás volt ezt az oda-visszaútlásokkal teli programot kiadni, de hihetetlen energiák feszülnek a tételekben. Minden egyes darab tolmácsolása megragadó, mi több, megindító, éteri magasságba emelő. Többszörösen is megéri rászálni az időt a csodára, melyet a közreműködőktől és a művektől kapunk. Kivételes lemez született.

Lehotka Ildikó

ECM Records – Hangvető
 4811052

SCHUBERT: SZONÁTÁK (D. 894, D. 960)
ÉS MÁŠ ZONGORAMŰVEK
Schiff András – fortepiano ★★★★★

Schubert szonátái látszólag egyszerűek, igazából azonban egyáltalában nem azok: épp egyszerűségük és mélységük különös elegyénél fogva szinte mindennél bonyolultabbak. Teljességüket nem tárják fel egyszerre, csak egy arcukat, egy oldalukat – ami persze jó esetben differenciált, sokoldalú kép is lehet. A B-dúr szonáta kiváltképp túlnő a teljes megfoghatóság fokán. A Schubert-oeuvre megszerette Schiff Andrást. Szándékosan mondom így. S nem véletlenül tette, hanem odaadó kutatásra válaszként szívesen, mélyen nyílik meg előtte. A művész ezúttal 1820-as bécsi Brodmann-forte pianón játszik. Az igen jó állapotú hangszer rengeteg finomság megvalósítását teszi lehetővé. Schiff játékának érzékenysége mellett az elgondolt dallami és érzelmi ívek úgy érvényesülnek akadálytalanul, hogy a fortepiano jellegzetes hangja által nyújtott, a keletkezés korát, a szerző világát autentikusan megjelenítő kedves, tiszta kép is megmarad. Szinte hihetetlen, mennyire differenciált hangzást csal elő Schiff ebből a hangszerből. Ez a muzsikálásnak az a foka, amikor már nincs historikus vagy nem historikus, csak adekvát – és persze kellőképp személyes és egyedi. Nem a kell, hanem a lehet világa bontakozik ki. Megnyugtató ez, mivel a kell szintjén például a B-dúr szonátát szinte csak nem találni lehet. Gazdagon szórja ajándékait a pillanat egyedisége: bár idioszinkráziától teljesen mentes interpretációról van szó, igazi szabad játékot hallunk, melyben kötetlenül cseveg a szerző, a kotta, a hangszer, az előadó – és a hallgató is, hiszen az igazán élő előadás rögzítetten is az, és része a hallgató is. Nemcsak a fizikában aktív résztvevő a szemlélő, hanem a zenében is.

Zay Balázs

ECM Records – Hangvető
 4811572

**LISZT FERENC:
TRANSCENDENS ETÜDÖK**

Balog József – zongora ●●●●○

Liszt transcendens etüdjéi hihetetlen kihívást jelentenek a zongoristáknak; eseményszámba megy, ha valaki egyetlen koncerten eljátsza a 12 etüdjöt. Lemezfelvételeket viszont találunk bőségesen, a legújabb Balog Józsefé. Liszt eredetileg 48 etüdjöt tervezett írni – szokása szerint több változatban. A fiatalkori verziókat szó szerint eltüntette a piacról: egyedül a Härtel-kiadást ismerte el legitimnek. 1839-ben Grandes études című jelentek meg a Schumann szavaival élve „igazi vihar- és rettenet-etüdjök”, majd 1852-ben a szakma által kíváncsian várt változatok, melyek letisztultabbak, kevésbé virtuózok, néhányuk feliratot is kapott. Az etüdjök közt van rövid, bevezető zene, csodálatos szépségű, már-már chopini (Ricordanza); irodalmi vonatkozású mű (Mazeppa, Látomás), Beethoven Eroica-szimfóniájára utaló, azonos melléknevű. És csak az utolsó sorozatban szereplő etüd is van, amelynek kromatikusságát Henry Mancini jó érzéssel kölcsönözte. Lírai és vad darabok különös halmaza. Balog József játékában a lágyabb darabokat, szakaszokat érzi a hallgató meggyőzőnek, bár több pianót is elbírnak e részek, és talán több líraiságot, költői megoldást. A Ricordanza ködösséget jobban ki lehetett volna emelni, de nagyon szép az Esti harmóniák záró szakasza vagy a Hópelyhek nyitása. A „nagy”, virtuóz etüdjök közül a Wilde Jagd a legjobban megfogott, a Mazeppa szaggatott, óvatoskodó helyenként, nem hengerli le a hallgatót. Az Eroica oktávós szakasza a zárás előtt kissé iskolás. A vezető szólam nincs mindig kiemelve, több cezúra, lassítás-belemenés is lehetne az etüdjökben. Balog József technikailag igen jól megoldotta a feladatot – aki először hallja a 12 etüdjöt, annak felfedezés lesz a művész játéka.

Lehotka Ildikó

Hungaroton
HCD 32736

ORIENTALE LUMEN II

Szent Efrém Férfikar

●●●●●

A Szent Efrém Férfikar első Orientale lumen (Kelet világhossága) című CD-jének nagy sikere után szinte kötelező volt a folytatás. 2015-re egy újabb albumban kétlemeznyi válogatás jelent meg a budapesti Szent István Bazilikában adott hangversenyekből – bizonyára a rajongók örömeire. A keleti rítusú keresztény egyházi zene legavatottabb magyarországi képviselőjének tartott énekkar e korongokon rendkívül széles időbeli horizontot tár a hallgató elé – a 15. századtól napjainkig. Előadásukban ezúttal görög-bizánci himnuszok, moldáviai vallásos énekek, az orosz gyimeszvtvennij polifóniát képviselő darabok, bolgár és görög paraliturgikus kompozíciók, továbbá Bortnyanszkij, Csajkovszkij, Csesznokov, Grecsanyinov, Rahmanyinov, Leszja Dicsko, Golemovič Dimitrije művei, illetve Bubnó Márk és Philipp György feldolgozásai is megszólalnak. A főszereplő Szent Efrém kórus mellett – ahogyan azt az első lemezen is tapasztalhattuk – elsőrangú vendégelőadók segítenek a bizánci zene szépségének, misztériumának megsejtetésében. Különleges lelki-zenei élményt ad például Sebestyén Márta egy meghatóan bensőséges angyali üdvözlés elnéklésével. Valószínűtlenül sötét, misztikus hangzásával ragad meg a Moszkvai Pátriarkátus Ortodox Férfikara. A Barilli Nőikar és a Schola Cantorum Budapestiensis pedig éppen éteri szárnyalásával nyújt felejthetetlen élményt. Szabóki Tünde és Anatolij Fokanov művészi sokoldalúságukról tesznek tanúbizonyítást – immáron sokadszor. Ami mindegyik előadásban közös: a legnagyobb szakmai alázattal közelítenek a kompozíciókhoz, melyek üzenetét, hangulatát az e zenei világban kevésbé jártas hallgató is átérzi. Ilyen végtelen nyugalmat és bölcsességet árasztó dallamokat minél többször kellene hallgatnunk.

Kovács Ilona

BMC Records – MG Records
BMC CD 217

**THE HUNGARIAN CONNECTION
– BRAHMS MŰVEI**

Andreas Ottensamer – klarinét ●●●●●

Andreas Ottensamer a népmesék világát idézi meg lemezének borítóján: vállára vetett klarinétja végén mintha csak egy tarisznyát hordozna hamuba sült pogácsákkal, hogy éppen a világot meghódító újtárra induljon. A félig osztrák-félig magyar származású 26 éves művész már eddig is impozáns pályát futott be. Jelenleg a Berlini Filharmonikusok szólóklarínétosa, alapítója a svájci Bürgenstock Fesztiválnak, továbbá második lemeze jelenik meg a Deutsche Grammophonnál. Új lemezén nagyobb részt Brahms művei és átíratok hangoznak fel – olyanok, melyekben vitathatatlan a komponista magyar zene iránti vonzódása és a klarinét főszerepe. Hogy Brahms nemcsak egzotikumként vagy couleur locale-ként használta a magyar zene jellegzetességeit, hanem mélyen megérintette Magyarhon zenéje, arra a klarinét-kvintett, a hangszer repertoárjának egyik monumentális alkotása a legkésebb bizonyíték. Különösen a 2. tételben ragadható meg leginkább a bensőséges „magyar kapcsolat”, de az egész mű előadása rendkívül ihletett. A klarinéthoz elsőrangú vonós kvartett társul: Leonidas Kavakos, Antoine Tamestit, Christoph és Stephan Koncz, akik mindannyian anyanyelvi szinten beszélik Brahms nyelvét. Egészen rendkívüli élményt ad az eredetileg Borzó Miska által komponált magyar tánc Brahms-féle átíratának megszólaltatása is, hiszen a Hegedüverseny gyökereit halljuk ki e melódiákból. A lemezen további Brahms-átíratok mellett elhangzik még Weiner Leó Két tétel című kompozíciója, végül egy színes, erdélyi táncokból összeállított potpourri zárja a lemezt. A kvintett előadóhoz olykor cimbalom (Ökrös Oszkár), harmonika (Pedrag Tomic) és nagybőgő (Rácz Ödön) társul. Játékuk briliáns és lenyűgöző – a történelmi magyar zene legjobb cégérei.

Kovács Ilona

Deutsche Grammophon – Universal
4811409

STEFFANI: NIOBE, REGINA DI TEBE
Gauvin, Jaroussky, Forsythe, Immler, Boston Early Music Festival Orchestra ●●●●●

Mint annyi mindenkéi, úgy Agostino Steffani (1653–1728) újbóli felfedezését is nagyrészt Cecilia Bartolinak köszönhetjük. Mission című CD-jével (DECCA 2966072), sőt DVD-jével (DECCA 074 3604) ráirányította a figyelmet az európai zenetörténet e különleges alakjára, amelyet zenéje mellett diplomáciai, kémkedési és hittérítési „missziói” is izgalmassá tesznek. Ám Steffani zenéjében is „küldetést” teljesített: közvetített az itáliai bel canto, a német kontrapunkt és a franciásan ünnepélyes stílus között. Ő az egyik legfontosabb hiányzó láncszem, amely a seicento olasz operáját (Cavallit) a 18. század eleji „északi” szerzőkkel köti össze. A jelen kiadvány több mint három órányi tartalmát hallgatva zavartalan élvezettel merülhetünk el ebben, a korai s az érett barokk mezsgyéjén táncoló, kifogyhatatlan gazdagságú zenei világban. Az opera (Ovidius nyomán szövege) nehézkes cselekményével inkább ne is foglalkozunk – csak a recitativók mivességére, az áriák dallamvezetésének eredetiségére, a zenekari kíséret önálló jelentésére figyeljünk! A Bostoni Régizenei Fesztivál és a Brémai Rádió koprodukciójában készült felvétel semmiben sem hagy kívánnivalót maga után. Az előadás szupersztárja, a talán túl szépen is éneklő (számomra idegesítő hangú és lényű) Philippe Jaroussky mellett a legnagyobb élményt a szoprán Karina Gauvin és Amanda Forsythe, valamint a kontratenor Terry Wey okozzák. A kísérőfüzet külön erénye, hogy az olasz librettó angol és francia fordítása mellett azt a német verziót tartalmazza, melyet már az 1688-as müncheni ősbemutató közönsége is a kezébe kapott. Colin Timms informatív, de kissé száraz eszszéje után a lantos Paul O’Dette világítja be e ragyogó produkció létrejöttének filológiai útvesztőit.

Mesterházi Máté

Erato / Warner – Magneoton
 0825646343546 – 3 CD

GLUCK OPERAÁRIÁK
Daniel Behle, Armonia Atenea, George Petrou ●●●●○

Spriccelően eleven játékaival a Petrou vezette, korabeli hangszeres, görög együttes jól érzékelteti azt, amit Pietro Metastasio „elviselhetetlenül ósvandálnak” nevezett Christoph Willibald Gluck (1714–1787) zenéjében. Pedig a lemezen hallható áriák többsége a zeneszerző korai, olasz korszakából, az 1750 körüli évekből való, és kivétel nélkül metastasiánus szövegre íródott. Kísérőfüzetbeli tanulmányában a nálunk is jól ismert Nicholas Clapton a zenekedvelő monarchát, Nagy Frigvest idézi, aki maga is berzenkedett a (szinte mindig természeti hasonlaton alapuló) dacapo-áriáktól. „Egyebekben számomra képtelenségnek tűnik ugyanazt négyszer elismételni. A szereplők sem játszottak még soha ilyen szegényesen.” Talán nem véletlenül épp a porosz udvarban látott operaelőadások ösztönöztek egy bizonyos Francesco Algarotti grófit arra, hogy megírja a kor legalapvetőbb elméleti munkáját (Saggio sopra l’opera in musica; Velenice, 1755). A winckelmanni „nemes egyszerűség és csöndes nagyság” klasszicista szele fújdogál ebből az írásból, mint ahogy ez a szellő csapja meg Gluckot is, és persze olyan kortársait, mint Jommelli, Traetta. A felvétel szerkesztőinek nagy érdeme, hogy a három utolsó számot (Iphigénie en Aulide, 1774; Orphée et Euridice, 1774; La Rencontre imprévue, 1764) már Gluck francia reformkorszakából válogatták. A hallgató így közvetlenül is megtapasztalhatja e reform lényegét. Nem utolsó sorban pedig átérezheti, hogy Behle hangja mennyivel inkább alkalmas e kifejezéssel teli (francia) zenére, és hogy ezzel szemben a tenor hangfaj általában – az énekes minden virtuozitása ellenére is – miért oly kevésbé kegyeltje az olasz barokk bel canto stílusának.

Mesterházi Máté

Decca – Universal
 478 6758

MOZART: DON GIOVANNI
Kwiecien, Esposito, Gens, Byström, Royal Opera House, Nicola Luisotti ●●●○○

Mozart Don Giovanniája temérdek lemezfelvételt, rendezést ért meg – az operák operája alapmű, kihívás énekesnek, karmesternek, rendezőnek. A Royal Opera House előadásában remek énekeseket hallunk, de ehhez nem társul más többlet. Operák esetében a rendezés nem elhanyagolható, szinte mindenki új utat keres, törekedve az eredetiségre. Kasper Holten ugyan sok jó ötletet vonultat föl, de még több kevésbé értékelhető. Donna Anna önként lett Don Giovannié, Leporello és Don Giovanni érzelmeli megcserélődnek. Érthetetlen a színpadi zenészek fejedője, a Pezsgőáriát a Don statikusan, magát kitámasztva, szinte kétségbeesetten, haragosan éneklő, miközben vetítést látunk. A címszerepben Mariusz Kwiecien hódítja a szívet hangjával, megjelenésével, nagyon jó zenei megoldásokkal. Leporellót Alex Esposito jeleníti meg, felhajtogatott aljú cejgnadrágban, chaplini ruhában-kalapban. Masetto csak felül gombolt, elszabott zakója is filmekből ismerős. Számomra a legjobb a két női főszereplő: az elegáns megjelenésű Malin Byström fantasztikus Donna Anna, Véronique Gens Donna Elvira árnyalt személyiségének lényegét emeli ki. Mindkét énekesnő rámutat szerepének jellegzetességeire, csodálatos hangon, rendkívül kifejezően énekelnek, ezernyi finomsággal. A többi szólista is nagyszerű, a kórus frenetikus rövid megszólalásaikor. Nicola Luisi vezénylése miatt lassú, lagymatag tempókkal halad az opera. A nyitány nem pezseg, a hangszínek, szólamok kiemelése kevés, nem kidolgozott. A Kormányzó haláláról csak a színpadra vetített vér alapján értesülünk, nem érezzük a hideget a Kőszobor megjelenésekor. A fortepiano-csembaló continuo ketőssége is furcsa, a bevágott diszsonáns akkordok viszont figyelemfelhívóak.

Lehotka Ildikó

Opus Arte – Mevex
 0809478011453

ROSSINI: TELL VILMOS

Alaimo, Rebeka, Flórez, Forsythe, Michele Mariotti ●●●●○

A makk felső álmagat tekintetű Tell Vilmosát sokan történelmi figurának hiszik, a kiábrándító igazság azonban az, hogy a svájci szabadságharcos alakja az élénk népi képzelet szülötte. No meg a szárnyaló fantáziával megáldott irodalmároké, mindekelőtt Schilleré, aki örökbecsű drámát faragott a svájciak nagyszakállú ősapjának történetéből. Számos Schiller-dráma – mint a Don Carlos, az Ármány és szerelem, A haramiák vagy Az orléans-i szűz – igen sikeresen szerepelt az operaszínpadon. A Tell Vilmos azonban – bár a színdarab maga mestermunka – egy mégoly tehetséges dalköltő tollán, mint Rossini, is kissé nehézkes és körülményes marad. Cselekménye túlkomplikált, dramaturgiája döcögős. Igazolja ezt a több mint négyóránnyira nyújtott bel canto-maraton, melyhez egy bravúros nyitányt ragasztott a szerző, s a darabot terjedelmes áriákkal, cikornyás kettősökkel, terebélyes balettel és vastagon felrakott kórustablókkal fűszerezte – a francia nagyopera szellemében. A talján mester még utoljára beledagolt minden megszerzett tudást, amit a megelőző húsz évben magába szívott, hogy azután végleg visszavonuljon a daljátékok komponálásától. Graham Vick színrevitelében az előadás minden nehézségével szembetaláljuk magunkat: az ügyetlenül modernizáló díszletek és a hol a 19. század elejére, hol a múlt század húszas éveire utaló jelmezek erőltetetten próbálják szolgálni a bonyolódó cselekményt. A népes előadógárdát kiválóan összefogó Michele Mariotti karmester és a ragyogó énekesek visznek életet a produkcióba: Juan Diego Flórezt és Marina Rebekát legjobb formájukban halljuk, a címszerepet éneklő Nicola Alaimóban pedig egy nagy teherbírású, kvalitásos baritont ismerhetünk meg. *Balázs Miklós*

Decca – Universal
0743871 – 2 DVD

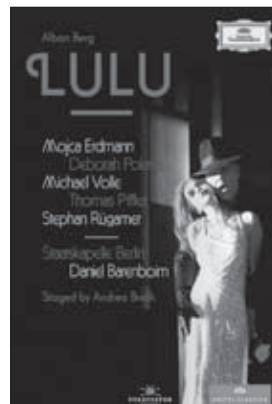

VERDI: A SZICÍLIAI VECSEERNYE

Haroutounian, Hymel, Volle, Schrott, Royal Opera House, Antonio Pappano ●●●●●

Giuseppe Verdi első Párizs számára és francia nyelven komponált nagyoperáját franciául is kell játszani (mint itt), és nem az olasz változatában (mint legutóbb Budapesten). Nem csak azért, mert dallamaira Verdit a francia nyelv lejtése inspirálta; és nem is csupán azért, mert az eredeti Eugène Scribe-féle szövegkönyv szellemdúsabb, kifinomultabb, mint a patetikus közhelyektől hemzsegó olasz változat. Hanem sokkal inkább azért, mert a francia nyelv emblematikus jelzi ennek az operának a megkülönböztetett helyét Verdi életművében. Viszonylagos ismeretlenségén túl A szicíliai vecsernye (1855) varázsát ugyanis köztes jellege adja meg. Az, hogy vissza lehet belőle tekinteni az előző csúcstra, a Traviatára – a negyedik felvonásvégi tableau kivégzési jelenete, a szicíliai hazafiak búcsújával, szinte érintésnyi közelben idézi élénk Violetta haldoklását. Ám ugyanakkor fölsejlenek innét már a másik franciául komponált nagy mű, a Don Carlos körvonalai is, ezúttal baszszus helyett baritonra fogalmazott, szeretetre vágyó despotával (Monfort), és bariton helyett baszszusra sötétített politikai fantasztával (Procida). És persze a szoprán és a tenor beteljesíthetetlen szerelmével, amely immár zeneileg is az Erzsébet-Carlos kettős nemes és tragikus poézisét előlegezi meg. A mű helyenkénti szögleteességét, szeretni-való szokatlanságait éppen az magyarázza, hogy Verdi számára a legfontosabb impulzust itt a párizsi Grand Opéra konkrét és átvitt értelmű tágasága adta. Stefan Herheim gondolatébresztő rendezése sem csupán a népek és a hősök végzetes determináltságát, feloldhatatlan ellentétét világítja meg, hanem – a „színház a színházban” technikájával – reflektál a mű kettős kulturális kötöttségére is. *Mesterházi Máté*

Opus Arte – Mevex
0825646164349 – 2 DVD

BERG: LULU

Erdmann, Polaski, Volle, Staatskapelle Berlin, Daniel Barenboim ●●●●○

Megosztja a közönséget a Lulu berlini verziója – mind a rendezést, mind a David Robert Coleman-féle átdolgozást illetően. Berg Lulu című háromfelvonásos operája befejezetlen maradt, a hangszerelelést, kiegészítést sem Schönberg, sem Webern nem vállalta. Végül 1976-ban Friedrich Cerha tette teljessé a Lulut; míg a 2012-es új verzió elhagyja a prológot (helyette Kierkegaard szavai hangzanak el) és a párizsi szint. A rendező, Andrea Breth kiüresedett embereket látta, akik szinte sosem néznek egymásra, az érzelmek kifejezése nem történik meg. Alig-mozdulatokat kapunk, lassított felvételt, ezért is szinte mellbevágó a III. felvonás rendkívül jól megformált és énekelt táncos-komikus jelenete. Ahogy a jelenetek statikusak, jelzésértékűek, úgy a színpadkép lehangoló (követve az opera hangulatát). Autóroncsokat látunk, vastraverzet, minimális a színvilág, kiüresedett világban vagyunk. A virágáruslányból lett férjvadász, Lulu megháromszorozva is jelen van. Látunk virágokat (a romlásait), vasrudat a szereplők kezében, akik a legfurcsább testhelyzetekben is énekelnek. A nézők visszafogott tapsából vagy nem tapsából, ásitásából ítélve nem nyerte meg mindenki tetszését az előadás. Hogy az egészen kivételes, Barenboim vezényelte mű vagy a rendezés az ok, nem tudom – gyanítom, mindkettő. Az előadók kiválóak, ha néha bizonytalansággal szólal is meg egy-két szakasz. Moja Erdmann magabiztos szólamtudású Luluja nem a végzet asszonya, sokkal inkább egy ártatlan tekintetű, kislányos bájú nő, mintsem olyan, akinek a nyomában a halál jár. Deborah Polaski hol félelmetes, hol szánnivaló. Nagyszerű színészi alakításokat látunk, érezhetően elfogadták a rendezői koncepciót: a zene és rendezés egyaránt elgondolkodtató. *Lehotka Ildikó*

Deutsche Grammophon – Universal
0044007349342

HÁBORÚ ÉS BÉKE 1614–1714
Le Concert des Nations, Hespèrion XXI,
La Capella Reial de Catalunya, Jordi Savall

Bár a borító éppen száz évet, az 1614 és 1714 közötti időszakot jelöli meg tárgyául, lényegében másfél évszázad történelmi eseményeiből és az azokhoz kapcsolódó zenei alkotásokból merít Jordi Savall legújabb könyv- és hanglezem-kötete. A középpontjában egy történelmi mértékkel mérve is szerfelett békétlen, vérgőzös évszázad, egy kibékíthetetlen viszályokkal, öldöklő ütközetekkel, pusztító háborúskodással terhelt időszak áll. Egy olyan kor, melyben a vitás kérdésekre adott válasz többnyire az erőszak volt, nemritkán olyanok között, akik szövetségeseik voltak, ám a hatalmi logika egymás ellenében sodorta sorsukat. Az újkor hajnalán Közép-Európában és a Balkánon az Oszmán Birodalom Bécs felé igyekvő agressziója formálta a térség arculatát. A Harmincéves háború, az addigi világ legpusztítóbb és legkiterjedtebb fegyveres konfliktusa azonban már a kontinens szinte valamennyi kisebb és nagyobb nemzetét érintette. Ezek árnyékában számos egyéb összeütközés színezi az összképet: az angliai osztályforradalom és a nyomában pusztító polgárháború, zsidó közösségek elleni pogromok, a törökök segítségére igyekvő tatár csapatok dúlása, a spanyol örökösödési háború, az ellenreformáció dűhe és így tovább. E háborúkat jellemzően nagy ceremóniákkal ékes, szertartásos békekötések zárják le. Ám ez a korszak a művészetek terén az elfonnyadó kései reneszánsz, a manierizmus, a bímbódzó, majd ezer virágot hozó, pompás barokk idősza is. Noha a két lemez gerincét jól ismert, kanonizált szerzők művei adják, mint Caldara, Biber, Lully, Charpentier és Händel, Savall ismét egy hallatlanul széles palettáról merít. Angliától Konstantinápolyig húzódik a hivatkozott zenei illusztrációk forrásvidéke.

Balázs Miklós

Alia Vox – Karsay és Társa
 AVSA 9908

R. STRAUSS: ALPESI SZIMFÓNIA
Bayerische Rundfunk, Franz Welser-Möst

A Bajor Rádió Szimfonikus Zenekara élére (1949-es megalakulása óta) általában évtizedenként került új vezető dirigens. Jelenlegi vezető karmestere, Mariss Jansons 2003 óta szerez újabb elismeréseket az együttesnek, amelyet a világ tíz legjobb zenekara között tartanak számon. Jansonsszal is készült Richard Strauss-felvételük – ezúttal pedig vendédirigenssel: Franz Welser-Möstell az Alpési szimfóniát 2010-ben, az Intermezzo négy szimfonikus közzenéjét pedig 2013-ben szólaltatták meg a Herkulesaalban. A felvétel hallgatója irigykedve gondol azokra, akik élőben élvezhették e mesteri előadásokat. Furcsa belegendolni: épp egy évszázada került először közönség elé az Alpési szimfónia; az a szimfonikus költemény, amelyről oly nagy elragadtatással írt a Strauss-biográfus Richard Specht. Lehet abban valami, hogy ha egy földrengés elpusztítaná az Alpok vidékét, e kompozíció hú képet adna róla... A maga korában rendkívülinek számító, 109 fős zenekar manapság is képes lenyűgözni a közönséget. A gyakorlatban megelhetjük R. Strauss rendkívüli hangszerelési ötleteit, amelyek beindítják a hallgatók fantáziáját – azokét is, akik nem ismerik a részletek programzenei címét. Külön csoda, ahogyan plasztikusan váltják egymást a képek, néha kontrasztosan, máskor szinte áttünésekkel. És ki-ki (korábbi zeneirodalom-ismerete birtokában) felfedezhet utalásokat, asszociációs lehetőségeket, amelyek által bennfentesnek érezheti magát. Máskor pedig elámulhat azokon a kevert hangszíneken, amelyek hosszú ideig felejthetetlennek bizonyulnak. Az Intermezzo négy részletét elsősorban a Strauss-operák kedvelői értékelik. Nem kis teljesítmény olyan mű részleteit élményt adóan megszólaltatni, amely nem számíthat széleskörű ismertségre.

Fittler Katalin

BR Klassik – Mevex
 900124

SOSZTAKOVICS: XIV. SZIMFÓNIA (OP. 135)
Gal James, Alexander Vinogradov, Liverpooli Filharmonikusok, Vaszilij Petrenko

A végzet, a halál a témája Sosztakovics utolsó előtti, XIV. szimfóniájának. A hangnem-megjelölés nélküli mű 11 költemény mentén gondolkodik a megfoghatatlan végzetről. Négy, viszonylag fiatalon meghalt művész, Lorca, Appolinaire, Küchelbecker és Rilke verseit öntötte zenébe – nem is akármilyenbe Sosztakovics. Nem véletlenül választva a témát; maga is rendkívüli (lét)bizonytalanságban élt, az első sikere után megbélyegezték, napjai félelemben teltek. Nálunk nem is nagyon játszották darabjait – mostanában kezdjük felfedezni a szerző életművét, egyedi stílusát. A szimfonikus dalciklusként nevezett (oratóriumnak tervezett) darab vonósokra és ütőhangszerekre készült 1969-ben, basszus- és szopránszólóval. Helyenként nagyon oroszos a zene, a szláv lelki világ pontos mását tárja elénk Sosztakovics. A rezignáltság, keserűség mellett az oly jellegzetes sosztakovicsi irónia is jelen van. Az 5. dal a halál gyilkos szatírja, benne a katonai menet idéző ritmikával. A csodálatos csellószólo a 4. tételben, a 9. dal fájdalommal teli, expresszív vonós kezdése, a záró dal unisono énekszólama is az elmúláshoz való viszonyulást mutatja. Gyönyörű hangszereszólokat hallunk, összefogott előadást (néha csekély pontatlanságokkal). Szépen megformált az 1. (VII. fokon záródó) és 10. tétel azonos, de utóbbinak magasabban megjelenő dallama, az ütőhangszerek váratlan dobbanása, a két bőgő intenzív jelenléte, a magas-mély hangtartományú tételek különbözősége. Vaszilij Petrenko nagyon jó felvételt irányított. Gal James szopránja meggyőző, de Alekszander Vinogradov előnye behozhatatlan; oroszul énekelnek (Sosztakovics engedélyezte az eredeti nyelvet is). Vinogradov zsigeri tudással vezet minket az úton.

Lehotka Ildikó

Naxos – Mevex
 8573132

SCHUMANN: HEGEDŰVERSENY, G-MOLL TRIÓ Isabelle Faust, Alexander Melnikov, Jean-Guihen Queyras, Freiburger Barockorchester, Pablo Heras-Casado ●●●●●

Egy rendkívül ígéretes Schumann-triptichon első kötete látott napvilágot a Harmonia Mundi gondozásában. A tervek szerint a három kiadványt fölvonulatú sorozat keretében adja közre a kiadó Robert Schumann három versenyművét és ugyancsak három zongorás trióját. A főszereplők a lemeztársaság legfoglalkoztatottabb hangszeres művészei: a jelen Hegedűverseny szólistája, Isabelle Faust; a későbbiekben megjelenő lemezeken Alexander Melnikov és Jean-Guihen Queyras lesznek a főszereplők. Elsőként tehát a Hegedűversenyt és az op. 110-es triót kaphatjuk kézhez, egy DVD-mellett ellátott kiadványon. A filmfelvétel a Hegedűversenynek egy berlini Philharmonie-ban elhangzott előadását tartalmazza, míg a CD-n ugyanez a stúdiófelvétele kapott helyett. A kíséret azonos: a Freiburgi Barokk Zenekart az ifjú spanyol pálcavirtuóz, Pablo Heras-Casado dirigálja. Első hallásra idegennek tűnhet egy régizene-együttes közreműködése egy Schumann-programban – még akkor is, ha a hangolás (A=440 Hz) a mai szokásokat tükrözi, azonban a bélhúrok és natúrrezek használata, valamint a barokkos intonáció és frazeálás, az erős zenei „retorika” a megszokottnál élesebb karakterekkel dolgozó, nyersebb, s kissé talán darabosabb artikulációval előadott produkciót kínál. A koncertfelvétel izgalmasabb, frissebb, játékosabb, összességében jobb előadást nyújt, mint a kissé steril és kevésbé ingergazdag stúdiómunka. A triónál már nincs esély ilyesfajta összehasonlításra, de talán szükség sem volna: három nagymester, három szenvedélyes és elkötelezett muzsikusi ül össze sokadszorra, hogy megcsillogtassa tudását és elővezesse a g-moll trió által ismert legjobb interpretációját. *Balázs Miklós*

Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMC 902197

MOZART: HEGEDŰVERSENYEK, SINFONIA CONCERTANTE Vilde Frang, Maxim Rysanov, Arcangelo, Jonathan Cohen ●●●●○

Vilde Frang kedves jelenség a fiatal hegedűsök közt. Mozart-lemezén az I. és V. Hegedűverseny, valamint a Sinfonia concertante szerepel. A Jonathan Cohen vezette Arcangelo kísérete a historikus és hagyományos stílusok összefolyását mutatja. Érdekes, hogy sokszor a háttér lágyan folyamatos, míg az előtér élesebb, szaggatottabb. Frang fiatalosan, szabadon hegedül: hol vidáman fickándozik, hol hagyományosabb vonalvezetést követ. Érdekes érzékelni, hogy nem a hegedűs vezet, s nem is markáns, meghatározó karmester fog össze mindent, mint jellemzően a régebbi időkben. Frang a zenekar nyújtotta kereten belül mozog kötetlenül. Gyakorta halkít, vékonyít; ebben hasonlóan jár el Kremerhez, ám őt a saját együttese ebben odaadón követte. Az I. hegedűverseny csúcspontja a III. tétel, ahol Frang vidám energikussága lebilincselő. Az V. Hegedűverseny nyitótételében furcsállom a bizonytalan belépést, bár fogalmilag szép a crescendo – szemben sokak durva belépésével. A zenekar a törökös részben érthetetlen módon bizony eléggé szürke. A Sinfonia concertante is mutatja, hogy Frang fiatalos lazasága ellenére is mindig megmarad a dallamívek igényelte formák között. A darab igazi lágyasága és nagysága azonban kicsit háttérbe szorul. Kiváló partnere a szép hangon, s nála egyenletesebben, kiszámítottabban játszó Maxim Rysanov. Sok a spontaneitás, de ez nagyon jó, mert az egész sosem megy el túl megszűrtől, ami a zene belső összefüggései alapján még megengedhető. Nem örkérvényű olvasatok, de kedvesek, jók. S tegyük hozzá, a lazaság, a játékoság bizony nem állt távol magától a zeneszerzőtől sem, aki alighanem maga sem csak komoly-ságot mutatott játék közben. *Zay Balázs*

Warner Classics – Magneoton
0825646276776

TIMELESS – BRAHMS ÉS BRUCH MŰVEI David Garrett, Izraeli Filharmonikus Zenekar, Zubin Mehta ●●●●○

Aligha téveszthet meg bárkit a cím: az időtlenség és a végtelenség több aspektusból is felmerülhet e korong hallgatóiban. David Garrett, akinek népszerűsége vetekszik a könnyűzenei sztárokéval, kalandos pályát mondhat magáénak, amelynek azonban állandó velejárója a perfekció. Korai pályakezdés, komoly tanulmányok, mérhetetlen mennyiségű gyakorlás – mindez még háttér-információként sem szerepel olyan adatok szomszédságában, mint hogy két évig őt jegyezte a Guinness Rekordok Könyve a leggyorsabb hegedűsnek, vagy hogy ő alakította Paganini-t Az ördög hegedűse című filmben. Garrett – aki a legnagyobb népszerűségnek talán crossover muzsikusként örvend – legújabb albumát a romantikus versenymű-irodalom két remekének szentelte, az általa nagyra becsült Zubin Mehta irányításával. A zenei élet „fenegyereke” érezhető odaadással közeledik az évszázadok során oly sokszor vizsgázott kompozíciókhoz, s ha célja a szépség hangzó megjelenítése volt, sikerült azt száz százalékosan elérnie. A sztár-allűröktől nem mentes fotók mellett sztár-albumot sejtet a kísérőszöveg is, amely a szólistával készült interjú tartalmaz. Garrett hegedűhangja kétségkívül ellenállhatatlan, s persze az sem elhanyagolható körülmény, hogy 2010 óta ismét Stradivari-hegedűn játszik – ezúttal azon a hangszeren, amely Adolf Busché volt. A felvétel kiválóan alkalmas arra, hogy megszólítsa azokat, akik számára a zenehallgatás korántsem a zeneirodalom történeti értékeire irányul. Garrett ily módon sokakat ráébreszthet arra, hogy az úgynevezett komolyzene korántsem csupán kiváltságosok kis csoportjának jellemezhető élmény. A dinamikai arányok arról tanúskodnak, hogy a felvétel készítői sem tudták kivonni magukat a sztár-szólista hatása alól. *Fittler Katalin*

Decca – Universal
4811031

MENAHEM PRESSLER 90. SZÜLETÉSNAPI KONCERT

Menahem Pressler, Quatuor Ebène stb.

★★★★★

2013. november 7. emlékezetes dátum mindazoknak, akik Párizsban, a Pleyel-teremben szem- és fültanúi lehettek Menahem Pressler 90. születésnap koncertjének. Hála a CD-korongot és DVD-t tartalmazó albumnak, táboruk jelentékeny növekedése várható. Ezúttal a látnivaló ad teljes képet a koncertről, míg a CD a két zongoraötöst tartalmazza. A láttatás igazi művészei, akik a DVD látványvilágáról gondoskodtak; a gyors váltások hasonlóképp élvezetesebbek, mint amikor belefeledkezhetünk egy-egy közelképbe. A kamaramuzsika dicsérete – ezt a funkciót is betölti a hangverseny, amelyen a legendás Beaux Arts Trio életre hívója a Quatuor Ebène-nél, a tenor Christoph Prégardien-nel, valamint Schubert Pisztrángötösében a vonósnégyes tagjain túl Benjamin Berliozsal muzsikál. Pressler hét évtizedes szülő- és kamarazenei karrier után még most is olyasfajta intenzitással lép meg hallgatóit, ami „átjön” a felvételen, s megannyi újrhallgatás alkalommal sem veszít hatásából. Pressler szinte „galvanizálja” muzsikustársait – társaságában elképzelhetetlenek a karakter nélküli, jelentéktelen hangok. A látvány képernyőhöz szögezi az érdeklődőt – de hasonló eredményt ér el. látvány nélkül, az audio-felvétel is. Dvořák és Schubert kvintettje között a Winterreise négy dalát halljuk, hasonlóképp átgondolt-kiérlelt tolmácsolásban. Szép gesztusként a vonósnégyes – egykori versenygyőzelmére utalva – Debussy Vonósnégyesének lassútételét szánta nyilvános ajándéknak Presslernek, aki Chopin cisz-moll noktürnjének varázsos világával tette teljessé az est érzelmi és színkálját. Ritka az olyan reprezentatív esemény, amelynek teljes műsora meghitt közelségbe képes kerülni mindenkor hallgatóságával.

Fittler Katalin

Erato/Warner – Magneoton
462596 4 9

FRICSAY 100 – RITKA FELVÉTELEK

●●●●○

A borítón ugyanaz a kép szerepel, amely a dirigens születésének centenáriuma megjelent, Karczag Márton és Ókovács Szilveszter által összeállított könyvén is. A könyvből megszerzett tudás a hangképek segítségével válhat élményanyag-gá. E felvételeket korántsem ritkaságuk okán szeretjük, hanem kétségtelen zenei értékeikért. Akkor is, ha összehasonlíthatatlanul szerényebb a Deutsche Grammophon centenáriumi kínálatánál. A dirigens munkásságának ismeretében tűnnek igazán indokoltak a kiválasztott szemelvények – azonban a Mozart-muzsikák között aligha otthonos Gottfried von Einem operájának részlete, s kevésbé szerencsés két tenorista egymásutánja (a Carmen Virágáriája és Verdi Requiemjének részlete). Érdekes idegen nyelveken hallgatni Bartók és Kodály muzsikáját, amely azért Fricsaynak köszönhetően külföldi előadók tolmácsolásában is megőrizte magyarságát.

FK

Operatézor – MÁO
013

MOZART: DIVERTIMENTÓK, EGY KIS ÉJJI ZENE

Anima Musicae

●●●●○

Fiatalos lendület, a szólamok könnyed mozgása és magabiztosság jellemzi az Anima Musicae Kamarazenekar Mozart-divertimentókból összeállított lemezét. A szerző a D-dúr (K. 136), a B-dúr (K. 137) és az F-dúr (K. 138), „salzburgi szimfóniáknak” is nevezett kompozíciói írásakor még csak tizenhat éves, de már kora jelentős komponistája volt. Az inkább szólistikus, semmint kamarazene-kari művek magas követelményeket támasztanak az előadókkal szemben. Előadásukat éppen az teszi rendkívül vonzóvá, hogy ezekből a hallgató mit sem érzékel. A lemez negyediként felhangzó darabja a komolyzenei slágerek között is vezető. Egy kis éjji zene (K. 525). Ez a mű az egyik legnap-sugarasabb Mozart-kompozíció – sugallja az Anima Musicae interpretációja. Felhőtlen öröm és gyermeki gondtalanság – mindannyiunk leghőbb vágya hallatszik a felvételen.

KI

Hungaroton
HCD 32752

KLASSZIKUS SZONÁTÁK HÁRFÁRA

Gulyás Csilla

●●●●○

Gulyás Csilla önálló albumain rendre szólistaként mutatkozik meg, zenei érdeklődésének, ízlésének egy-egy markáns aspektusából. Most arra a korszakra irányítja a zenekedvelők figyelmét, amikor – a 18. század második felében – a hárfa népszerűsége oly mértékben megnőtt, hogy szükségessé vált a nagyüzemi gyártása. Hallhatjuk a pedálos hárfára készült, legelső szólódarabként számon-tartott C. Ph. E. Bach-művet; két híres hárfamű-vész-zeneszerző egy-egy hangszertechnikailag igényes darabját és a kilencéves Mozart hegedű-kíséretes szonátaínak egyikét. Ebben – miként az első kiadás címlapján is olvasható – a billentyűs hangszer szólama hárfán is játszható. Ez utóbbit Kállai Ernő közreműködésével játssza Gulyás Csilla. Az ő hangszere még „többet tud”, mint az e repertoárra életre hívó előd – de bemikrofonozása napjainkban is igen komoly feladat.

FK

Hungaroton
HCD 32753

THE HUNGARIAN BASSOON

Bogányi Bence – fagott, Oliver Triendl – zongora

●●●●○

Hízelgő sorozatot indított újtjára a Profil hanglemezkiadó, mely nemcsak a mai magyar hangszeres előadóművészet egy-egy jeles képviselőjéről ad pillanatfelvételt, hanem a hangszer honi irodalmából is izelítőt ad. A négy Bogányi-testvér közül a legfiatalabb – Bence – a fagott művésze lett, és testvéreireh hasonlóan az ő neve is ismerősen cseng a nemzetközi zenei életben. Lemezén hét magyar zenészerző művéből válogatott. Orbán György, Petrovics Emil, Lendvay Kamilló, Sári József, Takács Jenő, Dubrovay László és Farkas Ferenc művei színes hallgatnivalót kínálnak, és jótékonyan rámutatnak az instrumentum és előadó szoros kapcsolatára. Bogányi Bence felülírja a hangszerhez társított sztereotípiákat: játéka az újdonság felfedezésével járó izgalom élményét adja. Oliver Triendl zongorajátéka érzékeny, intelligens.

KI

Profil – Karsay és Társa
PH 14007

THE HUNGARIAN VIOLA

Szűcs Máté – brácsa,
Oliver Triendl – zongora
Profil – Karsay és Társa
 PH I4022 ●●●●●

A debreceni muzsikussaládból indult Szűcs Máté útja a brüsszeli Zeneakadémia, majd több európai zenekarban eltöltött év után vezetett a Berlini Filharmonikusokig; a neves együttesnek 2011 óta tagja. A Profil sorozata általa mutat be magyar brácsaműveket Liszt Ferentől a 21. századig. A II. világháború előtti éveket a vészidőszak áldozatává lett Weiner László darabja képviseli a CD-n. Ez azért is öröndetes, mert a fájdalmasan karcsú életműben kiemelkedő helyet foglalt el a mélyhegedű. A 20. század második felét Farkas Ferenc, Szőnyi Erzsébet, Doráti Antal, Soproni József egy-egy műve reprezentálja. Az utolsó alkotás egyediségét nem csak az adja, hogy szóól-brácsaművet hallunk. Ha nem tudnánk, hogy zeneszerzője, Szűcs Lajos a művész édesapja, akkor is feltűnne az előadás bensősége és kivételes érzelmi intenzitása. *KI*

J. S. BACH:
HEGEDŰVERSENYEK
Giuliano Carmignola,
Concerto Köln
Archiv Produktion/Deutsche
Grammophon – Universal
 0289 479 2695 5 ●●●●●

Olyan elragadó és könnyed „italianitá” fénylik a hegedűművész Giuliano Carmignola játékában, hogy az akkor sem porlad, nem enyész, s nem is fakul, ha a mester és mézes

hangú Stradivarius Baillot-ja a „szögletesebb” német zene felségterületére téved. Ugyanaz a zsigeri játékoság, parfümös hangvétel és valamiféle rosszfiús, délszaki vagányság oldódik föl benne még akkor is, amikor Bach, és nem az ismerősebb Vivaldi hegedűversenyeit játssza. Magabiztos, tempós és feszes, mégsem lesz száraz vagy erőltetett. A két „született” hegedűkoncert mellett természetesen a d-moll kettősverseny is helyet kapott a lemezen (Mayumi Hirasaki, a Concerto Köln primásának közreműködésével), valamint a d-moll és a g-moll billentyűs versenyművek átiratai. Carmignola és a kölniek összhangja ragyogó, a kíséret végig hatásosan eleven. *BM*

FANTÁZIA – FRANZ
SCHUBERT ZONGORAMŰVEI
David Fray
Erato/Warner – Magneoton
 0825646166992 ●●●●●

David Fray szerencsésen befutott, de még alakulóban lévő művész. Ez a Schubert-lemez azonban érett és egyenletes interpretációkat tartalmaz. Schubert illik a sajátos lírai, érzékeny és érzelmes hangvételt preferáló fiatal zongoristához. Stílusosan megmarad a kora romantika egyszerűségénél, ám az érzelmi oldalon mélyebbre megy. Nagyon szép a lágy, éneklő hang, a finom billentés és az izléses színezés. Úgy tűnik, a schuberti világ közel áll a francia zongoristához, aki e téren már sikeresen túljutott az útkeresésen, s megtalálta saját hangját. Némi chopines jelleg járja át Fray interpretációit, a Magyar melódiát például kifejezetten romantikus fény övezi, ugyanakkor egyszerűsége és tisztasága is megmarad. Fray tanárával, Jacques Rouvier-vel mély beleérzéssel játssza a négykezes Fantáziát, mely Schubert kimagaslóan inspirált alkotása. *ZB*

REVOLUTION
Emmanuel Pahud, Bázeli Kamarazenekar, Giovanni Antonini
Warner Classics – Magneoton
 0825646276783 ●●●●●

A 18. század utolsó évtizedei a versenymű aranykorát jelentik. Ezen belül a billentyűs és a hegedűversenyek viszik a primet, ám nyomukban szorosan ott lohol a fuvolakoncert. 1773-as haláláig Quantz uralta a műfajt a maga 300-nál is több darabjával. François Devienne, akinek e-moll koncertje is helyet kapott e lemezen, már „csupán” egy tucatot jegyez. A Forradalom címen forgalomba került korong – amelyen a jelenkor legkiválóbb fuvolavirtuóza, Emmanuel Pahud négy, az 1789-es francia forradalom időbeli közelségében született darabot rögzít – Devienne mellett Gianella, Gluck és Pleyel hasonló műfajú szerzeményeiből válogat. Pahud és a Giovanni Antonini vezette Bázeli Kamarazenekar előadásában az operai, vagyis drámai és belcantós hatások egyaránt ragyogóan érvényesülnek. *BM*

VIVALDI: VERSENYMŰVEK,
TRIÓSZONÁTA
Avi Avital – mandolin, Velencei
Barokk Zenekar
Deutsche Grammophon – Universal
 0289 479 4017 3 ●●●●○

A záró dal megtöri az egységet, kísérete túlzásfolt, ráadásul Juan Diego Flórez kicsit fáradtan adja elő. Egyébként viszont kiváló lemez. Avital virtuóz mandolin, stílusa vidám, energikus, ugyanakkor precíz és izlé-

ses – abszolút illik Vivaldihoz. A korábbi referencialemez – Narciso Yepes, Takashi és Silvia Ochi, Paul Kuentz Kamarazenekar – bár vidám, napfényes, koránál fogva kicsit kimerőbb, míg ez nagyon szabad, feszes és dinamikus. Akkoriban ez még csak reneszánsz zenék kapcsán volt szokásos. Itt most igazán szabad zenélést hallunk, de nem szenved csorbát a precizitás, a kimunkált megszólaltatás sem. Bátor, vagány a continuo, mely még elevebbé és izgalmasabbá teszi a hangzást. Érdekes A négy évszaktól a Nyár mandolinon, Avital remekül oldja meg. Elfért volna még a lemezen akár három mandolinon játszható versenymű is. *ZB*

AZ 5 KONTRATENOR
Decca – Universal
 4788094 ●●●●●

A kontratenorok időszakát éljük, és valljuk be, új szint hoztak a vokális zenébe. Rajongótáboruk van: ki a hangfaj, ki a barokk zene miatt szereti őket. Max Emanuel Cencic, az egyik legelismertebb művész köré szerveződött Az 5 kontratenor című lemez. De hol vannak a többiek: Fagioli, Jaroussky? Nagyon jól összeválogatott műsort hallunk, kilenc szerző – köztük alig ismertek is – áriáit. Rácsodálkozunk a virtuozitásra, nem mellesleg a George Petrou által irányított Armonia Atenea ízes játékára. Ne lepődjön meg senki, ha más szerző, Bertini neve alatt fut Gluck Orfeo és Euridiké című operájának egyik áriája, zenetörténeti érdekességként. Az énekesek – Cencic, Jurij Minienko, Valer Sabadus, Vince Yi és Xavier Sabata – nagyszerűek. A nagy felfedezés Vince Yi. Hangja mint egy fiúé, világos, hajlékony, csodás magasságú. Hasonlóan szólhatott a castratók, technikája pedig még csiszolódhat. *LI*

**CHOPIN ÉS SCHUMANN
ETÜDÖK**

Valentina Lisitsa – zongora
Decca – Universal
478 7697 ●●●○○

Lisitsa kétségkívül virtuóz zongorista, technikája lenyűgöző, keze alatt Chopin és Schumann nehéz etűdjei problémamentesen szólnak meg. Nem transzcendens etűdként – már abban az értelemben, hogy a darabok pazarul szólnak, de a megszokottnál nemigen mondanak többet. Az egyetlen hely, ahol újszerű hangzik el, a Forradalmi etűd – a balkéz erős, kifejező sodrásának köszönhetően. Lisitsa zongorahangja mindig szépen kiemeli a megszokott szólásokat, ugyanakkor kérdés: hol a saját hang? A saját hang a könnyed virtuozitás. Ami persze nem csekély erény, ugyanakkor egyéni beleérzést Lisitsa mintha nem nagyon vinne az előadásokba. Persze visz, de ez az ő ügyes, csillogó technikája, és nem a mű egyéni szemlélete. Néhány Chopin-etűd elég üres, afféle bemelegítés. Érdemes összehasonlítani például Ashkenazyval, aki rengeteget tagol, értelmez. *ZB*

THE CHOPIN PROJECT

Ólafur Arnalds, Alice Sara Ott
Mercury Classics – Universal
LC 00171 ●●●○○

Szellemiségében a Magyar hangtájak CD-in szereplő művek némelyikével tart rokonságot az izlandi muzsikusk munkája. Ólafur Arnalds (dobos, zeneszerző) a technika kínálta lehetőségeket egyedi kifejezőeszköznek tekint. A számára életre szóló szemé-

lyes élményt jelentő Chopin-műveket „írta tovább”, mintegy crossover környezetbe ágyazva. E vállalkozásához inspirációt nyert Alice Sara Ott Chopin-felvételeiből – a klasszikus zenén nevelkedett pianista maga is részt vállalt e projektben. Mint elektroakusztikus mű, tárgyival mivoltában befejezett – nem igényli, hogy további előadók szólaltassák meg. Az eredmény pontos leképezése Arnalds elképzeléseinek. Bizonyosra vehető, hogy a realizálás folyamata legalább annyi örömet jelentett a szerzőnek, mint az elkészült hangkép Ami szól: Ólafur Arnalds zenei világa. *FK*

**PAUL DUKAS:
ZONGORAMŰVEK**

Hervé Billaut
Mirare – Karsay és Társa
MIR 242 ●●●●●

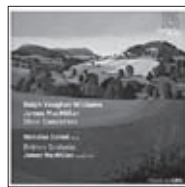
Hangszerkezelésében Lisztet, formakultúrájában inkább Brahmsot, semmint Chopint idézi Paul Dukas két nagyszabású zongoraműve: az e-moll szonáta, valamint a Variáció, közjáték és finálé egy Rameau-témára. Előbbi a századforduló évében, utóbbi pár hónappal később nyerte el végső formáját. Bár a szerző már korábban is kísérletezett kisebb zongoradarabok komponálásával, valódi csúcspontokat csak e két művel hódított meg. Hiszen bármennyire is Debussy és Satie kortársa volt Dukas, nem tudott, s bizonytalannal nem is akart elszakadni a francia zongorairódalom késő romantikus tradíciójától. Sőt: ő tetőzött be, s adta át a lesajnált múltnak ezt a hagyományt, melyet a gall modernisták oly heves rohamokkal ostromoltak. Hervé Billaut avatott tolmácsolása elfogulatlanul nyúl ezekhez a szingazdag, nehezen megnyíló, s talán kissé esetenül harmonizáló kompozíciókhoz. *BM*

**RAHMANYINOV:
ÁTIRATOK ORGONÁRA**

Jeremy Filsell
Signum – Karsay és Társa
SIG CD 324 ●●●●●

Jeremy Filsell nagy fába vágta fejszéjét azzal, hogy Rahmanyinov-műveket szólaltat meg orgonán, hiszen a 20. század egyik legnagyobb zongoraművészeinek kevés köze volt a hangszerhez. Műveit leginkább zongorára komponálta, de zenekari művei között is vannak jelentősek. Filsell indítéka érthető: ő nemcsak zongoraművész, hanem jeles orgonajátékos, sőt komponál is, ezért nem csoda, hogy kedves Rahmanyinov-darabjait orgonán is szeretné népszerűsíteni. Hogy az átiratok nyertek-e az új hangzással, nem adható egyértelmű igenlő választ. A népszerű Vocalise például elvesztette intim hangvételét, de a diákkorban írt Fúga (1891) talán még nyert is az új instrumentummal. Érdekessé vált, és egy másik arcát mutatja meg a Változatok egy Corelli-témára című darab, illetve az eredetileg zenekari Szimfonikus táncok is – Amerika legnagyobb mechanikus működésű koncerttermi orgonáján. *KI*

**VAUGHAN WILLIAMS, JAMES
MACMILLAN: OBOAVERSENYEK**

Nicolas Daniel
Harmonia Mundi – Karsay és Társa
HMU 807573 ●●●●●

Vaughan Williams nagyszerű Oboaversenye, James MacMillan versenyműve, valamint a Britten Sinfonia megalakulásának 20. évfordulójára

írt mű skót és ír tradicionális dalokkal, végül Benjamin Britten angol népdalokon alapuló Szvitje ad képet az angol zenéről, és nem utolsósorban az oboa 20. századi irodalmáról. Nicolas Daniel játszik oboán és angolkürtön, kellemesen, némi zökkenőkkel. Helyenként következetesen hajszállal alulintonál, de van mondanivalója – a Vaughan Williams-darabban karmesterként is. James MacMillan, a másik dirigens (és a lemezen hallható két kompozíciója alapján remek zeneszerző) nagyon jól kézben tartja az igazán jól játszó kamaraegyüttest (Britten Sinfonia). Szép színeket, jó dinamikát hallunk, megmozdul a zene. Anglománoknak kifejezetten ajánlott a nagy lelkesedéssel készült lemez. *LI*

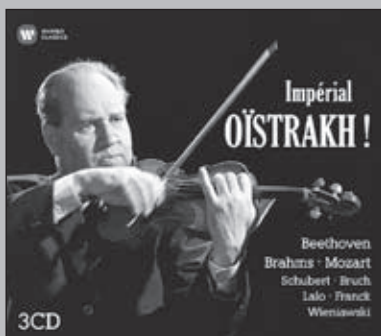
RIHM: ET LUX

Huelgas Ensemble, Minguet Quartett, Paul van Nevel
ECM Records – Hangvető
481 1585 ●●●●●

Wolfgang Rihm (1952) az ezredforduló környékén kezdett intenzíven foglalkozni latin szövegek megzenésítésével. E művek – bár erős vallásos tartalmat hordoznak – nem templomi zenének készültek. A 2009-ben komponált Et Lux című művében a hagyományok találkoznak a 21. század zenei avantgardjával. A mű a Requiem-liturgia szövegét használja fel, ám csak töredékesen, nem a megszokott sorrendben. Rihm sajátosan értelmezi a textust. Nála például nem jelenik meg a Sequentia tételre jellemző utolsó ítélet hangulat. A dupla négyzólamú kórus és a Minguet Vonósnégyes által előadott zene többnyire lassú mozgású, melynek nyugodt folyamat olykor kirobbanó, kemény hangzatok törnek meg. Szószignáljai középpontjában az „et Lux perpetua lucea” szavak állnak, melyek utoljára az egyórányi darab zárásakor szállnak a végtelenbe. *KI*

ZAY BALÁZS hanglemezkritikai rovata a Gramofon.hu oldalon

Részletes elemzések a legkiválóbb archív felvételekről

SIR COLIN DAVIS FELVÉTELEIRŐL

<http://www.gramofon.hu/kritika/591-egy-angol-drezdaban>

DAVID OJSZTRAH MŰVÉSZEIRŐL

<http://www.gramofon.hu/kritika/602-egy-emberi-csaszar-david-ojsztrah-valogatott-felveleiről>

WILHELM FURTWÄNGLER BEETHOVEN-INTERPRETÁCIÓIRÓL

<http://www.gramofon.hu/kritika/583-az-utolso-kilencedik>

STARKER JÁNOS WARNER-FELVÉTELEIRŐL

<http://www.gramofon.hu/kritika/574-az-idealis-kozep--starker-janos-warner-felveletei>

LEHOTKA ILDIKÓ koncertbeszámolói a Gramofon.hu oldalon

Fontos hangversenyekről és operaelőadásokról – közérthetően

KIRILL PETRENKO ÉS A BAYERISCHES STAATSORCHESTER BUDAPESTEN

<http://www.gramofon.hu/hirek/klassz/595-halalkeringo-pusztulas-verpad-felvelei>

MAX EMANUEL CENCIC, A KIVÁLÓ KONTRATENOR FELLÉPÉSÉRŐL

<http://www.gramofon.hu/hirek/klassz/597-max-emanuel-cencic-remeklese>

VLADIMIR ASHKENAZY ÉS A PHILHARMONIA ZENEKAR KONCERTJÉRŐL

<http://www.gramofon.hu/hirek/klassz/596-ashkenazy-sibelius-csajkovszkij>

AZ ARIADNÉ NAXOSBAN CÍMŰ RICHARD STRAUSS-OPERA ELŐADÁSÁRÓL

<http://www.gramofon.hu/hirek/klassz/590-ariadne-naxosban-humor-es-keserseg>

www.gramofon.hu – Olvasson tovább!

CHARLES LLOYD: WILD MAN DANCE

A Wild Man Dance hattételes jazzszvit. A wroclawi Jazztopad Festival rendelte meg tízéves jubileuma alkalmából Charles Lloydtól, a hatvanas évek jazz-forradalmainak egyik utolsó képviselőjétől. A 2013-as wroclawi világpremiert követően a New York-i Metropolitan Museum of Artban hangzott el a mű amerikai bemutatója. Az élő lemezfelvétel másik különlegessége, hogy a szaxofonos negyed évszázad után visszatért a Blue Note kiadóhoz, miután 1985 óta kizárólag az ECM-nél adta ki lemezeit.

Charles Lloyd ezúttal egy szexített élen játszik. Végig tenorszaxofont használ, így a nála megszokott egzotikumot most nem az ázsiai oboa vagy a tárogató, hanem a görög líra és a magyar cimbalom biztosítja. A szvitkompozíció az idén fél évszázados A Love Supreme folytatását sejteti. Az imaszzerű első tétel (Flying Over The Odra Valley), a CD egyik művészi csúcspontja visszahozza a jazzbe a „szellemi út” toposzát, melyet John Coltrane és Pharoah Sanders honosított meg jó ötven évvel ezelőtt. Lukács cimbalma Alice Coltrane hárfáját pótolja, Gerald Clayton szférikus zongorajátéka Tynert és Bonnert idézi, Lloyd pedig bátran alkalmaz Coltrane- és Sanders-allúziókat: abban a spirituális magasságban, ahol az ő zenéje tart, már semmi sem hangzik utánérzésnek. A cimbalom a River-tételben kap fontosabb szólólehetőséget. Az Invitation-tétel részben Joe Sanders bőgőse, aki itt vonóval játszik. Szintén a régi kortársak gyakorlatát idézi a szám felépítése: az első öt perc bevezetésnek hat a tenor rövid klimaxához, hogy aztán a zenekar újabb néhány perces befejezésbe úsztassa át a szerzeményt. A zárótétel up-tempo darab, mint a River egyes részei. A tenor finálét bevezető crescendója szintén a hatvanas évek modális és freejazz-építkezését juttatja eszünkbe.

Máté J. György

JOSÉ JAMES: YESTERDAY I HAD THE BLUES

Billie Holiday apa nélkül nőtt fel, eleinte prostituáltként kereste a kenyerét, fekete énekesként szembesült a szegregációval, a férfiak brutálisan kihasználták, az élet terhei elől alkoholban és kábítószerben keresett menedéket, szervezete 44 éves korában feladta a küzdelmet; így emelkedett a jazz legnagyobb énekesei közé. A színes bőrű, 37 éves José James a zenéhez spontán módon kezdett vonzódni, kenyerét New Yorkban több műfajú előadóként keresi, hip-hopot bőrdzsekiben és baseball sapkában, jazzt öltönyben és sötét szemüvegben énekel. Billie Holiday zenei szülőanyjának tekinti, és ezzel a lemezzel tiszteleg születésének századik évfordulóját megelőzően. Holiday hangszereskedő idéző kiejtésével, ritmikus időkezelésével, előadasmódjának drámaiságával és személyiségének természetes kisugárzásával ígérte meg a közönséget. James mindenekelőtt selymes, erőteljes baritonjával vonja büvőkörébe a hallgatót, amit kivételes énektechnika és artisztikus kifejezőmód tetéz. Holiday többnyire örökzöldekkel és a kor slágereiből teremtett művészetet, bluest ritkán tűzött műsorára; a lemez címe, illetve a hozzá kötődő dalok interpretációja mégis ezt a háttérrel vagy inkább érzetet erősíti fel, természetesen modernebb hangszeres felfogásban. Fine and Mellow, God Bless the Child, Body and Soul, Lover Man, hogy csak az ismertebbeket említsük, de itt van a Strange Fruit is, amely spirituálékait idéző, drámai a cappella változatban hangzik fel. A mai jazz élvonalát képviselő muzsikusok (Jason Moran – zongora/Fender zongora, John Patitucci – bőgő, Eric Harland – dob) harmonikus egységet alkotnak az énekesrel; hiányérzet az egysíkú, balladai megközelítés és a visszafogott hangvétel miatt marad az emberben.

Turi Qábor

Blue Note – Universal

00600406536204

MARCUS MILLER: AFRODEEZIA

Harmincnyolc éve vettem meg az első lemezemet, amelyen az akkor tizenkilenc éves Marcus Miller játszott (Lenny White: Streamline), és harminckét éve vettem meg első szólólemezét. Az utóbbi évtizedek egyik legmeghatározóbb jazz-zenésze tehát nem csak akkor figyeltem fel, amikor a műfaj megkerülhetetlen óriásává nőtte ki magát. Az azóta eltelt évtizedek alatt nagyjából minden szóló munkájának hálás közönsége voltam, ami vitathatatlan zsenialitásán túl az egyre szűkülő jazzszíntéren eluralkodó lehangoló felhozatalnak is köszönhető. Az elérhető információk szerint legújabb albumának, az Afrodeeziaának témáját az UNESCO rabszolgasággal foglalkozó Slave Route projektjében végzett jószolgálati nagyköveti és szóvivői munkája adta, jelentsem ez bármit is. Mivel ennek értékelése nem tartozik jelen írás keretei közé, így a lemez kapcsán csak annyira voltam kíváncsi, hogy vajon mennyire mély nyomot hagyott az albumon az afrikai, karibi, észak- és dél-amerikai vonatkozású tematika a hanganyagon. Kissé csalódottan kellett megállapítanom, hogy nem eléggé. Hiába a fél világ körbejárására alkalmas, súlyos téma, Miller legnagyobb részben kihasználatlanul hagyja az óriási lehetőséget és egy teljesen köznapi, kevés érzelmeket megmozgató smooth jazz albumot csinált. Közismert, hogy Miller nemcsak zenészként, hanem üzletemberként is nagyon tudatos és átgondolt, így nyilván most is megvoltak azok a megfontolások, amelyek ezt a mindenféle bántó kitérkedéstől és egyéb komplikációktól mentes anyagot eredményezték, de nekem ez akkor is nagy csalódás volt, ha ezzel kivívtam a nálam is elfogultabb Miller-rajongók általános megvetését. Elsősorban nem is az utóbbi ért kár, hanem az Afrodeeziaért.

Huszár Endre

Blue Note – Universal

0602547214416

**JOE LOVANO & DAVE DOUGLAS:
SOUND PRINTS**

Lovano neve eleve garancia a minőségre. Egyéni hang, zseniális hangszeres játék és gondosan megválasztott partnerek jellemzik pályájának álmomáit. Most ugyan az ugyancsak zseniális Dave Douglasszel osztja meg a vezetést, de a kísérletező szellemű, stilsztikailag is igen változatos pályát befutott tenorkirály dominál, még akkor is, ha mindketten két-két kompozíciót jegyeznek a Monterey Jazzfesztiválon rögzített hatból. Az album címadó számát persze Lovano írta, és ezen a néven futott maga a formáció is, amely azonban messze túlmutat egy szokványos tribute band keretein. A kvintett ugyanis a Wayne Shorter életműve előtti tisztelgés jegyében született, és a Sound Prints is a Mester egyik leghíresebb kompozíciójára, a Footprintsre utal. Érdekes, hogy a két Shorter-darab megrendelésre született Lovano és Douglas közreműködésével, és ez volt egyben ősbemutatójuk is. A két fúvós szólólista rangjának megfelelően maximális teljesítménnyel kápráztatja el a hallgatóságot, de a többiek sem maradnak el mögöttük. Lovano triójában már korábban is szerepelt a saját joga is világhírű Joey Baron, akinek sokoldalú művészetével már sokszor találkozhattunk, ezúttal is káprázatosan dobol. A két „newcomer”, az afroamerikai zongorista, Lawrence Fields és a Malajziából New Yorkba került Linda Oh a bőgőnél, teljes értékű tagjai ennek az aranycsapatnak. Nehéz eldönteni, hogy a két fúvós nonstop zenei párbeszédei, vagy a ritmusszekció viharos játéka van nagyobb hatással a hallgatóra. Feszesen, lendületesen előadott, szabadon szárnyaló muzsika, a hardbop csúcsa a keretek tágításával és némi free elemekkel – egy-szerre esztétikai és intellektuális élmény.

Márton Attila

Blue Note – Universal
0602547109149

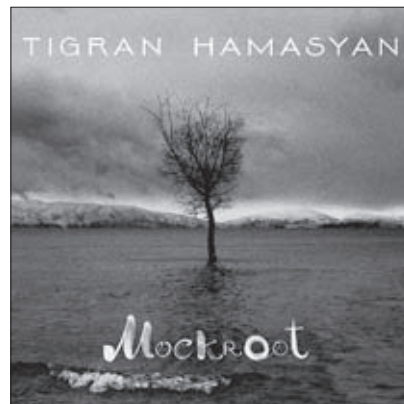
BEN WILLIAMS: COMING OF AGE

Aki olyan kollaborációs listával rendelkezik, mint a harmincéves Ben Williams, annál nem érdemes időt vesztegetni annak bizonygatására, mennyire képzett, virtuóz és sokoldalú hangszeres művész az illető. A lista pedig olyan neveket tartalmaz, mint George Benson, Wynton Marsalis, Chaka Khan, Dee Dee Bridgewater, Benny Golson, Roy Hargrove, Terence Blanchard vagy Pat Metheny – utóbbi társaságában a magyar közönség is hallhatna és csodálhatta Williamst a Pat Metheny Unity Group tagjaként, és ilyen minőségében nyert Grammy-díjat a KIN albummal 2012-ben. Nem volt épp rossz indítás pályáján az sem, hogy 2009-ben megnyerte a Thelonious Monk Nemzetközi Jazzbögőversenyt. Mindezek az elismerések már hallhatóan levetették Williams válláról a bizonyítási kényszer terhét, és teljes felszabadultsággal állhatott neki második nagylemeze anyaga megkomponálásának, amelyen az első, State of Art című albumról magával hozta Marcus Strickland szaxofonost, Matthew Stevens gitárost, Etienne Charles ütőhangszerest, valamint itt is vendégeskedik Christian Scott trombitás. A doboknál most a mindenre képes John Davis ül, zongorázik Christian Sands, akiről még biztos sokat fogunk hallani, szintetizátorokon pedig Masayuki 'Big Yuki' Hirano ügyködik. Az anyag sokszínű, leginkább a contemporary jelzővel illelhető jazzként jellemezhetjük, amibe beleférnek a D.C.-ben született és N.Y.C.-ben letelepedett fiatal művészt érő legkülönbözőbb hatások a hiphoptól a popon át a Weather Report-i fusionig. Nem meglepő, hogy zenei megnyilatkozásai némiképp átpolitizáltak (Voice of Freedom, Toy Soldiers), de aki már belefáradt a harcba, az is bőven talál olyan, pusztán zenei momentumot az albumon, amelyért lelkesedhet.

Bércesi Barbara

Concord – Universal
08880723576903

TIGRAN HAMASYAN: MOCKROOT

Ritka, hogy ebben a műfajban valakit megelőzzön a híre, de Tigrannal így vagyunk: őszre halasztott első pesti koncertje előtt is már sokan ismerik. Azt beszéljük róla, hogy Jarrett és Mehldau nyomdokaiba ér. Tény, hogy eredetisége és különlegessége ehhez megadják az alapot. Az örmény születésű amerikai zongorista ovációval fogadott korábbi hat stúdióalbuma elég súlyos érv amellett, hogy már 28 évesen számításba vegyük a legnagyobbak közt.

Az elárasztott földdel dacoló fa a borítóképen, mint a gyökereihez csak azért is ragaszkodó élőlény, Hamasyannak a szülőföldre való kötődésére utal. A Los Angelesből Örményországba visszaköltözött zongoristát több számban is Petros Duryan (vagy Bedros Dourian), XIX. századi romantikus költő inspirálta. Népdalfeldolgozásra épül a Kars 1, amit balladás zongora vezet be, avatlatlan füleknek is nyilvánvalóan közel-keleti ritmikával és szűkített hangközökkel, ezt finomhangolja az elektronika, majd következik az ének – ezt is Tigran vállalta –, és a mély fájdalmat kifejező szóló. De a hangzás subito fortéval kitágul, a scratching ritmikája pedig felülírja a strófaszervezetet is, és végül dubstepben lépdelünk ki a témából. A Lilac című, szóloban rögzített szomorú szám nagyon személyes, gyerekkori emlékektől inspirált darab. Az Entertain Me a mai korszaklennem ironizál, páratlan ritmusokkal és rockos alaphangon, preparált zongorával és elektronikával. A zenei és kulturális utalásokat Duryantól Debussynt át a Deep Purple-ig és a dubstepig Tigran intenzíven megélt és magas szinten reflektált módon használja. Akár borítószöveggel a kezünkben, akár csukott szemmel hallgatjuk, kiemelkedően intenzív produkció, élmények felfrissítő zuhataga vár ránk.

Zipernouszky Kornél

Nonesuch – Magneoton
400249

BIN-JIP: HEAVY**LAB6 Records**

LB6CD03

Azért kedvelem Harcsa Veronika zenéjét, mert tele van ötletekkel és meglepetésekkel. Kiszámíthatatlan és merész. Nos, ez a Bin-Jipre éppen igaz, ami persze nem egyszemélyes produkció, hanem három kiváló művész egyenrangú alkotóközössége, ugyanakkor mégis Harcsa Veronika sokoldalú lényének védjegye. A Heavy című album a Bin-Jip sok-sok koncertjén szabadon engedett kreatív ötletáradatát egy rendezett, összefüggő megfogalmazásba önti. Önmaguk (pontosabban rajongóik) stílusmeghatározása „intelligens-elektro-alternatív”, ami a fellépéseiken szinte pszichedéliába hajló táncolós bulikban kulminál, a lemezőkön pedig kicsit visszafogottabb, de nagyon összetett hangzásban hallható. Andrew J produceri munkája és perfekcionista keverése alapvetően meghatározó Veronika lebegős hangja (és nagyszerű szövegei), valamint Gyémánt Bálint fantáziadús gitárjátéka mellett. Profi anyag.

LK

BIN-JIP: AT THE PLANETARIUM**LAB6 Records**

LB6CD02

Bin-Jipet legjobb élőben hallgatni, de ha éppen csak felvételről jutunk hozzájuk, akkor a Planetárium koncert DVD-jüket tegyük be! Persze már az első szám után azt kívánjuk majd, bárcsak ott ülnék a nézőtéren. Nagyon komoly produkció: hang és látvány kimaxolva. Az

együttes zenél, s közben a kupolára a Kiegő Izzók csapata vetít nagyszabású fényjátékot. A Bin-Jip sosem lép kétszer ugyanabba a folyóba. Mint mindig, most is másképpen játsszák a számaikat, mint mások, máshogy szólnak a dalok a Heavy című lemezük verzióihoz képest is. Szabadok, rögtönzöttek. Harcsa Veronika éneke és Gyémánt Bálint gitárjátéka mind izgalmas, de muszáj kiemelni Andrew J kiváló produceri munkáját. Nagyon erős az album hangulata, amit az általa kikevert kavargó, összetett elektronikus hangzásvilág és az elvont, kontrasztos képi világ együtt teremt meg. Aliz egyre mélyebbre hatol Csodaországban.

LK

**BINDER KÁROLY:
ÖSSZEGYŰRT KOTTAFEJEK /
OLD DREAMS, NEW
DIMENSIONS**

Binder Music Manufactory

20140395477164 / 20140294467063

Binder Károly hosszú idő után ismét kvartettformációban készített lemezt, méghozzá rögtön kettőt: a régihez képest a hangszerek maradtak, a tagok viszont újak. Borbély Mihállyal több évtizedes múltra tekintenek vissza, Benkó Ákos és Fonay Tibor pedig az újabb generáció legtehetségesebbjei közül valók. A két CD-re kerültek régebbi szerzemények új értelmezésben, illetve a zenekar közös munkája eredményeként új számok is. Egyebek közt ez magyarázza azt a stílusbeli – egyébként kifejezetten üdítő – különbözőséget, amely akár csak egy kiadvá-

nyon belül is észlelhető. Az Összegyűrt kottafejek számai egyenként is saját univerzumot képviselnek, ha viszont egymás után nézzük őket, egy utazást mesélnek el; ez már a számcímekből is kiolvasható. Az Old Dreams New Dimensions esetében ugyanez nem ennyire nyilvánvaló, itt inkább az album címe az összetartó erő. A lemezen hallhatunk avantgárd vagy free zenét – ilyen szám az Otthagytva a várost, a Hegyek közt, amely címmel Kodályt, hangzásában pedig Bartók éjszakazenéjét juttatja eszembe, vagy a Sodrásban közép-ső, nyikorgó ajtóeffekteket is bevető, hátborzongató szakasza. Akadnak a különböző népek zenéjét bevonó alkotások, főképp Borbély főszereplésével. Ezek közül kiemelkedik a cigányzenés Legénybúcsú, a pentaton dallamot hozó Tetraéder, a latin Táncczene, a balkáni zene hatásáról árulkodó Folyópart és a fujarán játszott Staféta. Mind a négy zenész változtatja hangszereit, illetve Binder preparált zongorát használ; a két nagy név mellett Benkó hihetetlen, muzikális doboszlóli és Fonay invenzív, érzékeny bőgőzése, illetve basszusgitárosa emelik a lemezt nemzetközileg is elképesztően magas szintre.

KTZs

**KETIL BJØRNSTAD:
A PASSION FOR JOHN DONNE**

ECM – Hangvető

ECM 2394

Az itt hallható zene premierje 2012 márciusában volt az oslói kórusfesztiválon. Az ízig-vérig európai orientációjú norvég Bjørnstad erős irodalmi kötődésű zenész, maga is írt több mint negyven könyvet. John Donne metafizikus költő életműve régóta foglalkoztatja a zongoristát, aki már 1990-ben, 2001-ben és

2007-ben is lemezt szentelt az angol költő verseinek. A templomi zene fesztiváljának megrendelésére készült mű – megzenésített versek szaxofonra, zongorára, tenorhangra, ütőhangszerekre és kórusra – a legszorosabb rokonságot Jan Garbarek és a Hilliard Ensemble közös lemezeivel tartja. Bjørnstad művészi balanszíroz a zene „klasszikus” és „jazz” elemei között: Håkon Kornstad tenorszaxofonos-fuvolista operai képzettségű tenorhangja nagyszerűen egészíti a ki az Oslói Kamarakórust, de aki jazzre szomjazik, inkább Bjørnstad ifjúkori lemezeit hallgassa.

MJGy

**EBERHARD WEBER:
ENCORE**

ECM – Hangvető

ECM 2439

Az öthúros elektromos bőgőn játszó, idén hetvenöt éves Eberhard Weber soundja mindig is összetéveszthetetlen volt. Lírizmusa és melódiáfelfogása tökéletesen illett kiadójá, az ECM esztétikai kánonjába. Akik a múltban szerették e zenei világot, most se csalódhatnak, hiszen a régi Webert hallhatják egy új lemezen. A 2007-es betegsége óta balkézrel játszani képtelen bőgős régi, a Jan Garbarek-együttessel készült élő felvételeinek átvezető basszusrészletei mellé komponált stúdiójában szintetizátoros aláfestéseket, s az így kialakult, egyszemélyes előadásokhoz rendelt további szárnykürtszólókat régi munkatársától, az ECM-hangzásban szintén járatos dán Åck van Rooyentől. Az Encore tehát méltán viseli a Live Recordings 1990-2007 alcímet. Még sincs semmi koncerthangulata a nagyon is kompakt zeneanyagnak, mely Weber legutóbbi lemeze, a Részumé gyakorlatát folytatja.

MJGy

**MEZEI SZILÁRD TÚL A TISZÁN INNEN ENSEMBLE:
VAJDSÁGI MAGYAR NÉPDALOK**

Határainkon túl a legismertebb magyar jazzmuzikus határon túli: Mezei Szilárd. A délvidéken élő 41 éves brácsaművész/zeneszerzőnek 30 lemeze jelent meg, a legutóbbit kivéve mind külföldön, jelentős kritikai visszhangot kiváltva. A dupla CD kiadója a Szerbiai Világzenei Társaság, a tíztagú előadói gárda nagyobbik részét a magyar népzene nem ismerő szerb muzikusok alkotják. A Bodor Anikó folklorista gyűjtéséből válogatott, neki emléket állító tizenöt feldolgozás népzene és improvizáció, pentatónia és tizenkét fokúság, kötöttség és szabadság találkozása a „műtőasztalon”. Mezei zenei univerzumának egyik pillére mindig a magyar népzene volt, amely itt az absztrakció különböző szintjein és minőségében, de a korábbiaknál közvetlenebbül jelenik meg. Fúvósok, vonósok, vibrafon, ritmusszekció – nagyszabású, hallgatót próbáló vállalkozás, amely két világ közé kíván hidat verni. *TG*

WMAS Records

WMAScd252/253

CORRIDOR FAGOTTKVINTETT: CORRIDORS

Ritkán találkozunk már a 21. században a „third stream” irányzathoz sorolható zenei produkcióval, mert nem divat, bár olyan erényeket vegyítenek benne hangszereik mesteri megszólaltatói, amelyek sok örömet tartogatnak hallgatóiknak. A klasszikus zene felől érkezik a Corridor Fagottkvintett (Tóth Sára Rebeka, Stefán Zsófia, Duffek Mihály és Lakatos György), a jazz irányából közelít Csuhaj-Barna Tibor nagybögös és Lakatos Ágnes énekesnő, egy számban lányuk, Rebeka fuvolázik. A Corridors Csuhaj-Barna Tibor szerzői lemeze, a tizenegy darab épp annyi izgalmat rejt, mint egy misztikus folyosó, amelyről minden irányban felfedezésre váró zugot rejtő ajtókat nyílnak. Nem is gondolnánk, mennyi szint tud megjeleníteni négy fagott. Fordulatos, történetmesélős témák és harmóniak, érdekes ritmikai megoldások, gyönyörű sound – amely által Kürönya Miklósrá is emlékezhetünk a lemezt hallgatva. *BB*

Hunnia Records

HRCD 1404

**MELISSA ALDANA &
CRASH TRIO
Concord – Karsay és
Társ**

A Thelonious Monk szaxofonos versenyt 2013-ban egy hölgy, a chilei Melissa Aldana nyerte. A siker nem előzmény nélküli, a tenoros a Berklee-n tanult, pályáját New Yorkban kezdte. A győzelemmel a szakmai elismerésen és a sajtófigyelmet túl lemezfelvétel is járt. Az akkor 25 éves Aldana a honfitársával, Pablo Menares bögössel és a kubai Francisco Mela dobossal formált triójával vonult a stúdióba, ahol tíz, többnyire saját szerzeményt rögzítettek. A harmóniahangszer nélküli triójáték a szaxofonosok erőpróbája. Sonny Rollins neve nem véletlenül merül fel: az idős mester hatása erősen érződik Aldana hangszerkezelésében. Öblös, olykor éles tónus, minden regiszterben könnyed billentyűkezelés, elsősorban vertikális futamok jellemzik technikailag gördülékeny játékát. Post-bop világ, időnként nyitás szabadabb irányokba, kiváló egyéni teljesítmények – ígéretes bemutatkozás. *TG*

Concord – Karsay és Társa

CJA-35281-02

**ROUND NINA –
A TRIBUTE TO NINA
SIMONE**

A jazzvokál fekete ikonja hányatott élete során többször élt Franciaországban, és tizenkét éve ott is halt meg. Nem csoda, hogy a tiszteletére született lemez párizsi stúdiókban készült – a világ külföldi országából érkezett énekesekkel. Természetes, hogy a műfaj nagyformátumú képviselője, Nina Simone művészete tovább él és hat. Az albumon tíz gyöngyszem hallható tíz kitűnő művész tolmácsolásában, az anyagot egységessé gyúrná az egyöntetű kíséret. Az előadók sorában többek között szerepel a nigériai Keziah Jones, a francia Ben L'Oncle Soul és napjaink két népszerű amerikai énekes, Gregory Porter és Melody Gardot is. A diva repertoárjából olyan sikerszámok hangzanak el, mint a Sinnerman című spirituálé, a rasszistáktól heves reakciót kiváltott Four Women, a mindenki által szívesen játszott Feeling Good és természetesen a világsiker hozó My Baby Just Cares for Me. *MÁ*

Verve – Universal

0602547063137

**ANDREAS
SCHAEERER:
PERPETUAL
DELIRIUM**

Az Arte Quartett nevű svájci szaxofonegyüttes sokáig tervezte, hogy egy énekessel készíts közös lemezt, és ehhez nem találhattak volna alkalmasabb személyt a Berner Jazzwerkstatt egyik alapítójánál, Andreas Schaeerernél, aki már a múltkor Gramofonban recenziált lemezen is megmutatta, hogy a kontinens egyik legkülönlegesebb jazzénekes. Jazzénekes? Inkább mondanék hangköltőt, mivel énekesi stíluszpektruma a barokk kontratenorok kristálytisza tonális világától a repetitív világi zenei gesztusokig, a scattelésztől a rappelés speciális változataiig, illetve a croonerek előadómódjával való dekonstruktív játékokig terjed. Az Arte Quartett és a basszusgitáros Zwiauer hasonlóan eklektikus formákban gondolkodik. A kiadvány egy DVD-t is tartalmaz Klemens Schiess Beyond Perpetual Delirium című filmjével és a zenekar egy közel egyórás koncertfelvételével. *MJGy*

BMC Records – MG Records

BMC CD 214

PARASZTŰNNEP

Tizenhárom, meg egy fél! Igyunk egyet, nincs még déli! – írják tréfásan a Parasztűnnep borítójának belsejében, ahol egy vőfély-rigmus jellegű köszöntő meséli el a lemez keletkezésének vélt vagy valós történetét. A Parasztűnnep egyébként is rejtélyes cím: nem tudom eldönteni, mire utal, az azonban biztos, hogy mulatozás a javából. Ez persze önmagában nem lenne rossz, csak hogy itt a zenészek – akik egyébként a táncházmozgalom jeles alakjai, név szerint Brasnyó Antal, Molnár Miklós, Mester László és Szabó Csobán Gergő – úgy mulatnak, hogy az valószínűleg csak nekik akkora élmény, a közönségnek kevésbé. Intonációs gondok, „ad hoc” jellegű megoldások, tipikus örömuzenei felállás hangszercserékkel – mind-mind olyasmi, ami egy buli hevében belefér, egy rögzített korongról visszahallgatni viszont inkább kínos és kellemetlen élmény. Nem beszélve a kezdő, Balaton című számról, ami alaposan kilóg a sorból: ez egy Paizs Miklós szövegére készített folk-rap, ironikus stílusban. Mint próbálkozás, sem a leg-szerencsésebb. Tréfának még elfogadható lenne, ahhoz viszont túl hosszú. A célközönségét sem tudom elképzelni a többi szám alapján a lemez-hallgatók között. A Barokkos nem új a nap alatt, a táncházas Bach-legényesek után ezt a témát sokkal szívesebben, érdekesebben is meg lehetett volna közelíteni. A fütty, a mulatozás hangulatát idéző férfi éneklés mind telitalálat, az összeállítások rendben is lennének, jó az arány a vidám, a szomorú és a virtuóz dallamok között, nagy kár, hogy a lemez anyaga nem elég precízen kidolgozott. Mindazonáltal annyi tényleg előnyére mondható, hogy az összhang a muzsikusok között valóban tökéletes, a játék hangulatos és erőteljes.

Kiss Eszter Veronika

Fonó Budai Zeneház
FA 361-2

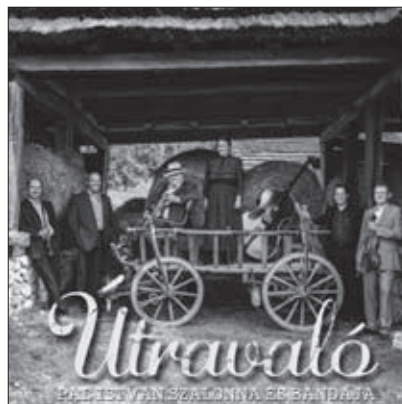
IFJ. FODOR SÁNDOR 'NETI':
SZEGELET

Mindig is irigykedve néztem a román népzenei színteret, amiért úgy tudják megőrizni népdalkincsüket, hogy az élő marad, folytonosan alakul, és ezzel természetesen a fiatalokat is képes megszólítani. Ezért is tartom különösen fontosnak az olyan együttműködéseket, mint ez a mostani a Buda Folk Band és Ifj. Fodor 'Neti' Sándor között. Édesapja Neti Sanyi a nemrég elhunyt primás az elmúlt évtizedek egyik legfontosabb magyar népzene-sze volt, az ő hagyományát viszi tovább fia családi szokás szerint. Találkozása a Buda Folk Banddel, az egyik legfoglalkoztatottabb, fiatalokból álló zenekarral nem azért fontos, mert ne lenne nek szűkebb értelemben vett hazánkban kiváló primások – sőt a zenekar hegedűse Maruzsenszki Andor sem csupán korosztályából emelkedik ki –, hanem mert olyan ízt hoz Erdélyből, azon belül is Kalotaszegről, ami az egyébként városi körülmények között élő népzene-szezeket inspirálja. Fontos még megemlíteni a több számban is közreműködő bánffyahunyadi primás Varga István 'Kiscsipás' nevét is, aki szintén a kalotaszegi hagyomány őrzője. Az album zenei anyagának gerince ifj. Fodor Sándor repertoárjából építkezik. Érdek egyfajta kísérletezést abban, ahogy a zenekar az autentikus és az általuk megszokott kísérletek között egyensúlyoz, megint csak kiváló arányérzékkel. Az egyébként táncházakban elhangzó táncrendek természetesen rövidítve vannak a lemezformátumhoz igazítva, és fel vannak fűzve hasonlóan a népzenei lemezek megszokottakhoz. Az én személyes kedvenceim a nyitó darab legényes dallamai voltak. Szegelet annyit jelent, hogy jól meghatározott hely. Jelen esetben ez kortárs és hiteles népzene Budapestről.

Párniczky András

Fonó Budai Zeneház
FA 362-2

PÁL ISTVÁN SZALONNA ÉS BANDÁJA:
ÚTRAVALÓ

Pál István „Szalonna” sohasem okoz csalódást. Ha van valaki, akinek mosolyog a hegedűhangja, akkor az ő. Most már azt is tudom, honnan hozza ezt az örökséget. „Hogyha muzsikálok, akkor elfelejtem, hogy 68 éves vagyok” – mondja az öreg kárpátaljai primás, Murzsa Gyula, Szalonna tanítómestere, akinél a ma már Magyarország egyik legkiválóbb primásának számító Pál István az inasságtól kezdve végigjárta a számlélt, hogy azzal az alázattal és alapossággal tanulja ki a mesterséget, ahogy annak idején tették generációk során keresztül. S hogy ennek a tulajdonképpen egész napos együttlétnek, a munkán és a munkabérnek számító, mintegy jutalom-muzsikálásokon alapuló zenetanulásnak mi az eredménye? Világosan megkülönböztethető Szalonna játéka a zeneiskolákban képzett, a gyűjteni csak alkalmanként járó muzsikusoktól. Nála egyszerűen megjelenik Murzsa Gyula életet jelentő, mosolygó hegedűjátéka. Ugyanis egyértelmű: nemcsak a dallamokat és a stílust, de még a muzsikálás lelkületét is tovább lehet örökíteni egy-egy tehetséges tanítványnak. Az Útravaló, Pál István Szalonna és bandája legújabb lemeze Murzsa Gyulának és ennek a hagyományos tanulási folyamatnak állít emléket. Murzsa Gyulát archív gyűjtések és az ezek kapcsán elhangzó rövid beszélgetések színesítik, miközben szinte nem is tudjuk, hol a háttér mester és tanítvány között, Szalonna annyira tökéletesen továbbviszi a hangzásélményt, amihez zenekara kiváló partner. A komoly néprajzi értékkel bíró korong legnagyobb erénye az a belső derű, természetesség, precizitás és teljességre törekvés, amely kevés zenekarnál találkozik össze ilyen magas szinten. Ha a valaha megjelent legjobb népzenei lemezeket kellene rangsorolnom, ez biztosan dobogós lenne.

Kiss Eszter Veronika

FolkEurópa – Hangvető
FECD 058

**LOVÁSZ IRÉN – GROOVE AND VOICE TRIO:
HANGTÁJKÉP**

Az adriai Cres szigetének Soundscape-fesztiválja hívta életre Lovász Irén új lemezét, amelyet Groove and Voice Trio elnevezésű formációjával készített; ez egész pontosan az énekesnő mellett az egyházi zenében is jártas Mizsei Zoltán zene-történészt, billentyűs-énekest és Horváth Kornél Kossuth-díjas ütőhangszeres művészt jelenti. Bár a formáció új, a téma a Gyógyító Hangokhoz kapcsolódik, tulajdonképpen nem titkoltan a Belső Hang reinkarnációja. A lemez a szemlélődő magyar szellem két nagy alkotója, Hamvas Béla filozófus és Weöres Sándor költő emlékének ajánlják, Weöres Sándort egyébként nemcsak versekkel idézik meg a korongon, de a számok egymásutánja is a lemezt kezdő Variáció című versének soraira utal. A Gyógyító Hangoktól egyedi hangszere-lése különbözteti meg, amely leginkább abban a sajátos, korunkra jellemző ellentmondásban testesül meg, hogy az énekehang és az akusztikus hangszerek mellett csak a modern elektronikus hangszerek alkalmazásával tudják megidézni a természetet. A Hangtájkép/Soundscape a négy elem és a világ tengelye aspektusából szemléli az ember és a természet viszonyát, belső énünk és a külső világ kapcsolatát. Meditatív, szuggesztív és elmélyült hangzásvilága befelé fordítja az ember figyelmét, talán itt fedezhető fel a legközvetlenebb kapcsolat a Belső Hanggal. Ez a hangzásélmény erősen kötődik Weöres Sándorhoz, akinek Ének a határtalanról című verse zárja az albumot: ez a dallam túlmutatva különböző népek zenéjén valahol a kollektív tudattalant villantja fel, egészen ősi, természeti motívumokat megidézve, egy akár populárisnak is mondható billentyűs kísérettel teljes összhangban.

Kiss Eszter Veronika

Siren Voices
SVCD05

**RHIANNON GIDDENS:
TOMORROW IS MY TURN**

Amikor T Bone Burnett a Coen fivérek legutóbbi filmje, a Llewyn Davis világa kapcsán rendezett, a hatvanas évek amerikai folkzenéjét ünneplő koncerten meghallotta Rhiannon Giddens, azonnal lemezfelvételi lehetőséget ajánlott neki. Így született a Carolina Chocolate Drops énekesnőjének legelső szólólemeze, a Tomorrow Is My Turn, amelyen nagyrészt feldolgozások szerepelnek. A lemez dalai többnyire a country stílusához állnak közel, de felfedezhetünk a blues, gospel, jazz és a proto-rock and roll műfajához közel álló számokat is. A dalokat összeköti, hogy az eredetije mindnek nők által íródott, női sorsokról szól, ahogy a lemez címe is szolgáló Nina Simone-szerzemény. A dalok hangszere-lése hagyományos, mégis rendkívül sokszínű: rögtön a nyitó Last Kind Words bluesban hallhatjuk Gabe Witcher hegedűjátékát és a folk-blues gitárost, Colin Lindent. Felemelő élmény, ahogy a korban és nemzetiségben igen különböző, zeneileg sem összeszokott emberek játéka kiegészíti, erősíti egymást. A sokrétű előadói apparátussal rendelkező Giddens rendkívül érzékenyen nyúl az ismert és kevésbé ismert számokhoz, mondanivalójukat a 21. század kontextusába emeli. Bámulatos, ahogy a skót eredetű Black Is the Color balladát egy sokkal dögösebb formában, a tradicionális hangot mégis megtartva éneklő, az a szenvedély, amit a Water Boyban hallhatunk, vagy az a szinte már szakrális hang, amelyen az O Love Is Teasin' című számot adja elő az énekesnő. Nem csak előadóként, dalszerzőként is megállja a helyét Giddens – erről az Angel City című háromnegyedes ballada árulkodik. A Tomorrow is my Turn bár bemutatkozó lemez, mégis egy zeneileg és érzelmileg tapasztalt, kiforrott énekesnőt ismerhetünk meg rajta keresztül. *Könyves-Tóth Zsuzsanna*

Nonesuch – Magneoton
400247

**AMIRA MEDUNJANIN:
SILK & STONE**

A nyugati világ oly módon tud viszonyulást találni a tőle keletebbre eső térségek kultúráihoz, ha saját maga számára értelmezhető párhuzamokat vonhat az ismerős és az éppen megismert között. Így kapta Amira Medunjanin a 'Bosznia Billie Holiday-e' címet, bár hangminősége nem hasonlít a jazz tragikus sorsú (és épp centenáriumát ünneplő) divájájához. Negyedik stúdióalbumának címe akár a hangjára is vonatkozhat, hiszen olyan árnyalatokat képes vele kifejezni, ahányféleképp a fény megcsillanthatja a selymet, és olyan ősi eltökéltség feszül benne, amely hallatán a mozdíthatatlan szikla képe is megjelenhet előttünk. Medunjanin műfaja a sevdah, egy több száz éves előadói tradíció, amely az (el)vágyódás, reménytelen és csillapíthatatlan szerelem érzéseit önti hangokba – hasonlóan a spanyol duendéhez. A dalokat (sevdalinke) Medunjanin édesanyjától tanulta, és akkor vált mondanivalójuk igazán személyes élménnyé számára, amikor Szarajevó ostroma zajlott a kilencvenes évek közepén. A nyolc tradicionális darab és az egyetlen szám Aleksa Santic tollából békeidőben is hátborzongató, de a csupa melankolikus hangvételű dal mégsem taglózza le a hallgatót. Medunjanin előadasmódja finoman temperamentumos, rendkívüli elegancia, szépség és méltóság árad hangjából, ami felemelő. Azt őt kísérő hangszerek egyszerre idézik meg a hagyományt és mutatnak a jövőbe: az előbbit mindenekelőtt Yurdal Osman Tokcan oudja és Hakan Güngör kanunja (a citera Közél-Keleten, Belső-Ázsiában és a Balkánon elterjedt rokona), az utóbbi Bojan Zulfikarpašić zongorajátéka és hangszere-lése képviselik. Ő hallhatóan klasszikus zenei képzettségű muzsikus, akinek számára az improvizáció sem idegen terep. *Bércesi Barbara*

World Village – Karsay és Társa
WVUK 029

BUDAPESTI ZENEMŰBOLTOK

- Fonó Budai Zeneház – 1116 Budapest, Sztregova utca 3.
- Írók Boltja – 1061 Budapest, Andrássy út 45.
- Kodály Zoltán Zeneműbolt – 1053 Budapest, Múzeum krt. 21.
- Művészetek Palotája / Rózsavölgyi CD Bolt – 1095 Budapest, Komor Marcell utca 1.
- Rózsavölgyi és Társa Zeneműbolt – 1052 Budapest, Szervita tér 5.

LAPKER – BUDAPEST

- Relay – 1011 Budapest, Batthyány tér – metró
- Inmedio – 1052 Budapest, Deák Ferenc tér – aluljáró
- Inmedio – 1052 Budapest, Váci utca 10.
- Inmedio – 1052 Budapest, Városház utca 3-5.
- Relay – 1053 Budapest, Kálvin tér 1.
- Relay – 1062 Budapest, Nyugati tér – aluljáró
- Relay – 1071 Budapest, Blaha Lujza tér – aluljáró
- Inmedio – 1087 Kerepesi út 9. – Aréna Pláza
- Inmedio – 1106 Budapest, Örs vezér tere 25/A – Árkád
- Inmedio – 1122 Budapest, Déli pályaudvar
- Inmedio – 1123 Budapest, Alkotás utca 53. – MOM Park
- Inmedio – 1124 Budapest, Apor Vilmos tér 11-12. – Hegyvidék Bevásárlóközpont
- Relay – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér – 2/B érkezés
- Relay – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér – 2/B indulás
- HUB – 1185 Budapest, Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér, Skycourt
- Relay – 1191 Budapest, Vak Bottány utca 75. – Köki Terminál

LAPKER VIDÉK

- Inmedio – 2100 Gödöllő, Szabadság tér
- Városi Könyvtár – 2100 Gödöllő, Dózsa Gy. út 8.
- Inmedio – 2120 Dunakeszi, Fóti út 120. – Tesco
- Relay – 2700 Cegléd, Kőlcsey tér 3.
- Inmedio – 2600 Vác, Deres utca 2. – Tesco
- Relay – 2890 Tata, Váralja út 5. – Volán
- Inmedio – 3100 Salgótarján, Erzsébet tér 5.
- Inmedio – 3300 Eger, Széchenyi út 20.
- Inmedio – 3400 Mezőkövesd, Mátyás király út 101.
- Inmedio – 3527 Miskolc, József Attila utca 87. – Auchan
- Inmedio – 3980 Sátoraljaújhely, Rákóczi út 10.
- Inmedio – 4027 Debrecen, Bibic utca 2.

- Inmedio – 4700 Mátészalka, Alkotmány utca 1/A
- Relay – 5000 Szolnok, Jubileum tér – Vasútállomás
- Inmedio – 5430 Tiszaföldvár, Malom utca 3/6
- Inmedio – 5900 Orosháza, Vásárhelyi út 23/A – Tesco
- Inmedio – 6000 Kecskemét, Petőfi Sándor utca 2.
- Inmedio – 6722 Szeged, Dugonics tér 1. – Kárász
- Inmedio – 6722 Szeged, Mars tér 20/B – Nagycsarnok
- Inmedio – 7400 Kaposvár, Berzsényi utca 1-3. – Kaposvár Pláza
- Inmedio – 7600 Pécs, Széchenyi tér, keleti oldal
- Inmedio – 7621 Pécs, Bajcsy út 11. – Árkád
- Inmedio – 7631 Kincses út 1. – Tesco
- Inmedio – 8000 Székesfehérvár, Palotai út 1. – Alba Pláza
- Inmedio – 8200 Veszprém, Kossuth utca 1.
- Inmedio – 8800 Nagykanizsa, Európa Tanács u. 2. – Nagykanizsa Pláza
- Relay – 8900 Zalaegerszeg, Bajcsy Zsilinszky tér 1. – MÁV Pályaudvar
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Kossuth Lajos utca 32.
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Sport utca 1. – Tesco
- Inmedio – 8900 Zalaegerszeg, Zrínyi Miklós utca 1. – Kórház
- Inmedio – 9001 Győr, Csókás utca 4.
- Inmedio – 9001 Győr, Hermann Ottó utca 25.
- Inmedio – 9200 Mosonmagyaróvár, Kormos ltp. 2-4.
- Inmedio – 9400 Sopron, Magyar út 5.
- Inmedio – 9400 Sopron, Széchenyi tér
- Relay – 9700 Szombathely, Ady tér – Volán pályaudvar

VIDÉKI KÖNYVESBOLTOK, HANGLEMEZBOLTOK

- Antikvárium Kft. – 6720 Szeged, Kárász u. 16.
- Blue Train Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Károly J. u. 43/A
- CD Café – 2000 Szentendre, Alkotmány u. 5.
- Cédus Könyvkereskedés és Antikvárium – 9400 Sopron, Bünker köz 2.
- Deák Könyvesház – 8800 Nagykanizsa, Deák tér 2.
- Hold Antikvárium és Hanglemezbolt – 8000 Székesfehérvár, Kossuth u. 2.
- Könyvelző Kkt. Babó Könyvesbolt – 4400 Nyíregyháza, Dózsa György u. 8.
- Könyvpavilon – 6721 Szeged, Bartók Béla tér
- Könyvpavilon – 7100 Szekszárd, Szent István tér 1-3.
- Rivalda Antikvárium – 9021 Győr, Kazinczy u. 6.
- Roger's – 4024 Debrecen, Batthyány u. 22.
- Unicus Antikvárium – 9400 Sopron, Szt. György u. 14.
- Victor Audio hanglemez- és CD-szaküzlet – 6000 Kecskemét, Vörösmarty u. 6.

Megújult a Gramofon internetes oldala:

www.gramofon.hu

Gazdag tartalom, áttekinthető rovatstruktúra

Minden, amit a folyóiratról, a Gramofon Könyvekről, a Gramofon-díjkiosztóról és az ICMA díjkiosztóról tudni érdemes

Gramofon Zenekritikai Műhely (online kiadás)

A folyóirat tartalmától eltérő, aktuális írások

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

*A sorozat eddigi kiadványait megismerheti és megrendelheti a **www.gramofon.hu** honlapon.*

Könyvsorozatunk 2015-ben folytatódik

Gramofon – 1996 óta a klasszikus zene és a jazz szolgálatában

**A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ
RETRO SYMPHONIC ROCK
A MEGIDÉZETT KÁRPÁTALJA
BUDAPEST JAZZ ORCHESTRA
LISZT FERENC KAMARAZENEKAR
BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR
SINATRA 100, HOT JAZZ BAND
...és sok más program**

**ZEMPLÉNI
FESZTIVÁL**
2015 **AUG. 13-23.**

MINDENBŐL A LEGJOBB

Támogatók:

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alap

Hivatalos borszállító:

művészeti
fesztivál

www.zemplenfestival.hu

TérTánc- Koncert

JÚNIUS 18. 19⁰⁰ HŐSÖK TERE

VARÁZSLAT MINDENKINEK
EGY KÖZÖS ÁLOM
A FESZTIVÁLZENEKARRAL,
FISCHER IVÁNNAL ÉS
250 GYEREKKEL

A RÉSZVÉTEL INGYENES
WWW.BFZ.HU

